Romain Gary

Clar de femeie

125

CARTEA DE PE NOPTIERĂ

HUMANITAS

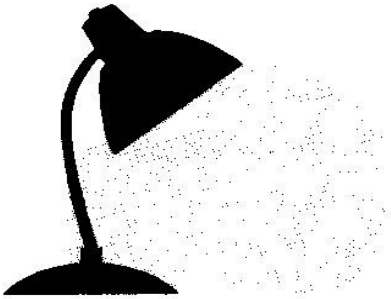

CARTEA DE PE NOPTIERĂ

ROMAIN GARY (pe numele adevărat Roman Kacev, 19141980) este singurul scriitor care a luat de două ori Premiul Goncourt. Prima dată ca Gary, a doua oară sub pseudonimul Ajar (identitatea lui Emile Ajar s-a aflat abia

după moartea scriitorului). În rusă cel dintâi nume înseamnă „arde”, iar al doilea „jar”. Se joacă şi cu alte nume, între care stendhalianul Brulard, demonicul Shatan devenit în engleză Deville. Născut la Vilnius, în Lituania, creşte în Polonia, la Varşovia, unde, deşi se pare că mama lui este evreică, îl botează catolic. Din 1928 trăieşte în Franţa, unde studiază Dreptul. În timpul războiului este pilot în Forţele Aeriene franceze şi devine Comandor al Legiunii de Onoare. Este diplomat (gaullist), regizor şi scenarist (fără succes), traducător şi, înainte de toate, scriitor. Se căsătoreşte cu Lesley Blanch (scriitoare şi jurnalistă), apoi cu actriţa Jean Seberg. La un an după sinuciderea acesteia, Gary se împuşcă. După moarte nu încetează a fi redescoperit sub toate identităţile lui. După *Clar de femeie* Costa-Gavras a regizat un film, cu Romy Schneider şi Yves Montând în rolurile principale.

SCRIERI PRINCIPALE

Semnate Romain Gary: *L’Education Europeenne* (1945 – Premiul Criticilor), *Tulipe* (1946), *Les couleurs du jour* (1952), *Les racines du ciel* (1956 – Premiul Goncourt), *La promesse de l’aube* (1960), *La tete coupable* (1968), Europa (1972), *Clair defemme* (1977), *La bonne moitie* (1979), *Les eerfs-volants* (1980) etc.

Semnate Emile Ajar: *Cros calin* (1974), *La vie devant soi* (1975 – Premiul Goncourt), *Pseudo* (1976), *L’Angoisse du roi Salomon* (1979)

Semnat Fosco Sinibaldi: L*’homme a la colombe* (1958)

Semnat Shatan Bogat şi, la traducerea engleză, Rene Deville: *Les tetes de Stephanie* (1974)

Traducătoarea, DARIA-LAURA BÂRSAN, a absolvit Facultatea de Litere din cadrul Universităţii „Babeş-Bolyai” din Cluj-Napoca, secţia Limbi Moderne Aplicate (engleză-franceză), specialitatea Traducători/Interpreţi. Pentru *Cartea de pe noptieră* a tradus Pierre Boulle *Arheologul şi misterul lui Nefertiti.*

Romain Gary

Clar de femeie

Traducere din limba franceză de
DARIA-LAURA BÂRSAN

EDITURA
HUMANITAS

BUCUREŞTI

Colecţie îngrijită de
IOANA PÂRVULESCU

Coperta colecţiei
IOANA DRAGOMIRESCU MARDARE

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României

GARY, ROMAIN
Clar de femeie/Romain Gary;
trad.: Daria-Laura Bârsan.— Bucureşti: Humanitas, 2008 ISBN 978-973-50-2044-6
I. Bârsan, Daria-Laura (trad.)
821.133.1-31135.1

ROMAIN GARY
CLAIR DE FEMME
© Editions Gallimard, 1977

© HUMANITAS, 2007, 2008, pentru prezenta versiune românească

EDITURA HUMANITAS
Piaţa Presei Libere 1, 013701 Bucureşti, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi CARTE PRIN POŞTĂ: tel. /fax 021/311 23 30
C.P.C.E.
— CP 14, Bucureşti
e-mail: cpp@humanitas.ro
www.librariilehumanitas.ro

I

Coboram din taxi şi, când să deschid portiera, m-am ciocnit de ea, încărcată cu pachete: pâine, ouă, lapte se împrăştiară pe trotuar – aşa ne-am întâlnit, pe ploaia măruntă, fină, care cădea monoton.

Trebuie să fi fost de vârsta mea, cu câţiva ani mai mult sau mai puţin. Un chip care părea să fi aşteptat firele albe pentru a desăvârşi ceea ce

tinereţea şi armonia trăsăturilor doar schiţaseră ca pe o promisiune. Avea respiraţia întretăiată, ca şi cum ar fi alergat de teamă să nu întârzie. Nu cred în presentimente, dar mi-am pierdut de mult credinţa în necredinţele mele. Toate acele „nu mai cred în asta” sunt totuşi certitudini şi nu există nimic mai înşelător.

Am încercat să adun ceea ce rămânea din proviziile de la picioarele mele şi era cât pe ce să cad. Sigur am părut ridicol.

— Lăsaţi…

— Îmi pare nespus de rău… îmi cer scuze…

Râdea. Ridurile i se adânceau în jurul ochilor şi anii se adunau, veneau să-şi ia în primire locul.

— Nu s-au spart chiar aşa de multe. Sunt lucruri mai rele pe lume…

Deja lua distanţă şi mă temeam de ce e mai rău: să ne ratăm pentru un „aşa se face”, pentru respectarea convenţiilor şi a bunei-cuviinţe.

Ne-a salvat şoferul de taxi. Se aplecă spre mine, cu un zâmbet uşor:

— Mă scuzaţi, domnule, rue de Bourgogne, vă rog?

— Păi, asta e.

— Şi o tutungerie pe colţul străzii Varenne, ştiţi unde e?

— Aici este.

— Atunci ce mai aşteptaţi ca să-mi plătiţi?

Am scotocit prin buzunare. Nu mai aveam franci. Schimbasem tot la aeroport şi, când am vrut să o scot la capăt cu dolarii mei, am fost informat că „suntem în Franţa, aici”. Nu ştiam ce să fac şi îmi veni ea în ajutor, o femeie cu un păr alb, bogat, îmbrăcată cu un palton larg, cenuşiu,

care îi plăti taximetristului şi se întoarse spre mine, cu mai multă ironie decât amabilitate:

— Lucrurile nu par să meargă prea bine…

Şi eu care credeam că pentru cineva din afară nu era aşa de vizibil. Nu purtam uniforma de comandant de bord, dar ştiusem întotdeauna să păstrez în ochii pasagerilor şi ai echipajului înfăţişarea calmă a celui care are obligaţii morale şi care este obişnuit să facă faţă unor situaţii dificile. Eram bine legat, cum se zice: umeri laţi şi o privire de neclintit. Cu fiecare minut care trecea, rămânea tot mai puţin din mine, dar există astăzi cauciucuri sparte cu care se mai pot face încă o mie de kilometri.

— Într-adevăr, doamnă, este una din acele situaţii când, în romanele vechi, se recurge la un preot, de preferinţă necunoscut, am zis eu.

N-am reuşit s-o amuz. Ochii mei cerşeau şi ea trebuie să fi simţit asta. Niciodată nu mai fusesem atât de strâmtorat. Mai târziu, când am întrebat-o pe Lydia ce credea în acele momente, se eschivă: „Credeam că împrumutasem o sută de franci unui tip complet beat şi că nu-i voi mai vedea niciodată.” Adevărul era că viaţa se lepădase şi de unul, şi de celălalt, iar asta este întotdeauna ceea ce numim o întâlnire.

— Ştiţi, vreau să vă înapoiez…

— Chiar n-are nicio importanţă.

— O să vă scriu un cec, dacă-mi daţi voie…

Mă întorceam de la aeroportul Roissy. Luasem o maşină până acolo la începutul după-amiezii pentru a mă urca în avionul spre Caracas, cum era stabilit. Mă aşezasem într-un colţ, cu pălăria pe ochi, cu faţa la perete, şi am rămas acolo să ascult

anunţarea plecărilor. După şaptesprezece ani la Air France, eram cunoscut de majoritatea echipajelor şi voiam să evit întâlnirile şi întrebările amicale. „Ce cauţi aici ca pasager? auzi, şase luni de concediu, nu crezi că exagerezi?! Şi Yannik? Aşa deci, îţi faci vacanţa fără ea, mai nou?” Eram într-o asemenea stare de confuzie, încât toate deciziile luau imediat forma unor fapte contrare. Am auzit apelul pentru Caracas, am traversat holul, am luat un taxi şi i-am dat adresa noastră, din rue Vaneau. Mi-am venit în fire la timp şi l-am rugat pe şofer să mă lase în faţa tutungeriei de pe colţ. Era mult prea aproape, locuiam în acel cartier de ani de zile, ar fi putut să mă recunoască cineva. „La ce oră v-aţi despărţit de ea?

— La ora trei după-amiaza. Plecam în America de Sud, iar avionul meu…

— Aţi fost văzut pe rue Varenne la ora şaptesprezece şi douăzeci.

— Da, am revenit.

— Şi nu v-aţi întors acasă? Doar eraţi la doi paşi.

— Nu, m-am oprit chiar la timp. Şi, de altfel, noi doi eram înţeleşi…

— Cum aşa?

— Nu am nimic să-mi reproşez. Nu era nimic altceva de făcut. — În asemenea cazuri, domnule, oamenii nu au josnicia să rămână în viaţă. Ci au eleganţa de a-şi trage un glonţ în cap.” Abuzasem întotdeauna de ironie în relaţiile cu mine însumi. Dar dacă trebuia să mai rezist ani buni, mai bine să mă obişnuiesc numaidecât cu acest interogatoriu. Nu avea să se termine. Totuşi, singurul lucru pe care mi-l puteam reproşa era că nu luasem avionul. Nu eram un asasin care se

întorcea să dea târcoale la locul crimei, care este el însuşi un criminal foarte vechi, de când se învârte pământul în jurul soarelui.

Eram în picioare, în ploaie, printre provizii.

— Deja nu reuşim să ne despărţim, i-am zis eu.

Râse şi pe chipul ei apărură şi mai multe riduri liniştitoare.

Cafeneaua se numea *Chez Arys*. La tejghea se afla un bărbat foarte elegant, cu haină din păr de cămilă şi pălărie de fetru, care ţinea în lesă un caniş imperial gri, tuns ca o grădină de Le Nôtre[1]. Printr-una din acele coincidenţe de care nu suntem niciodată siguri că este pură întâmplare, nici că este ironie sau avertisment, la tonomat, un adolescent se dusese totuşi să asculte de câţi bani avea o arie de Chopin.

— Poate ar fi mai bine să vorbim, altfel lucrurile se îndreaptă prea repede spre nicăieri, iar după aceea trebuie să ne întoarcem de acolo… „Nu ştiu ce caut în cafeneaua asta cu un bărbat pe care nu-l cunosc”, nu-i aşa?

— Aşa-i.

Barmanul venise să ia comanda.

— Două cafele cu frişcă, am zis eu şi m-am întors spre ea:

— Uite, aşa avem un motiv să fim aici.

Era o urmă de cruzime în zâmbetul ei.

— Încă aştept cecul, atâta tot.

— O, Doamne…

Am găsit carnetul de cecuri în geanta de călătorie.

---

1 Andre Le Nâtre, arhitectul peisagist al lui Ludovic XIV, care a proiectat celebrele grădini franceze, printre care şi pe cea de la Palatul Versailles. (N. *tr.)*

— Pe ce nume?

— Scrieţi: la purtător…

— Aş vrea totuşi să vă ştiu numele, pentru viitor…

— Lydia Towarski.

Bărbatul cu canişul se strecură spre mine.

— Scuzaţi-mă, domnule… doamnă…

Îşi ridică şi îşi puse din nou pălăria cu un gest din încheietură.

— … Sunt dresor de câini şi… mi se pare că…

— Las Vegas, 1975, am zis eu.

Păru încântat.

— Aveaţi un număr de…?

— Eram barman la *Sand's.*

— A, da, îmi amintesc, acum…

Îmi întinse cartea lui de vizită. *Señor Galba* şi adrese de agenţii la New York, Paris şi Londra.

— Când călătoreşti tot timpul, ajungi să nu mai, cunoşti pe nimeni…

Tăceam. Înţelese, părea să-şi fi pierdut toată averea la ruletă, îşi scoase şi îşi puse din nou pălăria şi se duse cu canişul înapoi la bar.

— Ce făceaţi ca barman la Las Vegas în 1975?

— Nimic. Nu eram acolo. Dar tipul ăsta avea nevoie să cunoască pe cineva…

Mă privi fix, curioasă şi cu oarecare răceală.

— Când cineva diagnostichează aşa de repede singurătatea la un necunoscut…

— N-o să ne lansăm în confidenţe de genul ăsta, doamnă, am zis eu, cu imensă demnitate.

Începu să râdă şi umbrele din jurul meu s-au mai destrămat.

— … Spun „doamnă" pentru a accentua că respect distanţele… Suntem doi străini, doamnă,

şi credeţi-mă că nu exagerez semnificaţia a două cafele cu frişcă… V-am lovit din greşeală, mai devreme, când ieşeam din taxi, asta-i tot…

— E drăguţ să fii amuzant.

— Dacă aş putea să vă fac să râdeţi câteva clipe pe seama mea, m-aş simţi mai bine: nu e nimic mai generos decât să le dai altora ocazia să râdă pe socoteala ta. La dumneavoastră funcţionează?

Prin faţa geamului treceau maşini – era bineînţeles o stradă cu sens unic – şi era o zi mohorâtă. Dresorul de câini se îmbăta pe clipă ce trecea la bar, iar în scurt timp nu avea să mai aibă nevoie de nimeni. Canişul îl privea neliniştit, nu e uşor să înţelegi un om.

Tăceam amândoi şi se vedea dar că liniştea nu devenea intolerabilă. Mi se părea descumpănită, dar poate că doar aveam nevoie de speranţă.

— Scuzaţi-mă, am zis. Nu sunt… Sunt…

— Da, văd. Mă pricep puţin la semnele disperării. Imaginaţi-vă că i-am studiat codul. Mi-am pierdut soţul şi fiica într-un accident de maşină acum şase luni. Bun, acum cred că putem să ne despărţim.

Îmi întinse o mână înmănuşată.

— Curaj. Poate că lucrurile o să se aranjeze.

— Mă voi întoarce probabil în Franţa la începutul anului şi dacă-mi permiteţi…

— Desigur. Plecaţi departe?

— La Caracas.

Scotoci mult timp în geantă şi nu găsi nici creion, nici hârtie. M-am dus să iau un pix de la casă şi ea scrise „Lydia Towarski”, o adresă şi un număr de telefon pe nota de plată cu 6,30 franci, serviciu inclus. Am strecurat hârtia în buzunar.

Îmi zâmbi amabil, pentru a încheia toate socotelile, şi plecă. Nu eram sigur că îmi voi aminti chipul ei şi am ieşit după ea pe trotuar. Se întoarse şi aşteptă.

— Nimic, am zis eu. Ca să vă recunosc data viitoare…

Părul ei alb era foarte lung, până la umeri, şi nu ştiam dacă-l purta aşa pentru că i se părea că o face mai tânără sau pentru că-şi amintea de ea însăşi. Pomeţii erau înalţi, proeminenţi, şi de aceea ochii negri păreau neobişnuit de îndepărtaţi, adânciţi, cufundaţi în regatul lor de umbră. Sprâncenele foarte drepte purtau în mijloc un rid adânc, aşa cum o pasăre îşi poartă trupul.

Pentru o clipă, îşi puse mâna pe braţul meu într-un gest amical.

— Ar trebui să mergeţi acasă şi să dormiţi. Sunaţi-mă într-o zi, când vom reveni amândoi din locurile foarte îndepărtate în care ne aflăm în acest moment…

Trecu un taxi şi totul luă sfârşit.

Reuşisem să omor o jumătate de oră din noapte.

M-am întors în cafenea. Scaunul era tulburător de pustiu. Pe el, o scrumieră. Prietenul meu din Las Vegas se afla încă la tejghea şi m-am dus să-i ofer un sprijin moral. Un calvados, un coniac. Haina din păr de cămilă cu gulerul ridicat, pălăria veche de fetru, cu borul larg răsfrânt şmechereşte peste ochiul drept, părul vopsit cu grijă, lăsându-l frumos grizonat la tâmple, toate aveau cu treizeci de ani mai mult decât amintirile mele: Bugatti, Delage şi, în cinema, Gina Manes şi Jean Murat. Nasul era impozant, mefistofelic, adăpostind nişte nări superbe. Ochi negri, măslinii, în care se citea

nu ştiu ce bătrâneţe de Casanova, şi, în contrast cu neliniştea privirii, nasul părea să iasă înainte, parcă pentru a căuta ajutor. Avea un număr de dresaj la *Clapsy's* şi pleca a doua zi cu trupa lui – un asistent, un cimpanzeu şi opt canişi

— Spre Mexic şi America de Sud.

— Un număr de renume mondial. Ani de eforturi… Opera unei vieţi. Din nefericire, probleme cu asigurările. Asta…

Îşi duse mâna la inimă.

— Trei infarcte mici. *Smrt.*

— Poftim?

— În sârbeşte, moarte se zice: *smrt.* Vorbesc şapte limbi, dar slavii au ştiut să găsească cel mai bun nume, sunetul cel mai adevărat, pentru lucrul… *Smrt,* în sârbeşte, *smiert,* în ruseşte, ś*mierć,* în poloneză… Limbă otrăvită, de reptilă… La noi, în Occident, sunt sonorităţi destul de nobile: *mort, muerte, todt…* Dar *smrt…* Parc-ar fi un pârţ josnic care se strecoară de-a lungul piciorului… mai veninos decât un scorpion veninos. În general, cred că morţii
i se aduce prea multă onoare.

— *Death,* şi asta e destul de şuierător, am zis eu.

— Exact. Şi dumneata ce-ai mai făcut după Las Vegas?

— N-am fost niciodată la Las Vegas.

— Aha, atunci era altcineva, altundeva. Dar îmi face totuşi plăcere. Vino să mă vezi diseară la *Clapsy's.* Îţi rezerv o masă. Oamenii nu se regăsesc în fiecare zi… Sau hai la cină după. Ce zici? Uite cartea mea de vizită.

— Mi-ai dat-o deja.

— Locuiesc la hotel Quillon, pe rue des Beaux-

Arts. Primul spectacol se termină la douăsprezece şi jumătate noaptea, intru în scenă la unsprezece şi din nou la unu dimineaţa. Cu siguranţă avem prieteni comuni acolo…

— Peste puţin timp iau avionul.

— Spre…?

— Caracas.

Lângă noi era un tânăr care cerea o fisă de telefon. Dar nici nu putea fi vorba de dat telefon. Nu puteam mărturisi că eram acolo, foarte aproape, că nu plecasem.

— Doamna de mai devreme era fermecătoare. Nu vreau să fiu indiscret… părea să fie o despărţire.

— Ai un spirit de observaţie pătrunzător.

— O, nu era greu de văzut. Mi-am spus imediat: e pe cale să se sfârşească.

— Exact. *Cheers.*

— În cinstea dumitale. Chelner, încă un rând. Am cunoscut atâtea femei la viaţa mea, încât am fost întotdeauna singur, ca să zic aşa. Prea multe înseamnă niciuna.

— Profundă observaţie.

— De altfel, aşa mi-a venit ideea numărului meu… Nu-l rata.

— Într-o bună zi, am zis eu.

— Din nefericire, cât de curând voi fi obligat să părăsesc scena. Asigurările sunt o chestie tare nesuferită. Te lasă baltă cu prima ocazie. Singurul lucru care mă îngrijorează în acest sens este Matto Grosso.

Canişul imperial îşi ciuli urechile şi îşi ridică botul gol şi gri.

— Poate ai observat că nu mă scapă din ochi.

Parcă mi-ar cunoaşte problema…

— *Smrt,* am zis eu.

— Exact. Îi este frică să rămână singur. Câinii sunt nişte mari fricoşi. După cum observi, există şanse să moară înaintea mea, la vârsta lui… O să aibă paisprezece ani.

— Drace! Sunteţi împreună de mult timp?

— De treisprezece ani. Era al unei femei pe care am iubit-o mult. A plecat cu un cascador care avea douăzeci şi doi de ani – ştiţi, femeilor le place nespus să-i ajute pe debutanţi – şi mi l-a lăsat pe Matto Grosso ca să nu mă simt aşa de singur… Nu face parte din trupa mea, nu este un profesionist, mi-e prieten. Am opt canişi şi un cimpanzeu. Păcat că pleci…

Scotoci în portmoneu şi mai scoase o carte de vizită…

— Mi-ai dat deja una, am repetat eu.

Îşi înmulţea dovezile de existenţă.

Suspină. L-am lăsat să plătească. Ne-am strâns îndelung mâinile.

— Poate pe undeva, prin lume… Mi-a părut bine să te revăd. Chiar foarte bine.

— Şi mie.

Am ieşit şi am mers până la staţia de taxiuri. Am scos hârtiuţa din buzunar şi i-am dat şoferului adresa. Existau momente de panică şi de gol, ecouri de râsete, flashuri de amintiri, oboseala răscolea prin canalele memoriei şi arunca la suprafaţă fărâme de fericire. Restul era nelinişte şi remuşcare. Fiecare minut care trecea părea smuls dintr-un timp încremenit. La început, îmi scosesem ceasul de la mână şi-l pusesem în buzunar, dar era şi mai rău. Mi l-am pus din nou la

mână. Era ora optsprezece. Nu ştiam nici măcar dacă începuse sau dacă se terminase. În acest moment, ar fi trebuit să fiu departe, deasupra oceanului, şi aş fi ajuns deja în ceea ce piloţii numesc punctul de neîntoarcere.

O clădire veche pe rue Saint-Louis-en-l'Ile. Pe cutia poştală era scris numele ei şi *etajul trei, pe stânga.* Am urcat. O mochetă roşie pe jos şi plante bogate.

Îmi deschise uşa şi mă privi fix, cu răceală.

— Mă aşteptam la ceva de genul ăsta. Intraţi.

Salonul era foarte luminos. Nişte castani urcau până la ferestre. Flori, fără să fie în buchete, şi pe care trebuie să le fi cumpărat ea însăşi. În cealaltă cameră, o arie de flaut indian sfredelea singurătatea. Întretăiată, epuizată, parcă ieşită dintr-un sanatoriu. Îmi luă impermeabilul, geanta, pălăria şi le duse altundeva. Privirea mea rătăci de-a lungul pereţilor, dar probabil că îşi ţinea fotografiile mai aproape de ea. M-am aşezat într-un fotoliu verde-cenuşiu.

— Din catifea. Reveni şi rămase în picioare.

— N-aveţi câine? am întrebat. Staţi liniştită, nu candidez pentru acest post. În prezent, câinii au mare succes. Niciodată nu li s-a cerut mai mult. Am citit asta în ziar.

Mă examina cu atenţie, medical, ca să zic aşa. Era o curiozitate legitimă, când primeşti un necunoscut care prezintă toate simptomele unui naufragiat. Trebuie să se fi întrebat dacă mai erau şi alţi supravieţuitori.

— Arătaţi de parcă aţi fi fost interogat toată noaptea la Prefectura de Poliţie. Şi, bineînţeles, nu aveţi alibi. Cu siguranţă că nu-i asta, dar e acelaşi

lucru. Sunteţi… urmărit.

— Exact.

— Mai devreme, în cafenea, v-am făcut o confidenţă… Şi dumneavoastră săriţi la prima nenorocire apărută. Aţi văzut bine, nici eu nu stau pe roze… Dacă asta vă poate consola.

Priveam fix mocheta albastră de sub picioarele mele. Simţeam nevoia să mărturisesc totul.

— Vi-l amintiţi pe prietenul meu din Las Vegas, de la bar? Cu bătrânul caniş gri? Se numeşte señor Galba şi colecţionează infarcte.

Îşi face griji pentru câinele lui. Nu vrea să rămână singur. Şi câinele nu-l slăbeşte din ochi, ca şi cum ar şti. Aşa că señor Galba se îmbată criţă şi câinele îl priveşte neliniştit… Mă gândeam că v-ar putea interesa.

— Aţi nimerit bine. Am un magazin de curiozităţi, în rue de Bourgogne. Dar nu am unde să vă pun. Aţi ocupa prea mult loc.

Când zâmbea, se ivea o cu totul altă viaţă: trebuie să fi fost mult timp fericită.

Trecu în camera de alături, puse acelaşi disc şi dădu mai tare volumul, ca pentru a mă îndepărta de ea, apoi reveni.

— În sârbeşte, asta se numeşte *smrt* şi înseamnă cam acelaşi lucru ca flautul ăsta indian. Senor Galba mi-a făcut această dezvăluire, mai este şi poliglot. Acum, că ştiţi tot, pot pleca…

Am aşteptat, dar nu zicea nimic.

— Nu sunt beat. Şi iubesc o femeie… Aşa cum poate fi iubită o femeie… uneori. Cred că nu trebuie să vă dau explicaţii, înţelegeţi: avem cam aceeaşi vârstă…

— Am patruzeci şi şapte de ani.

— Patruzeci şi trei, am zis eu.

Aproape a roşit.

— De unde naiba ştiţi…?

— Lumea exagerează întotdeauna. Te joci spunându-ţi că s-a terminat. Asculţi o arie întretăiată de flaut indian. Trăieşti singură, ca să-ţi demonstrezi că se poate. Dar priveşti un străin ca şi cum ar fi încă posibil. Şi vă aduc la cunoştinţă că mai ştiu şi că nu este destul ca doi oameni să fie nefericiţi separat pentru a fi fericiţi împreună. Când două disperări se întâlnesc, pot foarte bine să dea naştere unei speranţe, dar asta dovedeşte doar că speranţa este capabilă de orice… Nu am venit aici ca să cerşesc…

Minţeam, şi ăsta era tot un mod de a cerşi. Se duse la uşă şi am urmat-o. Mi-am luat lucrurile. Îmi întinse mâna.

— Sper că ne vom revedea totuşi, am zis eu, foarte politicos.

— Şi eu sper.

— Vă datorez o explicaţie…

— Nu-mi datoraţi nimic. Şi, de altfel, voi citi explicaţia mâine în ziare.

Eram afară. Mă privi şi am ştiut că o podideau lacrimile.

— Şi totuşi nu păreţi un nemernic, zise cu o voce înăbuşită şi închise uşa.

Ar fi trebuit să insist. Poate că mi-ar fi dat ceva.

II

La aerogară, am răsfoit paşaportul. Anul acesta fusesem în Africa, Australia, America de Nord şi de Sud, iar vizele erau încă valabile. Ascultam

vocea stewardeselor-fantomă, ezitând între ora nouăsprezece cincizeci şi cinci pentru Camerun, douăzeci şi trei cincizeci pentru Ecuador, douăzeci şi doi şi zece pentru Brazilia şi un hotel în Montmartre unde mă puteam închide şi aştepta sfârşitul. Am ales ora nouăsprezece cincizeci şi cinci pentru Yaounde şi pădurea ecuatorială, am schimbat biletul şi m-am întors la locul meu. O stewardesă care trecu pe acolo îmi aruncă o privire ciudată. Poate mă recunoscuse. „Auziţi, tocmai l-am văzut pe căpitanul Folain… Buimac, nebărbierit… Ce se întâmplă cu el?”

— … Nu vreau să fiu o jucărie care poate fi făcută ţăndări, Michel. Este umilitor. De la un anumit moment, se pune problema demnităţii. Pleacă, du-te departe, aşa cum ai promis. Aşa. Pune-ţi capul aici, la tine. Nu te îngropa în nefericire, nu te gândi tot timpul la mine, nu vreau să te fac praf… Sunt obligată să te părăsesc. Voi fi altă femeie pentru tine. Mergi spre ea, găseşte-o, dă-i ceea ce îţi las, trebuie să dăinuie. Fără feminitate nu vei putea trăi orele, anii, smulgerea, bestialitatea asta pe care o numim atât de măgulitor „destin”. Sper cu toată dragostea mea că o vei întâlni şi că va veni în ajutorul a ceea ce nu poate, nu trebuie să moară în cuplul nostru. Asta nu va însemna că mă uiţi, nu va însemna că „îmi trădezi amintirea”, cum se spune cu smerenie despre cei care-şi rezervă smerenia morţii şi disperării. Nicidecum! Dimpotrivă, va fi o celebrare, asigurarea unei permanenţe, o sfidare a tot ce ne calcă în picioare. O declaraţie de nemurire. Ea trebuie să te ajute să profanezi nefericirea: de milenii întregi, i-am arătat destul

„respect”. Plecăm prea uşor, prea umil capul în faţa cuiva care ne tratează cu atâta indiferenţă şi barbarie. Pentru mine, este o chestiune de mândrie feminină. Aproape de supravieţuire. O revoltă, un fel de luptă pentru onoare, un refuz de a fi batjocorită. Du-te în întâmpinarea acestei surori necunoscute, spune-i câtă nevoie am de ea. Voi dispărea, dar vreau să rămân femeie…

Am auzit anunţul cu plecarea spre Yaounde, am intrat într-un magazin să-mi schimb dolarii şi m-am trezit înapoi pe autostradă într-o maşină spre Paris. După ce am dat adresa şoferului, am adăugat maşinal: „… etajul trei, pe stânga”.

Dădu din cap aprobator.

— Va veni sigur şi ziua aia, zise el. Francezul nu mai vrea să coboare din maşină. Dar încă nu e totul pus la punct. Poate că e un lift acolo unde mergeţi.

Îmi căută faţa în oglinda retrovizoare ca să se asigure că râd. Am râs.

Era deja noapte când am ajuns în rue de Saint-Louis-en-l'Ile. Am urcat şi am sunat. Mi-a părut rău că am lăsat taxiul să plece, aş fi putut să trec şi pe la señor Galba, şi el aştepta. Eram pe punctul de a coborî, când se deschise uşa. Avea ochii roşii. Văzându-mă, avu o tresărire batjocoritoare, ca şi cum ar mai fi putut exista grija aparenţelor.

— Despre ce e vorba, de fapt? Instinctul vânătorului? Vă înşelaţi, nu se află aici – presupunând că există undeva… Nu veţi găsi nimic. Nici măcar un colac de salvare…

Am intrat şi am luat-o în braţe. I-am simţit unghiile pe ceafa mea. Plângea în hohote. Ştiam că nu era vorba nici de mine, nici de ea. Ci de o

mare lipsă. Era doar un moment de ajutor reciproc. Aveam amândoi nevoie de uitare, de un popas, înainte de a ne duce mai departe bagajele de neant. Mai trebuia traversat deşertul unde fiecare haină care cade, rupe, îndepărtează şi răneşte, unde privirile fug pentru a evita o goliciune care nu este numai a trupurilor şi unde liniştea îşi adună pietrele. Două fiinţe în derută care îşi sprijină singurătăţile şi viaţa aşteaptă să treacă. O tandreţe deznădăjduită, care nu este decât o nevoie de tandreţe. Uneori ochii noştri se căutau în semiîntuneric pentru a înfrunta nesiguranţa. Pe noptieră, fotografia unei fetiţe. Pe şemineu, fotografia unei fetiţe care râdea. Un portret stângaci, pictat desigur din memorie. Ceea ce aveam în comun era la alţii, dar ne unea vremea unei revolte, a unei lupte scurte, a unui refuz al nefericirii. Un refuz de a te lăsa călcat în picioare, un refuz al lui „facă-se voia Ta”. Îi simţeam lacrimile pe obraji. Niciodată n-am fost în stare să plâng şi era o alinare ce-mi oferea ea. De îndată ce-şi făcură apariţia regretul sau remuşcarea, căderea, stinghereala sau vinovăţia, se sculă, îşi puse un capot, se ghemui într-un fotoliu, cu genunchii sub bărbie. Nu mă mai văzusem niciodată aşa un intrus, în privirea unei femei.

— Te rog, zise ea.

— Bine.

Hainele mele erau împrăştiate pe mochetă şi am început să mă îmbrac.

— Habar n-am de ce am făcut asta…

— O mică sinucidere, am zis eu.

Încercă să zâmbească.

— Cred că da. Nu trebuie să-mi porţi pică. Există momente…

— Prea mult din toate şi, mai ales, prea mult nimic. Am fi putut să rezistăm încă puţin împreună.

— Nu am niciun chef să fiu fericită.

— Dar cine îţi vorbeşte de fericire, Lydia? Eu vorbesc doar de întrajutorare.

— Ai văzut foarte bine că nu sunt… bună de nimic.

— Normal, când cineva face asta ca şi cum s-ar arunca de la etajul al şaptelea…

— Nu mă judeca prea aspru…

— Te rog!

Mi-am vârât cravata în buzunar. Întotdeauna pare bădăran să-ţi înnozi cravata după.

— Când s-a întâmplat?

— Acum şase luni. Dar nu se termină niciodată… Mă întreb dacă nu prelungesc… intenţionat, pentru a face din amintire un motiv de a trăi. Fără asta… nu aş şti ce caut aici. Au fost martori care spun că soţul meu pierduse brusc controlul maşinii. Totuşi, nu conducea cu viteză mare. Nu pot să-i reproşez nimic. O pusese pe fetiţă pe bancheta din spate, ca întotdeauna… Poate că se terminase deja, între el şi mine, şi am nevoie de această scuză ca să-l urăsc…

Îşi sprijini faţa pe genunchi şi nu mai vedeam decât părul alb. Apoi îşi ridică privirea. Ochii ei aveau din nou acea expresie încrâncenată.

— În astfel de cazuri, trebuie să pleci departe, am zis eu.

Am avut în sfârşit dreptul la puţină veselie pe chipul ei.

— Caracas?

— Caracas.

— E mult prea departe, prea repede şi, aşa cum ai spus mai devreme, la cafenea, tot trebuie să te întorci, după…

Se duse să caute o sticlă de whisky şi un pahar la bucătărie.

— *One for the road,* zise ea.

— Noroc.

Am băut. Mă privea cu prietenie.

— S-a întâmplat… recent?

— Ce anume?

— Eşti orfan de o femeie.

M-am uitat la ceas.

— Se împlineşte un secol, am zis eu şi am plecat.

III

Intrarea artiştilor era într-un pasaj care se termina într-o fundătură, printre tomberoane, în faţa grilajului de fier ruginit al unui atelier de fotogravură. Rafale de mitralieră şi scrâşnete de frâne se auzeau dintr-o cabină de operator. O pisică roşcovană veni în fugă, mieună şi se frecă de piciorul meu, cu coada zbârlită. I-am scărpinat urechea. Am rămas o clipă împreună, apoi m-a părăsit. Am deschis uşa. Paznicul tocmai citea cu atenţie un ziar de curse.

— Unde-l găsesc pe señor Galba, vă rog? Mă aşteaptă.

Continuă să studieze posibilii câştigători. Aşteptam cu înţelegere şi amabilitate, în timp ce el mă ignora. Neonul îi lipea pe faţă luciri jilave, violete. Cămăruţa trebuie să fi avut doi metri pe

unu cincizeci. Lângă ziar era o sticlă de vin goală. Haine uzate şi slinoase, care aşteptau, şi ele, să se termine odată. Singurătatea rîncedă a obiectelor pierdute…

— Aţi încercat să daţi un anunţ? am întrebat eu.

Păru mulţumit că fusese înţeles.

— În fundul coridorului, dincolo de culise, a doua uşă pe dreapta. Sunteţi veterinarul?

— Da, dar sunt grăbit, voi reveni aici în scurt timp.

Am mers printre fetele cu sânii dezveliţi şi piticii cascadori. Am zărit cu coada ochiului, pe scenă, un rajah cu turban care forma cu degetele profilul lui Kissinger, pe un ecran. M-am oprit o clipă, în timp ce el trecea la Groucho Marx, cu trabucul lui. Eram mare amator de umbre chinezeşti. M-am uitat la ceas: unsprezece. Probabil reuşisem să parcurg jumătate din drum. Un tânăr cu părul foarte lung şi bărbuţă blondă şedea pe un scaun, înconjurat de canişi. Ţinea un cimpanzeu pe genunchi. Cimpanzeul lingea un cornet de îngheţată. Toţi canişii erau albi, doar unul era roz. M-am oprit.

— N-am mai văzut niciodată un caniş roz, am zis eu.

— Mâna omului. O simplă şamponare. Ar trebui să încercaţi.

— Senor Galba?

Arătă cu degetul o uşă.

Senor Galba zăcea prăbuşit într-un fotoliu şi îşi tampona uşor fruntea cu batista. Era în costum şi sub plastron nasul lui devenea un organ premergător, anticipator şi explorator, nu doar pur şi simplu olfactiv, poate pentru că nasurile par

întotdeauna să crească noaptea. Nasul lui señor Galba părea să fie acolo în misiune de recunoaştere.

Canişul stătea culcat la picioarele maestrului, cu botul gol ieşind din zulufii gri. Avea ochii încercănaţi. Pe măsuţa de toaletă, sub şase becuri electrice care străluceau în jurul oglinzii, se aflau o sticlă de şampanie într-o găleată, o sticlă de coniac şi una de apă minerală. Mai erau şi flacoane cu medicamente şi o scrumieră plină de chiştoace. Senor Galba îmi adresă un zâmbet, dar asta nu-i schimbă cu nimic neliniştea din privire. Se vedea că aşteaptă ceva. Îmi făcu un semn amabil cu mâna spre un taburet. M-am aşezat.

— Cum a fost la Caracas? se interesă.

— Îţi promit să mă ocup eu de căţeluş, i-am zis.

Era beat – ceva obişnuit pentru el. Luă un aer trufaş.

— De ce? Ţi s-a spus că se va întâmpla în seara asta?

— Voiam doar să te liniştesc.

— Permite-mi să mă mir, domnule. Intri în cabina mea cu un aer sigur şi convins, ca să-mi spui: „Mă voi ocupa eu de căţeluş”, ca şi cum ai şti – din sursă sigură! — Că urmează să ies de pe afiş în seara asta. Te-ai întâlnit… cu cineva pe culoar?

— Nimic de genul ăsta?

— Of! Normal că m-am obişnuit atât de mult cu spectacolul de varieteu, încât sunt puţin obsedat de punctualitate, cele trei gonguri, intrarea şi ieşirea din scenă, durata numărului, regizorul care rămâne în culise, cu ochiul implacabil fixat pe ceas…

— Ascultă, Galba, îţi spun că mă voi ocupa eu de

câine. Poţi muri liniştit. Totul va fi bine.

— Îţi baţi joc de mine? Ştii pe cineva care să fi murit liniştit?

— Poate să se întâmple în somn, nu?

— *Coño,* zise el. Asta-mi mai lipsea. Acum, n-o să mai pot închide un ochi. Să ştii, Matto Grosso este un bun câine de pază. Sunt sigur c-o să latre.

— Nu ştiu cum îţi vei face numărul în halul în care te afli.

— Nu mai există altul. Viaţa, moartea…

Izgonea fleacurile astea cu o mână de stăpân.

— … Am spus tot ce era de spus… Vei vedea. Şi am norocul că nu sunt înţeles. Altfel, de mult aş fi fost obligat să părăsesc scena în huiduieli. Publicul s-ar simţi insultat. Lui nu-i place când tratezi cu asemenea dispreţ lucruri atât de serioase. Ce vrei, noi ăştia, marii artişti, suntem toţi condamnaţi să ne lăsăm mesajul într-o sticlă aruncată în mare. De altfel, nici nu mai este mare, mai sunt doar sticle. Am un asistent, Svansson, Sven Svansson – ţine minte numele –, un tânăr suedez care pregăteşte o teză de filosofie la Universitatea din Uppsala despre viaţa şi opera mea. Îţi sunt recunoscător că ţi-ai întrerupt zborul ca să vii să mă saluţi. Asta înseamnă prietenie.

— Încerc să-mi omor timpul, am zis eu. Pot să dau un telefon?

Făcu un gest amabil către telefon şi duse sticla de coniac la gură. Canişul nu-l slăbea din ochi. Tremura. M-am ridicat şi am format numărul. Nimic. Îl decuplasem eu însumi: mă făcusem util până la capăt. Vedeam în oglindă, în bătaia becurilor electrice, un bărbat cu receptorul în mână, care forma numărul de două ori, aşa cum ai

şopti un nume.

Senor Galba se sculă cu ceva greutate. Compensa prin distincţie ceea ce îi lipsea în stabilitate.

— Poliţia din aeroporturi este foarte strictă, zise el. Dar, dacă ai nevoie de un paşaport fals, cunosc pe cineva…

— Cum ai ghicit, señor?

Îşi atinse vârful nasului.

— O cunoaştere temeinică a acestei lumi, domnule. Nasul, câinele meu şi cu mine ştim să recunoaştem un om hăituit.

Ieşi. Canişul îl urmă greoi. Câteva minute, mi-am imaginat o instituţie unde am fi luaţi în calcul pentru a ne scăpa de toate lucrurile prezente, conştiinţă, remuşcare, amintiri, groază, şi unde s-ar învârti câteva butoane pentru a se face *tabula rasa.* N-aveam nici cea mai mică şansă să o scot la capăt singur, iar motivul era foarte simplu: iubisem prea mult ca să mai fiu în stare să trăiesc doar cu mine însumi. Era o imposibilitate absolută, organică: tot ceea ce făcea din mine un bărbat era la o femeie. Ştiam că lumea spunea uneori despre noi, aproape pe un ton dezaprobator: „Trăiesc exclusiv unul pentru celălalt.” Eram întristat de răutatea acestui ton, de lipsa lor de generozitate şi de indiferenţa rece faţă de comunitatea umană. Fiecare iubire fericită poartă drapelul nostru: ar trebui să aibă milioane de susţinători. Solidaritatea noastră este îmbogăţită de tot ce ne luminează. Bucuria unui copil sau tandreţea unui cuplu strălucesc pentru toată lumea, sunt întotdeauna un loc însorit. O deznădejde din iubire care-şi pierde nădejdea în

iubire este o contradicţie foarte ciudată. Am căutat în buzunar nota de plată a celor două cafele şi am format numărul. I-am auzit vocea.

— Voiam doar să îţi spun… îţi datorez o explicaţie…

— Şi nu cunoşti pe nimeni la Paris?

— Vino. Nu poţi sta singură să asculţi flautul indian cu sunetul lui vlăguit… La el acasă, în Anzi, poate fi înţeles, la cinci mii de metri altitudine nu se respiră, se expiră doar… Dar nu pe rue Saint-Louis-en-l'Ile… Ştiu bine că atunci când oamenii nu se cunosc, ca în cazul nostru, totul pare posibil… Şi eu am trăit destul cât să învăţ să mă feresc cu străşnicie de aceste spaţii goale, în care se poate scrie orice… Gândeşte-te că nu-ţi vorbesc de iubire, nici măcar de prietenie… doar de ajutor reciproc… Avem amândoi nevoie de… de ceva care să ne distragă… Despre asta-i vorba… ca să uităm…

— Uite ce e, Michel… Michel, nu?

— Da, Michel. Vă amintiţi, v-am lovit mai devreme, când ieşeam din taxi şi…

— Eşti beat de nefericire. Ce s-a întâmplat?

— … N-am putut să plec. I-am promis că plec departe, ca să nu fiu tentat să alerg la ea şi… Nu am putut. Sunt ceea ce se cheamă un om slab, iar la noi, oamenii slabi, când iubim o femeie, totul ajunge să aibă o asemenea… forţă încât… atunci când ea este obligată să moară din motive… tehnice, da, din motive de organe, destul de îngrozitoare… pentru că ne-am dat seama prea târziu şi… Vă spuneam, cred, că la noi, oamenii slabi, iubirea, despărţirile definitive, care nu depind de voinţa noastră, aceste adevărate

abuzuri de putere… iau proporţii înspăimântătoare de… de tandreţe. Cred că sunteţi poate o femeie puternică, nu ştiu, nu vă cunosc, încât scuzaţi-mă că v-am deranjat. Nu pot, doamnă – observaţi încă o dată că vă spun „doamnă”, pentru a semnala limpede faptul că suntem străini –, nu pot, doamnă, decât să-mi reclam slăbiciunea, pentru că forţa, doamnă, cred că nu este de partea celor slabi – observaţi că tocmai am făcut o remarcă spirituală şi că nu sunt lipsit de ironie şi nici de mijloace…

Urmă o tăcere. Am crezut că închisese telefonul. O femeie puternică. Apoi i-am auzit vocea:

— Unde eşti?

— Sunt în cabina lui señor Galba, la *Clapsy's*… señor Galba, va amintiţi, bărbatul care nu are asigurare…

— Aşteaptă-mă la bar. Ajung imediat.

M-am aşezat la măsuţa de toaletă. Şase becuri electrice proeminente, o sticlă de coniac. În cinstea îndrăgostiţilor, în cinstea regelui Franţei. Bărbatul fără patrie feminină îmi ţinea companie în oglindă. El, celălalt, eu, apatridul. Ţi-a fost răpită patria, dragul meu. Izvoarele tale, cerul tău, câmpiile şi livezile tale. Şi din toată ţara mea, cred că părul ei era pentru mine un loc mai secret şi mai sigur decât ascunzătorile din copilărie. Când podoaba-i blondă îmi adăpostea ochii, trăiam clipe despre care nu se poate vorbi altfel decât se vorbeşte despre o ultimă raţiune, un motiv de a exista care cuprindea până şi tot ce nu ţinea de ea, ca şi cum ştiam în sfârşit ce lipsă, ce privare ascuţiseră spinii şi înăspriseră pietrele. Aveam o patrie feminină şi căutarea nu-şi mai avea rostul.

Ţara mea avea o voce pe care viaţa parcă o crease pentru propria plăcere, căci îmi imaginez că şi viaţa are nevoie de veselie, dacă judecăm după florile de câmp, care zâmbesc mult mai frumos decât celelalte. Când eram în casa noastră de la Briac, timpul nu intra, rămânea umil afară şi era dresat aşa de bine, încât începea să latre doar dacă ea pleca în sat şi întârzia să se întoarcă. Nu spun decât ceea ce a trăit fiecare cuplu, lucrurile care au săpat cel mai vechi făgaş al nostru pe pământ. Mă refer la o preafericită lipsă de originalitate, pentru că fericirea nu are nimic de inventat. Nimic din ceea ce ne unea nu era numai al nostru, nimic nu era diferit, unic, rar sau excepţional, ci permanenţă şi perenitate, formam un cuplu şi eram mai bătrâni decât amintirea umană. Nu cred că există fericire care să nu aibă un iz străvechi. Pâine, sare, vin, apă, răcoare şi foc, suntem doi, şi fiecare este pământ, şi fiecare este soare.

— Visez adesea la ce s-ar fi întâmplat cu noi dacă nu ne-am fi întâlnit…

— S-ar fi întâmplat ceea ce se înţelege prin a te culca cu cineva.

— Există atâţia bărbaţi şi atâtea femei care se ratează! Ce se întâmplă cu ei? Din ce trăiesc? E îngrozitor de nedrept. Mi se pare că, dacă nu te-aş fi cunoscut, mi-aş fi petrecut viaţa urându-te.

— Tocmai de aceea vezi atâţia oameni care urăsc. Vezi o grămadă de oameni care-i urăsc pe toţi cei pe care nu i-au întâlnit, este chiar ceea ce numim prietenia dintre popoare.

— Şi la şaizeci de ani, când voi fi bătrână?

— Vrei să spui burta, sânii, fesele, toate astea?

— Păi da. Asta sperie, nu?

— Nu.

— Cum, nu? Când voi fi o babă?

— O babă – nu există aşa ceva, sunt doar poveşti fără iubire.

Nopţile erau insule. Buzele mele rătăceau pe plajele calde. Luptam împotriva somnului, care este întotdeauna pus un pic pe furat.

— Vorbeşte mai tare, Michel. Îţi vâri nasul în ceafa mea, mormăi şi şopteşti ceva acolo. Ce-i?

— Rrrr.

— Vrei să fii drăguţ să te explici, dacă tot m-ai trezit?

— Nu vorbeam.

— Atunci ce-i cu muzica asta?

— Nu înţeleg de ce numai pisicile ar avea voie.

— Nu poţi să dormi?

— Ba da. Pot. Dar nu vreau. E prea bine lângă tine.

— Hai, vino-aici, aşa, bun, şi-acum dormi.

— Yannik – cum e posibil ca, după atâţia ani, să fie încă aici, intactă, ca în primele zile? Se spune totuşi că orice început are şi un sfârşit…

— Li se întâmplă numai celor care obosesc s-o ia mereu de la început…

— Ce avem, tu şi cu mine? Unde-s problemele de cuplu şi toate celelalte?

— Ce-s astea, probleme de cuplu? Ori există probleme, ori există cuplu.

— Se pare că adesea este foarte dificil, dureros, se destramă, ia apă. Se duce naibii…

— Auzi, Michel, ce ţi-a venit să mă trezeşti în toiul nopţii ca să-mi vorbeşti despre problemele de cuplu? Nu ţi-a căzut bine *paella*?

— Vreau să ştiu de ce nu avem probleme de cuplu, pentru numele lui Dumnezeu.

— Există întâlniri nepotrivite, asta-i tot. Şi mie mi s-a întâmplat. Şi ţie. Cum vrei să deosebeşti falsul de adevărat când mori de singurătate? întâlneşti un tip, încerci să-l faci interesant, îl inventezi în întregime, îl umpli de calităţi din cap până-n picioare, închizi ochii ca să-l vezi mai bine, el încearcă să se dea drept altcineva, tu la fel, dacă-i frumos şi prost ţi se pare inteligent, dacă te consideră proastă, se simte inteligent, dacă observă că ai sânii lăsaţi, i se pare că ai personalitate, dacă începe să-ţi pară necioplit, îţi spui că trebuie ajutat, dacă-i incult, ştii tu destul pentru amândoi, dacă vrea tot timpul să facă dragoste, îţi spui că te iubeşte, dacă nu este foarte înclinat spre aşa ceva, îţi spui că nu asta contează, dacă-i zgârcit, e pentru că a avut o copilărie săracă, dacă-i bădăran, îţi spui că aşa-i firea lui, şi continui aşa să dai din mâini şi din picioare ca să negi evidenţa, când de fapt sare-n ochi şi asta-i ceea ce numim problemele cuplului, *problema* cuplului, când nu se mai pot inventa unul pe celălalt, iar atunci apare amărăciunea, ranchiuna, ura, rămăşiţele pe care încerci să le ţii lipite, din cauza copiilor sau pur şi simplu pentru că încă preferi să fii nenorocită decât să rămâi singură.

Gata. Dormi. Şi-acum m-am speriat aşa de tare, încât n-o să pot dormi eu. Aprinde puţin lumina, ca să te văd şi să mă liniştesc. Uf, da. Eşti tu.

Râdeam şi, de altfel, mai era puţin coniac în sticlă. *„Timp de douăzeci şi cinci de ani, Michel, trăiam, respiram, gândeam fără să te cunosc – şi din ce puteam să trăiesc, cu ce aer, ce viaţă era,*

ce gânduri fără tine?” … învăţam pe de rost aceste scrisori pe care mi le scria în timpul zborurilor şi al escalelor, „frânturi de eternitate”, cum le numea ea, atât de banale i se păreau. Verigi străvechi, cuvinte supravieţuitoare, banalităţi, da, aveai dreptate, banalităţi elementare, ca semnele de viaţă pe care avem să le căutăm cu atâta înflăcărare altundeva în sistemul solar, punct de plecare mereu ameninţat cu uitarea de către naufragiaţii sensului, voi care căutaţi profunzimea şi nu găsiţi decât abisuri. Ascultam noaptea la postul meu de pilotaj murmurul fidel al recitatorului din pieptul meu, dar cei care şi-au pierdut amintirea nici nu mai sunt în stare să-l audă pe bătrânul nostru sufleor. Bărbaţi cu preocupări de seamă, care întrebaţi de ce sunteţi aici, ce înseamnă toate astea, ce rost are lumea – şi câte nume ilustre nu şi-au strigat astfel pierderea de cunoştinţă! — Nu sunt, cum ne faceţi să credem, întrebări adresate universului, sunt doar întrebări fără glas. Existau bineînţeles limite fizice, trebuia să ne separăm respiraţiile, să ne îndepărtăm, să luăm distanţă, să ne trezim, să ne dedublăm, şi întotdeauna asta este o pierdere. Când ai două corpuri, uneori eşti doar pe jumătate.

— Sunt copleşitoare?

— Foarte, când nu eşti aici.

M-am ridicat şi am plecat de la oglindă.

IV

Am urcat la bar şi m-am trezit în mijlocul unei mulţimi incredibile de japonezi, dar poate era doar

oboseala. Senor Galba se afla pe scenă. Şapte canişi albi şi unul roz erau aşezaţi pe scaune, cu labele din spate atârnând, cu un aer de domnişoare care-l aşteaptă pe un cavaler la un bal al subprefecturii. Senor Galba stătea în stânga, în costum, pelerină neagră, joben, fular de mătase albă, plastron sclipitor, baston cu mâner de argint. Luă un trabuc din buzunarul vestei şi lăsă impresia că-şi caută chibriturile. Cimpanzeul intră în scenă cu un aer aferat şi cu o brichetă în mână şi îi dădu un foc stăpânului. Senor Galba îi oferi un trabuc. Cimpanzeul muşcă trabucul şi-l aprinse. Trase un fum, îl savură şi părăsi scena.

— Pentru Dumnezeu, zise un japonez de lângă mine.

L-am privit mirat.

— Jackson este cel mai mare cimpanzeu de la începutul erei creştine, zise barmanul.

Señor Galba trase câteva fumuri din trabuc şi pocni din degete. Cimpanzeul reveni, se apropie de un pick-up aşezat pe o măsuţă cochetă, acoperită cu o faţă de catifea şi apăsă un buton. Răsună un *paso doble,* cimpanzeul se îndreptă spre canişul roz aşezat printre ceilalţi şi-l invită la dans. Canişul roz coborî de pe scaun, se legănă o clipă pe labele din spate, cimpanzeul îl prinse de talie şi eu am înghiţit foarte repede două pahare de coniac unul după altul, pentru că imaginea unui cimpanzeu păros şi negru şi a unui caniş roz dansând *paso doble-ul El Fuego de Andalusia* mi s-a părut o batjocură cinică şi incontestabilă. Japonezii râdeau, ceea ce nu făcea decât să adauge nişte dinţi albi în întuneric. Mi-am sprijinit coatele pe tejghea, întors cu spatele către insultă,

şi am întâlnit privirea înţelegătoare a barmanului.

— Nu vă simţiţi bine, domnule?

— O să-mi treacă imediat, când se va termina.

— Senor Galba consideră acest număr opera vieţii lui.

— Absolut scârbos, am zis eu.

— Sunt de acord cu dumneavoastră, domnule.

Am aruncat o privire spre grozăvenie. Era ceva revoltător, jignitor şi aproape răuvoitor în „opera" lui señor Galba. Faptul că era „opera vieţii lui" nu făcea nimic, prin tuşa sardonică, pentru a diminua doza de cinism şi de insultă, dimpotrivă.

Canişul roz şi cimpanzeul alergau în diagonală pe scenă, în lumina reflectoarelor, în sunetul violent al *paso doble*-ului *El Fuego de Andalusia.*

— Fiinţa şi neantu[2], zise barmanul. Neapole sub sărutul focului[3].

— Ia mai lăsaţi-mă-n pace. E deja destul de odios şi fără asta.

— N-am mai văzut niciodată un cimpanzeu şi un caniş dansând *paso doble*, este o revelaţie, zise vecinul meu japonez, cu un pronunţat accent belgian.

L-am privit.

— Sunteţi de origine belgiană?

— Nu, de ce?

— Doar aşa, probabil că mi s-a părut. Mai daţi-mi un coniac.

— Nu trebuie să-ţi fie teamă să priveşti lucrurile în profunzime, zise barmanul.

---

2 *L'Être et le Néant* — scriere existenţialistă a lui Jean Paul Sartre. *(N. tr.)*

3 *Naples au baiser de feu,* film de dragoste după cartea lui Auguste Bally, regizat de Augusto Genina în 1938, în care protagonistul este interpretat de actorul Tino Rossi. *(N. tr.)*

— De ce a vopsit în roz câinele ăsta?

— Viaţa în roz, zise barmanul. Puţin optimism.

— Şi de ce *paso doble*? Există totuşi valsul, tangoul, menuetul şi mai sunt şi baletele clasice, avem de unde alege, pentru Dumnezeu!

— Foarte adevărat, zise barmanul. Nu ne lipseşte asta, într-adevăr. Eu unul prefer stepul. Dar señor Galba are Spania în sânge. *Fiesta brava.* Costumul strălucitor al matadorului. Viaţa, moartea, *muerte,* şi tot restul.

— *Smrt,* am zis eu.

— Poftim?

— *Smrt,* de-a lungul piciorului, mai veninos decât un scorpion veninos, şi nimic altceva.

— Este cel mai frumos număr de dresaj pe care l-am văzut în nenorocita asta de viaţă, zise emoţionat japonezul de origine belgiană.

Barmanul ştergea un pahar.

— E discutabil. Se poate întotdeauna mai bine. Practic, nu există limite. Aţi ajuns prea târziu, dar mai devreme a fost o altă atracţie. Un contorsionist. Se răsucea contrar tuturor legilor naturii şi reuşea chiar să se încolăcească într-o cutie de pălării. Viaţă, nu glumă.

Sticlele erau aranjate în oglindă şi vedeam cimpanzeul şi canişul dansând în spatele meu. Îmi vedeam şi chipul care aproape că nu se schimbase. Oamenii sunt întotdeauna mai nemernici decât cred.

Am cerut o fisă barmanului, am coborât la subsol şi l-am sunat pe Jean-Louis. Nu-l mai văzusem de şapte luni. Nu aveam încredere în prietenia care, până la urmă, vorbeşte întotdeauna. Yannik nu voia nici compasiune, nici

suferinţă în jurul ei. Hotărâsem că, în afară de fratele ei, nimeni nu trebuia să afle. În astfel de situaţii, la prietenii cei mai bine intenţionaţi, se creează un ritual de timiditate, de îngrijorare şi de stinghereală, pe care oamenii se străduiesc să le ascundă, şi, în acelaşi timp, de căutare prea voită de natural, de ca-şi-cum-n-ar-fi-nimic, care devin insuportabile. Timp de zece ani, Yannik fusese stewardesă pe liniile din India, Pakistan şi Africa. „Mi-ar fi fost mai uşor acolo, îmi zise ea. La noi, oamenii au pierdut obiceiul de a muri.” Am hotărât deci să nu încurcăm pe nimeni. Trebuise informat fratele ei, nu pentru c-ar fi fost între ei o legătură strânsă, dar îşi iubise mult părinţii şi el era tot ce-i mai rămânea. Un băiat destul de nesemnificativ, mediocru, visând mereu la o maşină nouă şi, pentru că Yannik era frumoasă, veselă şi fericită, mi se părea că nutreşte o anumită invidie faţă de sora lui, ca şi cum ea ar fi luat partea lui de moştenire, îşi pierdu capul, vorbi de operaţii magice cu mâinile goale, în Filipine, de un prieten pe care-l cunoştea şi al cărui tată încă trăia după zece ani, de cercetări senzaţionale care aveau să reuşească dintr-o clipă în alta şi, în general, nu vru să ştie nimic şi se purtă ca bădăranii care dau speranţă ca să nu fie deranjaţi. Trecu două zile şi pe la Institutul de radiologie, pentru a se examina din cap până-n picioare: auzise vorbindu-se că era ereditar. „O să-şi cumpere o maşină nouă ca să se consoleze, spusese Yannik. În fond, l-am agresat.” Mă îndepărtasem, aşadar, puţin câte puţin de toţi prietenii mei. Cerusem un concediu de şase luni de la Air France. Momentan, mă aflam în *Clapsy’s,*

la subsol, într-un haos care era poate un semn de îndurare, pentru că mă scutea să-mi achit obligaţiile din viaţa reală.

— Alo, da…

Îl trezisem.

— Sunt eu, Michel…

O prietenie consolidată în douăzeci de ani, pe toate liniile lumii…

— Nemernicule, sunt cel puţin şase luni…

— Dacă n-am avea voie să lăsăm baltă un prieten, n-ar mai fi prietenie…

— Şi de ce noaptea, mă rog? După şase luni, ar mai fi putut aştepta câteva ore… Sau… E grav?

— Monique e bine?

— Toată lumea e bine. Ce-i cu tine?

— M-aplâns întotdeauna pentru că nu pot să plâng. Îmi spunea că nu ştiu ce e bun.

Tăcea. Probabil că aveam o voce zdrobită. Lydia spusese: „Orfan de femeie…”

— Michel, ce se-ntâmplă? Vino acasă imediat. Ai dispărut fără urmă şi acum… Ce se-ntâmplă?

— *Paso doble.* O maimuţă neagră care dansează *paso doble* cu un caniş roz.

— Ce tot vorbeşti?

— *El Fuego de Andalusia.*

— Ce?

— Nimic. Absolut nimic. Este ceea ce se numeşte un concurs de dresaj, dar nu sunt cunoscuţi comanditarii. Stau în Olimpul lor nenorocit şi se delectează. Tuturor li se cere marea cu sarea, asta este maxima lor, asta cer de la noi. Există chiar un tip care reuşeşte să se încolăcească într-o cutie de pălării. Unul dintre contorsionişti noştri. Zei-maimuţe înfiorători,

aşezaţi pe Olimpul pântecelor noastre şi care se delectează. Atât voiam să-ţi spun. Suntem toţi capodopere în carne şi oase.

— Eşti beat.

— Nu foarte. Încerc.

— Unde eşti?

— La *Clapsy's.*

— Ce-i asta?

— Un club de noapte de renume mondial.

— Vrei să vin acolo?

— În niciun caz. Te-am sunat ca să treacă timpul, atâta tot. Se va termina curând. Poate că s-a terminat deja.

— Ce cauţi la *Clapsy's*?

— O aştept pe o prietenă care are probleme. Am înfiinţat o societate de întrajutorare. Scuză-mă că te-am trezit.

Jean-Louis tăcea. Era un prieten de nădejde. Mă ajuta să-mi treacă timpul.

— Yannik ce mai face?

— Ne-am despărţit.

— Nu te cred. Îţi baţi joc de mine? Nu voi doi.

— M-a părăsit în noaptea asta. De altfel, poate că de-asta te-am sunat. Simţeam nevoia să-i spun cuiva.

— Nu pot să cred. V-am văzut trăind împreună, pentru Dumnezeu… Câţi, doisprezece, treisprezece ani?

— Paisprezece ani şi s-a ales praful.

— Nu am văzut niciodată un cuplu atât de…

— Unit?

— În sfârşit, e de necrezut. Bun, v-aţi certat, dar nu-mi spune că e definitiv.

— E definitiv. Mă părăseşte. N-o să ne mai

vedem niciodată.

— Pe ce linie e acum? Pe U.T.A.[4]? Michel! Alo! Eşti acolo, Michel?

— Da. Sunt aici. Scuză-mă că te-am trezit, dar… nu era altă soluţie. Am discutat îndelung, cu calm. Devenea insuportabil. Am hotărât să terminăm dintr-odată. Fără agonie, fără suferinţe prelungite. La ea mai era şi un fel de vanitate feminină. Nu, de fapt mândrie, sau pur şi simplu demnitate. Să nu cedezi este o chestiune de onoare. Am fost mereu dresaţi aşa. Într-o bună zi, dragul meu, noi îl vom dresa pe celălalt, aşa cum a făcut deja… mă rog, un oarecare señor Galba. La ea era un fel de refuz, de… de sfidare. Există onoare, Jean-Louis. Onoare umană, pe cuvânt că există aşa ceva. Nimeni nu are dreptul să ne facă asta. Ea nu voia să fie la bunul plac al cuiva, să se lase călcată în picioare. Sigur că am mai fi rezistat încă puţin. Am mai fi dus-o încă o lună, câteva săptămâni. Dându-ne amândoi toată silinţa, până la limita extremă. Dar o cunoşti. Este o femeie mândră. Aşa că ne-am înţeles ca eu să plec la Caracas şi ea să plece la rândul ei…

— Nu-i nimic mai neplăcut decât un cuplu care se dezintegrează, care se târâie, când apa intră din toate părţile… În astfel de situaţii, e mai bine să termini dintr-odată.

— Ceea ce dezintegrează un cuplu îl sudează până la urmă şi mai mult. Greutăţile care separă în final apropie, altfel înseamnă că n-a fost un cuplu, ci doi nefericiţi care au schimbat macazul greşit şi care s-au trezit împreună…

---

4 Compania aeriană franceză — *Union des trans- ports aeriens* (Uniunea transporturilor aériene). (*N. tr.)*

— Niciodată n-aş fi crezut că tu şi Yannik…

— Nici eu. E un act împotriva firii.

— Scuză-mă că te întreb, dar… există altcineva?

— Nu ştiu. Habar n-am. Nu sunt credincios, doar ştii, dar poate că există undeva o secătură îngrozitoare, nu ştiu…

— Michel, tu te distrugi… Te întreb dacă există un alt bărbat în viaţa lui Yannik.

Nu înţelegeam. Nu mai înţelegeam nimic. Despre ce vorbea? Ce-i spusesem?

— Scuză-mă, dragul meu, dar… sunt puţin dezorientat. Nu înţeleg prea bine despre ce vorbeşti. Îmi pare nespus de rău că te-am trezit, dar… sunt beat. Da, asta e, sunt criţă. N-ar fi trebuit să te scot din pat… Dar sunt panicat…

— Panicat, tu? îţi aminteşti cele două motoare în flăcări? Erau două sute de pasageri la bord…

— Da, dar e mult mai greu când nu e nimeni de salvat…

— Eşti sigur că nu vrei să vii? Uite, poţi să-i spui două cuvinte lui Monique, e aici.

— Nu, o să-mi treacă, iau avionul peste câteva ore… cu o prietenă. Yannik ţinea mult să plecăm împreună…

— N-o să înţeleg niciodată femeile.

— Nu vorbi prostii, este singurul lucru care poate fi înţeles şi care are sens, în lumea asta…

— Adică te părăseşte, dar nu vrea să te lase singur, asta e?

— Da, ştie foarte bine că nu pot trăi fără ea.

— Şi atunci, îţi trimite o prietenă? Dragul meu, am unsprezece mii de ore de zbor, dar nu la altitudinea asta…

— Sunt un egoist. Egoismul este şi atunci când

trăieşti pentru altcineva, ceea ce îţi dă un motiv să trăieşti.

— E prea complicat pentru mine… Michel? Mai eşti acolo? Ai nevoie de somn, prietene.

— Nu, o să mă simt mai bine în curând, aştept pe cineva… Voiam doar să-ţi spun că Yannik…

Dar nu aveam dreptul la o consolare atât de laşă. Jean-Louis era un bărbat extrem de responsabil. Şi-ar fi făcut imediat datoria, ar fi chemat salvarea şi, în locul unei plecări ca o plutire netulburată, ar mai fi urmat o lună sau două de dresaj groaznic pentru a-i da voie morţii să-şi ascută dinţii.

— … Voiam doar să-ţi spun că atunci când i-ai dat totul unei femei devine inepuizabil. Să-ţi imaginezi că totul s-a sfârşit pentru că ai pierdut singura femeie pe care ai iubit-o este o lipsă de iubire. O parte din mine este la strâmtoare… şi o altă parte are încredere. Este indestructibil. Se va întoarce.

— Ţi-am spus-o de la început.

— Se va întoarce. Bineînţeles că nu va mai fi chiar la fel. Va avea altă privire, altă fizionomie. Se va îmbrăca altfel. E firesc, e normal ca o femeie să se schimbe. Să-şi schimbe înfăţişarea, să aibă păr alb, de exemplu, o altă viaţă, alte probleme. Dar se va întoarce. Da, e posibil să cânt doar noaptea ca să-mi fac curaj. Nu mai ştiu prea bine. Sunt puţin ţicnit. Te-am sunat şi vorbesc cu tine pentru că nu sunt în stare să gândesc şi cuvintele există tocmai pentru a ne repune în funcţiune. Cuvintele sunt un fel de baloane cu aer care-ţi permit să pluteşti la suprafaţă. Te-am sunat ca să încerc să mă găsesc la capătul firului. Yannik nu

mai este şi totul în jurul meu a devenit femeie. Nu s-a terminat. Nu sunt terminat.

Când un om este terminat, înseamnă mai ales că merge mai departe. Există un nazism care nu este doar cel al naziştilor, o asuprire care nu se sprijină pe nicio poliţie, o rezistenţă care nu este doar cea a armelor. Zei-maimuţă dansează în spatele nostru, invizibili, sub învelişul destinului, al fatalităţii, al sorţii oarbe, şi noi ne vărsăm vieţile ca să le dăm de băut. Poate că se întâlnesc în fiecare seară, se uită în jos şi comentează calitatea programului. Au nevoie să râdă, pentru că nu ştiu să iubească. Dar există un drapel uman, există onoare. Este făcută din refuzul nefericirii, din refuzul acceptării. Despre asta-ţi vorbesc, despre această luptă, o luptă pentru onoare. Îmi amintesc cu câtă mândrie îl asculta Yannik pe doctorul Thenon când îi spunea că leucemia juvenilă, maladia lui Hodgkin şi multe alte forme ale răului au fost deja învinse: nu era vorba de ea, ci de noi. De *noi.* Nu ştiu dacă simţi ce vrea să spună cuvântul ăsta – curaj, speranţă şi fraternitate. Le vom smulge dinţii şi unghiile, îi vom face să putrezească în gunoiul lor din Olimp şi din hoiturile lor vom face un foc de tabără… Hai, salut, bătrâne, ne mai vedem.

— Michel!

M-am dus la toaletă şi mi-am dat cu apă rece pe faţă. Am fost încă o dată surprins la vederea chipului meu în oglindă: nu avea nimic de-a face cu ruinele mele. Nu era un chip de învins. Avea urme de oboseală, dar în fundul ochilor mai rămânea ceva. Nu spun ceva invincibil. Şi totuşi, poate că există invincibilitate. Oamenii uită mereu

că ceea ce trăiesc nu este muritor.

V

Am urcat iar scările şi m-am trezit în fumul întunecos al reflectoarelor verzi, roşii şi albe, care adunau galaxii de praf. Ea nu ajunsese încă. Două femei goale aveau un număr de lesbiene pe scenă, dar nu se prea pricepeau. Adevărata obscenitate era altundeva. Barmanul îmi întinse un pahar cu apă şi, pe o farfurioară, două pastile.

— Aspirină, domnule?

— Nu am nevoie de milă creştină.

Nu am văzut-o venind. Mai ţinea cheile de la maşină în mână. Îngrijorată şi parcă înfuriată, căci probabil nu se putea înţelege. Tânărul cu vestă mov care, pentru moment, ţinea locul barmanului, dar care sigur avea la rândul lui altă viaţă, aştepta, atent şi vag promiţător.

— Abia am reuşit să parchez maşina şi…

— Ca să vezi. Dar sunt sigur că era un mic loc providenţial între două maşini…

— Cum ai ghicit?

— Sunt un luptător înnăscut. Stăpân pe mine însumi şi pe univers…

Îmi zâmbi cu o prietenie care parcă nu mi se adresa mie, ci copilăriei mele.

— Eşti drăguţ că m-ai sunat…

— Nu există urgenţă mai mare decât o femeie care ascultă muzică de îndată ce rămâne singură.

— Ador confidenţele, zise barmanul.

— Dacă există ceva ce nu suport este un barman beat, se auzi în spatele meu o voce foarte italienească. Chelner, şampanie!

Nasul se ridică şi mai mult în aer.

— Lydia, ţi-l prezint pe vechiul meu prieten, señor Galba…

— Ne-am văzut deja, zise Lydia.

— Nu beau niciodată în afara orelor de serviciu, zise barmanul.

— Este un băiat de ispravă, zise señor Galba. Îi trimite toate economiile mămicii. Un suflet delicat, tandru şi sensibil…

— O să mă plâng conducerii, zise barmanul.

— Haideţi în cabina mea. Voi fi încântat să vă ţin companie. Detest despărţirile. Câinele ăsta… mă rog, nu vreau să vă plictisesc cu poveşti personale… Aştept veterinarul.

— Pot să-mi exprim o părere? întrebă barmanul.

— Eşti foarte tânăr, zise señor Galba.

— Cred că ar trebui să-i faceţi o injecţie câinelui ăstuia. L-aţi ajuta, în felul ăsta. Deunăzi, când nu v-aţi simţit bine pe scenă, a urinat de frică. S-a săturat să vă aştepte. Ar trebui să-i faceţi injecţia.

— S.O.S., S.S., zise señor Galba.

Luă sticla şi se îndepărtă, cu capul sus.

— E veneţian, zise barmanul. Ca şi paiaţele lui Tiepolo…

— Să mergem, zise Lydia.

Eram întors în acel moment spre latura întunecată, în care cuvântul *ieşire* strălucea cu lumina lui verzuie prin fum. Doi bărbaţi tocmai intraseră şi mă priveau fix.

— O, nu! am zis.

M-am întors cu spatele la ei.

— Poliţia, zise barmanul.

Îmi întinse o foaie şi un pix.

— Pot să vă cer un autograf, domnule? Nu ştiam

că am onoarea să vorbesc cu cineva important…

Erau deja acolo.

— Michel, asta-i bună… Te credeam dispărut…

— Încerc, încerc…

— Ce mai face Yannik?

— Mi-am refăcut viaţa. Permiteţi-mi să v-o prezint…

— Doamnă…

— Domnilor…

Zâmbeau cu indulgenţă. Eram beat, simpatic şi amuzant. Numaidecât, unul dintre ei avea să spună: „Afurisitul ăsta de Michel…”

— Şi voi? Cum merg afacerile, Robert? Ce mai face Lucette? Şi copiii? Şi tu, Maurice? Te menţii în formă? Trebuie, trebuie. Lydia, permite-mi să-ţi prezint doi distinşi oameni de afaceri care se ocupă de investiţii, de rentabilitate, de TVA şi de fiscalitate. Îi cunosc de ani de zile, aşa că îţi dai seama cât mă bucur să-i revăd. Aţi ratat un număr uluitor, un caniş şi un cimpanzeu dansând împreună, dar dacă aveţi puţină răbdare îi veţi vedea, mai vin o dată pe la ora două. Mai este un tip care încearcă să se încolăcească într-o cutie de pălării, şi reuşeşte, căci trebuie să mai şi trăieşti. Poate că observaţi în agresivitatea mea un semn de neputinţă, dar mă uit la voi şi îmi vine în minte un vers nemuritor din Lamartine: *Lipseşte o fiinţă şi toate sunt ticsite…*[5]

Erau stânjeniţi, dar simţeam că mă bucur de simpatia barmanului. Pe scenă se desfăşura un nou număr şi profitară ca să se îndepărteze.

---

5 Aluzie la versul din poezia *Singurătate* de Al- phonse de Lamartine, în româneşste de Ion Heliade Rădulescu: *Lipseşte o fiinţă, şi toate sunt pustie.* (*N. tr.)*

Pentru câteva clipe, sonorizarea asurzi totul şi apoi am simţit o mână în jurul mâinii mele ca o amintire din copilărie. M-am întors spre această privire care înţelegea. Am distins în ea şi tristeţe, şi zâmbet. Era obişnuită cu aşa ceva.

Am urcat în maşina ei. Tăceam. Biata „pudoare de bărbat" care-ţi încleştează maxilarele… şi gâtlejul.

— De ce nu mi-ai spus… mai devreme?

— Aveai şi aşa destule pe cap, Lydia. Nu mai era loc.

— Nu ştii oare că nefericirea altora consolează uneori?

— E ceva adevărat în asta, dar nu cred că este genul tău de frumuseţe.

— Stabiliserăţi că o să pleci departe, dar nu ai avut puterea să te îndepărtezi… Ai rămas aici… să-i dai târcoale. Şi tot ce-mi ceri e să te ajut să… să traversezi. Să treci de noaptea asta. Aveai nevoie de o prezenţă feminină lângă tine. Întâmplarea a făcut să fiu eu. Nu, nu protesta, nu-ţi port câtuşi de puţin pică. Dimpotrivă. Mi-e foarte… cunoscut. Dar de ce nu ai plecat? Voia să te cruţe. Sau poate îi era teamă că dacă erai aproape nu va avea curajul… Nu, nu cred. Era… este cu siguranţă o femeie curajoasă. La ce oră a…

Vedeam ceasul luminos pe tabloul de bord.

— Nu ştiu. Chiar acum.

— Cu… cu ce?

— Cu ce se ia ca să adormi. Nu ştiu cât timp trebuie să…

— Aveai nevoie de uitare… şi asta am fost eu.

— Exact. Ai spus bine. Aveam nevoie să-mi distrag atenţia. Să mă gândesc la altceva. Să-mi

mut gândul. Nu contează cum. Senor Galba, *paso doble,* tu… Sunt un mare nemernic.

Se gândea.

— Cât timp îţi rămâne de omorât?

— Femeia de serviciu vine la ora opt. Are cheia. Am putea să pierdem vremea în nişte baruri, să facem dragoste, să ne arătăm pozele, şi apoi să luăm micul dejun… Este un local drăguţ chiar în faţa casei noastre. După ce se deschid magazinele, vom cumpăra flori. Mă vei întreba care erau florile ei preferate şi îţi voi răspunde: „Toate.” Până atunci… Nu ai cumva *Programul spectacolelor*? Am putea merge la travestiţi. Sau să ne întoarcem la *Clapsy's.* Ai ratat cel mai frumos număr din lume. *Paso doble.* Trebuie văzut. Este fără replică. N-are nicio replică, de când se joacă spectacolul. Sau să mergem direct la Roissy şi să luăm primul avion. Pentru că-i o poveste de dragoste, Lydia, aşa că nu se poate termina. Am iubit prea mult o femeie ca totul să fie pierdut.

Nu vedeam din ea decât un profil cam dur, cu trăsături drepte, sub albeaţa părului.

— Nu, Michel. Ştiu bine, credinţa mută munţii, dar uneori nu duce la nimic altceva decât la nişte munţi de mutat. Mesianismul feminităţii, ce vrea până la urmă, să însemne? Să ajuţi un bărbat să trăiască. Nu am vocaţia asta.

— Totuşi, eşti aici.

— Nu ţi-a trecut prin minte că încerc şi eu… să uit?

O prostituată ieşi din hotelul de vizavi de *Clapsy's.* Văzu un cuplu tăcut care aştepta în maşină şi veni spre noi cu siguranţa unei vaste experienţe.

— Veniţi cu mine?

— Nu, mulţumesc, am zis eu. Merge prost, dar nu în halul ăsta.

— Nici chiar aşa, totuşi, zise Lydia.

— Mă scuzaţi.

— Nicio problemă.

— Se întâmplă des pe aici.

— Zău?

— Şi în plus, am un client care ar fi trebuit să ajungă de ceva vreme şi n-a venit. Are un număr cu câini de circ la *Clapsy's* şi, între două reprezentaţii, îi ţin companie. Nu suportă să fie singur. E cardiac şi-i este tot timpul frică să nu moară. Întotdeauna trebuie să fie cineva cu el. Nu ştiu ce-şi închipuie, zău.

— E o superstiţie mexicană, am zis eu.

— Aha, nu ştiam.

— Da, moartea aşteaptă să fii complet singur ca să între.

— Şi asta-i la mexicani?

— La indieni. Indienii zapoteci. Regiunea oraşului San Cristóbal de Las Casas. Foarte frumoasă zona.

— Nu mi-a zis că e mexican.

— Nu, e italian, dar oamenii iau speranţa de unde o găsesc.

— Nu ştiam. Scuzaţi-mă încă o dată.

— Nicio problemă.

— Noapte bună.

— Noapte bună.

Se îndepărtă, legănându-şi geanta.

— Poate c-ar trebui să aşteptăm într-un cartier mai potrivit, am zis eu, cu smerenie.

Lydia băgase cheia în contact şi rămânea

aplecată în faţă, cu mâna pe cheie, privind înainte, şi simţeam că-şi încheia socotelile cu ea însăşi. Profil de femeie cu părul alb, privire de bărbat necunoscut, cuplu mitologic, muzeu de istorie naturală. Probabil că niciodată de la întâlnirea noastră nu ne simţiserăm atât de apropiaţi: aveam în comun un simţ ascuţit al iluzoriului.

— Ai vorbit mai devreme de întrajutorare, domnule dragă. Îţi accept oferta. Intre noi există imposibilitate: o putem împărtăşi. Nu ştiu ce-aş fi făcut fără tine în ultimele câteva ore. O să-ţi arăt asta mai de-aproape. Iubesc un bărbat pe care nu-l mai iubesc, aşa că încerc să-l iubesc şi mai tare…

— Nu te întreb nimic.

— Mi-e totuna ce mă întrebi sau nu. Acum e vorba de mine. Sfârşitul lumii nu e doar la tine. Ci la noi toţi. Aşadar, continuăm. Nu-i mare scofală. Te voi prezenta soţului meu.

— Nu am niciun chef să intru în amănuntele astea.

— E-n regulă, prietene. Ştiu deja că poţi fi amuzant. Am să fac ceva pentru tine. Am să-ţi arăt cum e la ceilalţi. E vremea să te simţi mai puţin… unic.

Opera, bulevardul Haussmann, apoi Malesherbes. Asta-mi mai lipsea, un soţ! Ea tăcea cu un fel de hotărâre ostilă, ca şi cum s-ar fi grăbit să termine.

— Mi-ai spus că soţul tău este mort.

— Ştiu foarte bine ce ţi-am spus. La telefon mi-ai declarat: „îţi datorez o explicaţie.. Şi eu îţi datorez una. La urma urmei, m-am culcat cu tine. Şi am venit de îndată ce m-ai chemat. Vezi, încerc, şi eu încerc…

— Nu văd de ce aş merge să-l privesc în ochi pe soţul tău la o oră aşa de târzie, am zis.

— Te vei simţi mai bine după.

Era o clădire luxoasă pe bulevardul Malesherbes. Am urcat la etajul patru într-un lift distins care probabil că visa de pe vremea caleştilor, iar noi l-am trezit. Am deschis uşa şi l-am oprit între două etaje. M-am aşezat pe bancheta căptuşită cu pluş stacojiu.

— Ce bine-i aici, nu? Cred că am în mine ceva de ticălos: încă mai vreau să fiu fericit. Evident, există extenuarea, nervii care cedează şi… tu. Nu ştiu ce este feminitatea. Poate este doar un mod de a fi bărbat. Dar un bărbat liber de femeie, o femeie liberă de bărbat suflă în jumătatea lor de viaţă până când se umflă şi ocupă tot spaţiul. Nefericirea îşi face bine propagandă: independenţă, independenţă. Bărbaţi, femei, ţări, am fost în aşa măsură infectaţi de independenţă, încât nici măcar nu am devenit independenţi: am devenit infecţi. Poveşti cu infirmi, cu mutilaţi care se recuperează: ei ridică infirmitatea şi mutilarea la rangul de regulă de viaţă. Bravo. Să le dăm Ordinul de Merit pentru servicii aduse respiraţiei artificiale. Deja am câştigat asemenea victorii împotriva naturii, încât s-ar putea foarte uşor decreta că asfixia este adevăratul mod de a respira. Singura valoare umană a independenţei este o valoare de schimb. Când independenţa este păstrată numai pentru sine, oamenii putrezesc cu viteza anilor-singurătate. Cuplul, Lydia, şi tot restul nu este decât împerechere. Cuplul înseamnă un bărbat care trăieşte prin femeie, o femeie care trăieşte prin bărbat. Mă vei întreba

atunci de ce nu m-am întins alături de ea, de ce nu am luat-o în braţe să-i culeg ultima suflare pe buzele mele. Aş fi putut la fel de bine să o urmez până la capăt şi să mor cu ea. Dar ea voia să rămână vie şi fericită şi asta înseamnă acum tu şi cu mine.

— Eşti mai beat decât se cuvine.

— Aşa-i. Şi mâine, peste două zile, peste o lună, te voi privi şi te voi întreba: „Ce caută ea aici?” Dacă într-adevăr crezi asta, înseamnă că n-ai nevoie de un motiv de a trăi. Încă n-ai fost atât de învinsă. Tu şi cu mine putem eşua: ştiu că este greu să faci o navă bună de ieşit în larg din ruinele a două naufragii. Să presupunem atunci că ai găsit în stradă un bărbat fără cunoştinţă. L-ai ajutat să-şi petreacă noaptea şi a doua zi l-ai părăsit, doar nimănui nu i se poate cere marea cu sarea. Dar nu cred că-ţi lipsesc în aşa măsură slăbiciunea şi disperarea. E drept, există infirmi care se simt întregi fără femeie şi mutilate care se simt întregi fără bărbat. Asta înseamnă doar că suntem în stare de orice, lucru pe care-l ştiam deja înainte de Hitler. Eu nu-ţi spun că nu se poate trăi fără iubire: se poate, şi tocmai asta-i aşa de dezgustător. Organele continuă să asigure bunul mers fiziologic şi iluzia se poate prelungi mult timp, până când sfârşitul funcţionării îndreptăţeşte cadavrul. Poţi la fel de bine căuta refugiu şi uitare în sexualitate şi trăi de pe-o zi pe alta. Atunci vei spune: „Săracul, e a doua noapte când nu doarme şi delirează.” Fii prudentă, este întotdeauna o scuză bună. Sau pleacă mâine cu mine. Nu face prostia să stai deoparte din prea multă experienţă. Vino cu mine, dă o şansă

imposibilului. N-ai idee cât de tare s-a săturat imposibilul şi câtă nevoie are de noi.

ÎI privea cu prietenie pe acest credincios rătăcit, aşezat pe bancheta unui lift oprit între două etaje.

— Sunt în stare ca şi tine să trăiesc pe apucate, Michel. De aceea suntem împreună în noaptea asta. Lumea subestimează îngrozitor durata efemerului. Am părut alb şi asta te învaţă să nu mai ceri ani, orelor. Pleacă singur mâine la Caracas şi voi începe să cred în întâlniri.

Închise uşa şi apăsă butonul pentru etajul patru.

— Aici, am ajuns. Nu ştiu cum o să mă judeci şi probabil că o să-ţi par nemiloasă, dar era timpul să facem cunoştinţă.

VI

Mă numesc Michel Folain. Părinţii mei erau irlandezi, numele nostru era O'Folain, pronunţat cu i, dar m-am născut în Franţa şi aşa s-a rezolvat. Sunt pilot de linie, am un metru optzeci înălţime, patruzeci şi cinci de ani, stau în picioare pe palierul etajului patru al unui imobil din bulevardul Malesherbes, lângă o femeie care este la fel de reală. Toate astea sunt sigure, adevărate, trăite şi impresia de irealitate pe care o am este perfect normală, se datorează tocmai unui exces de realitate. Nu am niciun motiv să fiu aici mai mult decât altundeva, este ceea ce numim „circumstanţe", riscul unei derive şi al unei mâini întinse. În viaţă nu există pilot automat.

Am observat pe perete micul cilindru metalic, mezuza, pe care evreii credincioşi îl fixează la intrarea în casă, pentru ca Dumnezeu să-i poată

recunoaşte pe ai lui şi să lovească altundeva.

Uşa se deschise şi apăru un servitor cu vestă albă, iar înăuntru era zgomot de sărbătoare.

— Domnule… Doamnă…

— Lidocika! Ce mult mă bucur!

O doamnă bătrână, în acelaşi timp ascuţită şi rotunjoară, venea spre noi cu braţele deschise şi o privea pe Lydia cu un zâmbet în care totul era fericire în cea mai bună dintre lumi. Avea părul foarte negru, cu cărare şi strâns într-un coc ridicat cu un superb pieptene de os. Era îmbrăcată cu o eleganţă care mergea de la Chanel la inele, brăţări şi cercei mari, circulari, de aur şi trebuie să fi avut mai mult de şaptezeci de ani.

— Lidocika, draga mea, draga mea!

Luă mâna Lydiei şi o păstră într-ale ei, lăsând impresia de emoţie, încântare şi ardoare care veniră să sublinieze la ţanc acordurile viorilor ţigăneşti. Un ospătar-şef făcu turul purtând un platou cu caviar. Pe pereţi erau afişe de concerte care amuţiseră de mult: Stravinski, Rahmaninov, Brailovski, Bruno Walter şi fotografii cu cântăreţi în costume de operă şi cu virtuozi la costum, pe care nu-i cunoşteam, dar care aveau un aer ilustru.

— Era neliniştit, foarte neliniştit… Te-a sunat în dimineaţa asta, ca de obicei… Credeam că n-o să mai vii…

— Bună seara, Sonia. Michel Folain, un prieten… Doamna Sonia Towarski…

Ne luă amândurora mâinile.

— Un prieten de-al Lydiei? Ce mult mă bucur!

— Ne-am întâlnit la Caracas, am zis eu.

— Te avertizez, Sonia, este destul de beat.

— Foarte bine, aşa şi trebuie! Trebuie să bei! Trebuie să trăieşti! Trebuie să fii fericit! La noi în Rusia zicem: „Să ai paharul mereu plin!”

— *Pirojki!* am zis eu. *Ai da troika! Volga, Volga! Oci ciornîe! Kulebiaka!*

Bătrâna era încântată.

— Dar… vorbeşte ruseşte! Eşti… eşti rus! Nu, nu, nu nega! Am simţit imediat ceva! Ceva… *rodnoe!*

— Poftim?

— *Rodnoe!* Ceva… de-al nostru! Lydia… e rus!

— Pe naiba, zise Lydia.

— Aproape că nu mai sunt ruşi la Paris! zise bătrâna. Au fost toţi deportaţi în 1943, ştiţi, după razia aceea… Velodromul de iarnă! Soţul meu nu s-a mai întors. Haideţi, să sărbătorim. Lidocika, ce drăguţ din partea ta că l-ai adus… Sunt sigură că veţi fi fericiţi împreună…

Am văzut-o pe Lydia cutremurându-se. Nu înţelegeam nimic şi eram foarte recunoscător pentru starea asta a lucrurilor.

— Ajunge, Sonia. Ştiu că ţi-am furat fiul. Dar bunul Dumnezeu ţi l-a dat înapoi. Există un Dumnezeu al mamelor. Ai avut noroc.

Bătrâna strălucea de bunătate.

— Cum poţi să spui asemenea lucruri, Lydia? Nu se cade, nu se cade…

Îmi explică:

— Ştii, noi suntem evrei.

M-am înclinat.

— Încântat.

Mă întrebam dacă ceea ce ascultam era stereo sau pe viu. Chitară, balalaică, vioară, îmi plac.

— Nu se cade să vorbeşti aşa, Lidocika.

Dumnezeu este bun. El ne vede inimile. Dumnezeu este drept… Scuz-o, este foarte nefericită…

— Nicio problemă, am liniştit-o eu. Sunt incognito aici.

Lydia râse uşor isteric. Marcasem puncte.

— Vino. Să te prezint prietenilor noştri. Este aniversarea fiului meu. Dă-mi paltonul… Sunt aşa de fericită că aţi putut veni, amândoi…

— Sonia este de o naturaleţe de neînvins, zise Lydia.

Mi-am dat seama că nu mai aveam geanta de călătorie.

— Ei bine, ai reuşit să uiţi ceva, zise Lydia.

Toată Sfânta Rusie era pe pereţi: un rabin de Chagall, o colecţie de icoane, portretele lui Tolstoi şi Puşkin, tapiserii cu Munţii Caucaz şi săbii încrucişate. Nu lipseau decât şaşlâcul şi boeuf-ul Strogonoff, dar astea probabil că erau înăuntru.

Bătrâna îmi urmărea privirea.

— Soţul meu era originar din Tbilisi. Petrolul din Baku.

— Bolşevicii au luat totul, zise Lydia.

Am intrat. Trei saloane la rând, pline de lume, şi nu lipsea decât Arthur Rubinstein. Toate chipurile mi se păreau cunoscute, poate pentru că erau toţi foarte în vârstă şi ceea ce credeam că recunosc era modul de a se purta al timpului care are întotdeauna aceeaşi factură. Trei tineri în bluze ruseşti, cizme şi şalvari cântau cântece despre blinîi şi chiftele Pojarski. De fiecare dată când eram prezentat, doamna în vârstă adăuga în taină: „Un prieten de-al Lydiei”, şi Lydia strângea din dinţi, ca şi cum ar fi existat la mijloc o răutate secretă. Se vorbea mult despre muzică –

Brailovski, Piatigorski şi Rostropovici. Am fost recunoscut de un domn chel şi mărunt care mă confundă cu altcineva. Mă întrebă dacă aveam veşti de la Nicolas şi i-am răspuns că era din ce în ce mai greu.

— Da, zise el, clătinând din cap. S-a schimbat mult. Este o meserie imposibilă. Eu însumi…

Suspină şi bău puţină şampanie.

— Şi în plus, totul se schimbă aşa de repede, am constatat eu.

Mă strânse de braţ.

— Ştiu, ştiu, dar continuitatea este cea care are întotdeauna ultimul cuvânt. Restul trece. Cu ce vă ocupaţi acum?

— Aştept să treacă, doar atât.

— Ce bine vă înţeleg. Niciodată n-au fost vremuri mai grele pentru adevăratul talent.

— E la putere tot ce-i facil.

— Foarte adevărat.

— Nu mai există criterii, am zis eu.

— Dar va veni iar vremea. Arta a ştiut întotdeauna să aştepte.

— ÎI cunoaşteţi pe señor Galba?

— Mărturisesc că… Galba?

— Galba.

— E un abstract?

— Nu, un ilustrativ. Are o viziune foarte personală despre viaţă şi moarte. Este puţin crud, puţin brutal, dar…

Medită.

— Nu-mi prea place arta pumnului în gură. Mi-e groază de tot ce ucide sensibilitatea.

— Nu sunt de acord. Uneori, uciderea sensibilităţii este o chestiune de supravieţuire.

Am dat pe gât trei whisky-uri unul după altul, în timp ce l-am ţinut de braţ pe chelner şi am pus înapoi pe tavă paharele goale. Sonia mă conducea de la un grup la altul.

— Vino, Mişenka, vino…

Nu mai văzusem niciodată un zâmbet atât de imuabil şi mă întrebam dacă-l scotea când dormea.

— O cunoşti pe Lidocika de mult timp?

— O, de secole!

Mă strânse de braţ.

— Sunt aşa de fericită…

— Mai exact, de ce sunteţi fericită, doamnă?

— Spune-mi Sonia.

— De ce eşti fericită, Sonia? Nu vreau să fiu indiscret, dar poate că există motive de fericire pe care eu nu le cunosc…

Mă examina cu un fel de antipatie radioasă. Mă prezentă ostentativ unei doamne la care totul era negru, ochii, părul, panglica de catifea de pe frunte, cealaltă din jurul gâtului, cerceii, rochia, inelele şi poşeta cu paiete.

— O cunoşti cu siguranţă…

Nu mai călcasem pe la Filarmonică de ani de zile şi încercam să ghicesc dacă era vorba despre pian sau harpă. Îmi strivi mâna, îşi arătă toţi dinţii şi îi spuse Soniei cu o voce scăzută că a doua zi se întorcea în Statele Unite pentru bicentenar.

— Este o elevă de-a lui Şaliapin?

— Vai, Mişenka, nu trebuie să fii rău…

Am mai băut două whisky-uri în timp ce o căutam pe Lydia, care dispăruse, şi am văzut o fetiţă cu ochi imenşi care-mi oferea serioasă o farfurie cu preparate reci de carne. Nu era aer.

Lustra strălucea. La Palais Garnier avea să se joace trilogia lui Wagner. Cineva îl ştia bine pe Rolf Liebermann. Nu ştiu ce era scandalos. Bayreuth-ul trecuse la stânga. Cineva nu mai era ce era. Erau prea multe galerii de pictură. Dacă Berenson ar vedea asta, s-ar răsuci în mormânt. Nu mai erau hoteluri nicăieri. Toate operele şi-l dispută. Cineva spusese asta dintotdeauna. Fetiţa cu privire serioasă reveni cu prăjitură cu ciocolată, era fiica portarului portughez. Sonia o sărută pe frunte. Niciodată bisericile din Rusia nu refuzaseră atâta lume. Ar fi meritat premiul întâi. Nureiev, Makarova, Barîşnikov. Cineva era cel mai mare. Trebuia să te aştepţi la orice. Ţineţi bine minte acest nume, rareori mă înşel. Am zărit-o pe Lydia care-mi făcea semne din capătul celălalt al salonului, am încercat să ajung până la ea cerându-mi scuze, nu mai există arhitectură, soţia lui Mao conduce China, Metropolitan şi Scala sunt în pragul falimentului.

— Ce zici, Michel, ţi-a prins bine? Te simţi… mai puţin singur?

Băuse puţin.

— Ai vorbit cu Sonia? Ţi s-a spus că n-am inimă?

— Are un zâmbet destul de implacabil.

Lydia părea extenuată. În jurul ochilor era doar umbră. Nici măcar lustra-gorilă nu ajungea în aceste caverne.

— Nu mai pot. Da, este rândul meu. Nu ştiu ce aş fi făcut dacă nu te-aş fi întâlnit. Nu mai am niciun chef să trăiesc.

— Ăsta-i cel mai vechi mod de a trăi.

— N-ar fi trebuit să te fac să vii aici.

— De ce? Trece timpul mai repede.

— … Dar eu promisesem că voi veni. Sonia este o femeie foarte hotărâtă. A luat o dată pentru totdeauna decizia să înghită tot. Cu entuziasm, pentru că Dumnezeu este cel care întinde farfuria. A avut atâtea necazuri în viaţă, încât nu poate decât să fie fericită. Şi în plus… Ştii, suntem evrei de foarte, foarte mult timp… Aşa că vine o vreme când asta-i deja o victorie…

Un chelner ne oferea o tavă cu prăjiturele. Am luat o savarină.

— Poate că voi pleca mâine cu tine, dacă vrei. O să-l vezi pe Alain şi o să înţelegi de ce m-am agăţat de tine…

— Te-ai agăţat de mine? *Tu?*

Am reuşit chiar să râd.

— Da, eu. Când te-ai ciocnit de mine pe stradă şi ne-am privit… Of, ştii cum se întâmplă: e destul să fii disperat şi eşti gata să crezi orice…

— Viaţa se apără întotdeauna…

— Şi apoi m-am îndepărtat de tine doar de dragul convenienţelor. Dar nu aveai bani să plăteşti taxiul, erai descumpănit şi din nou clipa de speranţă absurdă… Păreai hăituit, la capătul puterilor…

— Pe scurt, o întâmplare fericită…

— E minunat să poţi ajuta pe cineva când tu personal ai nevoie de ajutor… Ţi-am dat numele şi adresa mea, am plecat, m-am aruncat pe pat, am plâns şi… am aşteptat. Va veni, va veni, vreau să vină. Ca la şaptesprezece ani. Nu trebuie să ai încredere în părul alb, în maturitate, în experienţă, în tot ce ai învăţat, în toate loviturile primite în faţă, în ceea ce şuşotesc frunzele de toamnă, în ce face viaţa din noi când îşi dă toată

silinţa. Asta rămâne la fel, există încă şi continuă să creadă. Ai venit, dar am fost cuprinsă de… de neputinţă. Am primit ceea ce se numeşte o educaţie bună: aceea care ne înconjoară de obstacole. Este nevoie de o lovitură serioasă cu capul ca să le dobori. Te-am dat afară. Din fericire, erai la mare ananghie şi te-ai întors… m-am culcat cu tine.

Zâmbi cu amărăciune.

— … Of, foarte greu. Eram blocată, complet înmărmurită. Plăcere, îţi dai seama… De la moartea fetiţei mele îmi petrec timpul dovedindu-mi că nu am voie să fiu fericită. Să fac dragoste pentru *tine,* asta mai avea o scuză, era un dar, un sacrificiu, aproape moral, dar să o fac pentru *mine…* Brr. Morala este o bătrână sucită. Să guşti plăcerea cu un tip necunoscut este adevărată nevroză. O isterie. Frigiditatea este atunci când morala şi psihologia se culcă împreună. Când ai pierdut motivul de a trăi şi totuşi încerci, te simţi vinovat…

Se opri deodată şi păru speriată.

— Doamne, Michel, am uitat că…

— Şi eu, am zis. Dar e foarte bine. Yannik voia să mă îndepărtez. Am plecat puţin mai departe de Caracas, atâta tot.

A mai urmat un platou cu gustări reci, dar venea după prăjiturele şi i-am făcut sever observaţie chelnerului.

— Ce-i cu debandada asta?

Dădu din umeri.

— Păi ce vreţi, este o seară rusească.

O doamnă din altă epocă veni să o sărute pe Lydia, pentru că pleca a doua zi la Salzburg. Sonia

îi trase până la noi pe cei trei muzicieni şi aceştia cântară *Kalinka.* Mă întrebam dacă, în afara tălpilor, exista un destin mai jalnic decât al unui cântec ţigănesc.

— De fapt, sunt germani din Est, îmi şopti Sonia la ureche, radioasă. Au trecut zidul sub focul mitralierelor. Refugiaţi, ca şi noi.

Le servi votcă. Prinţesa Golopupov întreba unde era toaleta. Ţinea un grifon la piept şi era italiancă. Sonia mă înştiinţă că soţul ei pierduse totul de trei ori. Un domn în vârstă cu o boltă imensă îmi vorbi de Keyserling, Coudenhove-Kalergi, Thomas Mann, şi ataşatul cultural german mergea de la un grup la altul invitând pe toată lumea la o recepţie la ambasada Germaniei.

— Vă mulţumesc, dar vă înşelaţi, i-am zis, când mi-a venit rândul. Nu sunt evreu.

Păru uimit, mă privi ca şi cum m-ar fi suspectat de minciună, iar Lydia izbucni în râs. Un francez extrem de îngrijit, cu papion, îmi spuse că nu cunoştea pe nimeni aici şi că fusese invitat pentru că era directorul teatrelor lirice. Pe un raft era o colecţie de ouă vopsite. Cineva ceru să se facă linişte şi Sonia citi o telegramă: Rubinstein se scuza, nu putuse să vină. Nu înţelegeam de ce soţul nu era acolo, din moment ce era aniversarea lui. Poate că mai erau şi alte saloane ca acela, cu o mulţime de invitaţi şi mai drăguţi decât atât. Alte bufete, alţi ţigani, alte distracţii, alte oglinzi. Cum aşa, draga mea, pleci deja? Vino, trebuie *neapărat* să ţi-o prezint… *Moare* de nerăbdare să te cunoască… Am luat cupa de şampanie pe care Lydia o ducea la buze şi am pus-o deoparte.

— De ce? De ce tu da şi eu nu? Şi eu am nevoie

de curaj.

— Plecăm peste câteva ore. Sigur ai lucruri de pus la punct. Ai băut destul.

— Soţul meu a încercat iar să se arunce pe fereastră ieri. Deşi are o gardă de corp care nu-l părăseşte. Este o chestiune de etică aici: trebuie lăsată fereastra deschisă sau nu? În ce situaţie suntem lipsiţi de milă: când avem principii? Ce vrea să însemne să respecţi viaţa, când viaţa nu respectă pe nimeni şi nimic? Nu am dreptul să decid… Chiar nu mai ştiu, dacă l-aş ajuta să moară, dacă aş face-o pentru el sau pentru mine…

M-am dus să caut o sticlă de şampanie şi, nu fără uşurare, m-am simţit în sfârşit la alţii. Un soţ care are gardă de corp pentru că încearcă să se arunce pe fereastră când se sărbătoreşte ziua lui de naştere, o mamă radioasă care-şi urăşte nora din cap până-n picioare, *ai da troika,* un director de teatre lirice, o femeie cu părul alb care ajută o altă femeie să moară, gustă prăjitura asta, Mişenka, am făcut-o chiar eu, trebuie salvată Opera, Nisa este astăzi un oraş unde bătrânii îşi vor sfârşi viaţa lângă părinţii lor, întotdeauna eşti spiritual, imaginaţi-vă că mi-am luat inima-n dinţi şi m-am dus să văd un film por-no-gra-fic, nu cred că apele termale ajută, dar se pot face plimbări plăcute, biata Sonia, ce curaj, o voinţă de fier. Lydia stătea cu spatele la perete, ochii ei erau prea strălucitori, băuserăm prea mult, am pus sticla şi paharele pe jos.

— Bun, cred că acum pot merge… Stai cu mine…

La intrare, un rămas-bun după altul, un palton pierdut îşi căuta stăpânul, pupături pe ambii

obraji, mai vorbim la telefon, să veniţi neapărat, fetiţa portugheză din care se vedeau doar ochii mari deasupra unei grămezi de haine pe care le ţinea în braţe. Am urmat-o pe Lydia de-a lungul coridorului, dându-mă politicos la o parte pentru a-i lăsa să treacă pe cei care se întorceau din vestiar.

— Lidocika… Crezi c-ar fi chibzuit…

Era aici, frământându-şi colierul de perle.

Zâmbetul i se înăsprise. Cât despre zâmbetul

Lydiei nu-şi mai avea rostul: nu se mai ştia ce era suferinţă, ranchiună sau mânie şi nu era destulă lumină în coridor pentru a le tria. Tot ce se putea spune era că cele două femei se cunoşteau bine.

— Mi-ai reproşat că nu vin să-l văd, ai insistat să fiu aici în seara asta, şi acum consideri că prezenţa mea…

— E târziu. Alain este epuizat…

Uitasem de existenţa timpului.

— Ştii bine că nu doarme aproape deloc…

Sonia radia.

— În după-amiaza asta s-a odihnit puţin. Douăzeci de minute. Doctorul Gabot este foarte mulţumit… Dar e foarte nervos şi ar fi mai bine…

Lydia se străduia să pară calmă. Asta îi dădea o voce de copil:

— Pentru că sunt cu un prieten? Nu va şti niciodată nimic despre asta.

— Mişenka? A, nu…

— Modul tău de a rusifica toate numele este cum nu se poate mai comic…

— Câteodată este nevoie de multă comedie pentru a trăi, Lidocika. De multă comicărie. Nu,

nu din cauza dragului nostru Mişenka…

Privirea ei mă copleşi de bunătate. Era într-adevăr ură.

— … Dimpotrivă. Alain vrea să fii fericită, draga mea.

— O, ajunge, Sonia. Şi în primul rând, de unde ştii? Ţi-a zis el asta?

— ÎI cunosc. Îmi cunosc fiul.

— Ştiu, inima unei mame. La naiba. Întreci măsura, Sonia. Toată lumea este la curent, eşti o femeie admirabilă.

Bătrâna zâmbea, frământându-şi perlele.

— Nu-ţi port pică, draga mea. Înţeleg. Eşti foarte nefericită.

— Asta-i casa iertării supreme. Îl iertăm pe Dumnezeu, îi iertăm pe nemţi, îi iertăm pe ruşi, iertăm totul… Este *Yom Kippur* tot anul…

— Nora mea n-are noroc, Michel.

Mă înapoia Franţei.

— … Nu crede în Dumnezeu. N-are pentru ce trăi. Dar tu?

Nu mă aşteptam la asta, pe un coridor.

— Scuză-mă, Sonia, dar mă iei cam pe nepusă masă.

— A, şi tu. Pe nepusă masă. Ce păcat.

Am scotocit prin buzunare. Trebuia să-mi fi rămas ceva.

— Nimic, am zis.

— Eşti beat, Mişenka.

Din nou Mişenka. Eram recuperat.

— Sunt de origine irlandeză, am zis. O poveste galică spune că Dumnezeu a cumpărat pământul de la diavol şi i l-a plătit… cu bani gheaţă. Ha, ha, ha!

Nicio reacţie.

— Mă scuzaţi, am zis eu, spăsit.

— Ţi-am cerut să vii, Lydia, pentru că prietenii noştri ar fi fost foarte miraţi dacă nu ai fi apărut în seara asta. Te-ar fi judecat foarte aspru. Nu voiam să se spună că eşti o femeie fără inimă…

— Bravo! Asta era! remarcă zâmbetul ăsta larg şi bun, Michel…

Am făcut o încercare supremă:

— Ce-ar fi să încheiem noaptea într-un bar rusesc?

— Nu te-am criticat niciodată, Lydia. Te-am apărat întotdeauna. Te-ai căsătorit cu fiul meu.

— Ce crimă!

— Ţine mult la tine.

— De unde ştii?

— Câteodată reuşeşte să-ţi pronunţe numele. Spune „mama” foarte uşor, foarte natural. Şi azi-dimineaţă, l-am găsit cu poza ta în mână. Nu ştiu de ce ne urăşti atât de mult. Nu a fost vina lui. Toţi martorii accidentului sunt de acord cu asta. Cred că-l urăşti doar pentru că nu-l mai iubeşti.

Lydia închisese ochii. Purta o rochie gri-pal şi o etolă albă care nu-şi avea locul în toate astea. Nu mă gândeam la acest lucru atunci, dar mă gândesc acum, ca să mi-o amintesc mai bine. Fără inocenţă: mă gândesc la ea ca să uit. De altfel, nu va rămâne din toate astea nicio urmă. Atunci, de ce atâta ardoare, atâta zbucium?

— Medicii sunt foarte optimişti. Aproape că nu mai are dificultatea de a forma cuvintele, chiar dacă încă sunt în dezordine. Cât despre litere, este foarte încurajator, face progrese enorme. Vocalele sunt întotdeauna la locul potrivit. Încă puţină

răbdare, draga mea, şi va spune tot alfabetul. Nu există nicio îndoială. Dumnezeu nu ne va părăsi.

Înţelegeam din ce în ce mai puţin şi totul era euforic.

— *Horoşo,* am zis eu, pentru că era un cuvânt rusesc pe care-l cunoşteam şi care se potrivea situaţiei, pentru că însemna că totul era în regulă. Am auzit un râset, dinspre petrecere, dar părea să vină de la un etaj de foarte sus. Un bătrân greşise drumul în căutarea unei ieşiri. Nu mai băusem nimic de zece minute şi începeam să mă îngrijorez: simţeam că dintr-o clipă într-alta aveam să-mi revin în simţiri. Fetiţa portugheză trecu pe acolo, cu ochii ei imenşi, pentru că trebuie să fi avut până-n zece ani şi erau multe de văzut. Lydia ţinea într-o mână o poşetă mică argintie şi în cealaltă o lungă ţigaretă neagră, şi asta nu-i decât puţină ranchiună, o mică răutate din partea mea. Vântul i se joacă prin păr pe plaja unde scriu şi numai amintirea trage foloase din foile albe. Un chelner veni să-i şoptească Soniei că nu mai rămăsese nimic şi ea răspunse că se terminase şi nu mai avea nicio importanţă. Se mai auziră câteva *ai-ai-ai* ţigăneşti, dar persiflarea nu mai avea trecere. Pumnii strânşi arată doar neputinţa pumnilor şi curajul însuşi este suspect, pentru că te ajută să trăieşti. Viori bipede se pun în genunchi ca să se roage şi cele care au coarde deosebit de sensibile sunt ridicate la rangul de Stradivarius. Poate Paganini. Viorile prea fragile sunt eliminate, căci se cere şi rezistenţă. Senor Galba este aşezat printre semenii lui, pentru a aprecia calitatea dresajului, la dreapta vreunui alt cunoscător necunoscut de noi. Va exista viitor: să

sacrificăm, să sacrificăm. Învinşii se ameţesc cu victoriile lor viitoare. Mă durea ceafa: probabil locul arcuşului.

Cele două femei vorbeau deodată, fără să se sinchisească una de cealaltă: poate că ura era prea mare ca să fie doar personală.

— Vom pleca în Statele Unite săptămâna viitoare. Acolo se fac miracole. Trebuie să încercăm totul. Trăim cu speranţa.

— Trăim mai ales cu clişee.

— Trebuie să luptăm în continuare şi să credem din toate puterile. Nu avem voie să ne lăsăm pradă descurajării…

Directorul teatrelor lirice trecu şi se scuză, greşise paltonul sau uşa. Sonia se întoarse spre mine:

— Mi-am pierdut soţul acum treizeci şi trei de ani, Michel. Aş fi murit de mult dacă nu i-aş fi putut onora amintirea. Trăiesc bine. Am maşină cu şofer şi bijuterii. Vreau să fie liniştit, din punct de vedere material. Grija lui cea mai mare era siguranţa mea. Mă adora. Poate ţi se pare caraghios, la vârsta mea…

— Nu, deloc, de ce să mi se pară, am zis foarte repede, ca şi cum m-ar fi prins minţind.

— Eram drăguţă în tinereţe. M-a iubit mult. Nu există mormânt, nu am unde merge. Nu am nevoie de bijuterii, de şofer, nu-mi pasă de astea, Michel. Toate sunt pentru el. Vreau ca totul să fie aşa cum a vrut. Este voinţa lui, amintirea lui, grija lui. Lydia nu poate să înţeleagă asta, pentru că astăzi lumea nu are nevoie de un motiv pentru a trăi, trăieşte aşa, fără nimic.

Lydia strivea cu furie o ţigară într-un ghiveci cu

gladiole.

— Lumea e sătulă de-al toamnei cânt, viori de vânt îl plâng topite[6], zise ea.

Făcu nişte paşi rapizi în coridor, deschise o uşă şi mă aşteptă. I-am aruncat Soniei o privire îngrijorată. Eram teribil de suspicios în ce priveşte soţul şi fiul acestuia ascuns în fundul apartamentului şi care învăţa alfabetul. Mi se părea că señor Galba exagera şi că distracţia trebuia să aibă o limită.

Sonia mă luă de braţ.

— Ce să-i faci, este o femeie extrem de… nu, nu dură, impulsivă. Da, asta e, impulsivă. Intră, Mişenka. Simte-te ca acasă.

VII

Nu mă aşteptam la o asemenea schimbare de decor: nu mai era nici urmă de kulebiaka rusească. O bibliotecă foarte sobră, în care totul părea estompat de abajururi albastre. Proust şi toţi poeţii Pleiadei se puteau simţi îndărătul geamurilor ei. Erau fotolii englezeşti, cu scobitura încă puţin visătoare, în care mult timp s-a citit, s-a fumat pipă şi s-au ascultat vorbe înţelepte. În locul pe care cărţile îl lăsau liber pereţilor se aflau două măşti albe, senine, ţinute de mâini foarte blânde. Un buchet de flori pe o masă de o vechime considerabilă şi un glob terestru ce-şi arăta oceanele ca un bătrân cabotin ce-şi prezintă publicului cea mai bună imagine a lui. Lydia

---

6 Versuri din poezia *Cântec de toamnă* de Paul Ver- laine: *Al toamnei cânt,* / *Viori de vânt* / *îl plâng topite,* în româneşte de G. Georgescu. *(N. tr.)*

nemişcată, coafură, chip, rochie şi strânsoarea blănii. Bătrâna de agat cu zâmbetul de neînvins. Cerusem prea mult de la epuizare: contam pe sfârşitul sensibilităţii, dar nu ajungeam decât la obsesie; impresia de neobişnuit accentua aspectul ameninţător al realului; eram înconjurat de o iminenţă implacabilă; angoasa zădărnicea toate încercările mele de paradă. Era imposibil să te sustragi. Trebuia să opui rezistenţă, să accepţi moartea, să iubeşti pentru a rămâne în viaţă. Pescăruşi şi corbi, ţipete, sfâşieri, ultime clipe, o plajă în Bretania, fruntea ta la buzele mele, străfulgerare de femeie şi pleoape grele care luptă ca să nu cadă ca multe alte scuturi.

Un bărbat era aşezat pe o canapea în mijlocul camerei, cu picioarele încrucişate. Ce-i drept, un bărbat foarte frumos, deşi chipului său poate că îi lipsea ceva specific, din cauza unui exces de regularitate şi de fineţe a trăsăturilor, a aspectului de june-prim cu cărarea impecabilă, dar ceea ce putea părea uşor curtenitor era compensat printr-o expresie de amabilitate şi blândeţe, care părea definitivă, ca un fel de curtoazie faţă de orice. Trebuie să fi avut vreo patruzeci de ani; se simţea că avea în acelaşi timp obiceiul de a plăcea şi de a se scuza pentru asta. Am remarcat totuşi stranietatea privirii, pe care o ciudată lipsă de strălucire o împiedica să fie „o privire de catifea”, cum se spunea altădată. Purta o jachetă bleumarin, cu nasturi metalici, şi pantaloni de flanelă, atent călcaţi. Pantofi negri care luceau. Gulerul descheiat, cravată Ascot albastră, cămaşă albă. Impecabil. Era unul din acei bărbaţi care, orice ar pune pe ei, seamănă numaidecât cu o

gravură de modă. Stătea perfect nemişcat şi privea drept înainte, fără să ne acorde nici cea mai mică atenţie.

Într-un fotoliu, lângă perdea, un vlăjgan atletic în blugi, maiou, bicepşi, bascheţi, citea o revistă de benzi desenate.

— Bună seara, Alain.

Bărbatul aşteptă o clipă, ca şi cum vocii îi trebuia timp să ajungă la el, apoi se ridică în picioare cu oarecare bruscheţe. Îşi ţinea o mână în buzunarul jachetei şi era teribil de elegant.

— Soţul meu, Alain Towarski… Michel Folain, un prieten…

Towarski aşteptă câteva clipe, ascultând foarte atent, apoi îşi îndoi un picior, cu genunchiul în aer, şi rămase aşa un moment, aparent fără niciun motiv.

— Cloclo bobo pipi ciuciu, zise el şi arătă amabil mocheta, ca şi cum m-ar fi invitat să mă aşez.

— Mulţumesc, am zis eu, căci asta nu putea să dăuneze.

Supraveghetorul pusese revista *Rikiki* pe o măsuţă şi se ridicase.

— Deget văleu buba tit tit? întrebă Towarski.

Am aruncat o privire în jurul meu, dar nu era nimic de băut.

— Gardadus pilaf pont şi cuşcuş a ga ga, zise Towarski. Bubuza, zău. Poligon din Vincennes?

Era cu siguranţă un guraliv.

— Mutetel sau la la, hipogramă şi mormoloc. Cocoţ a bulit dar guda a pşa pşa… pşi pşi… păpuşar…

Eram sătul. Ştiam că mă aşteaptă o noapte groaznică, dar nu aveam nevoie, în aşa hal, de

divertisment.

— Zip-zip, am zis eu. Asha-shi-asha. Pua psua.

Towarski păru încântat.

— Pistolul meu chestie a ajuns Montaigu, mă informă el. Fluier de os şi lala ba ba ba.

Sonia era fericită.

— Vezi, Lidocika, Alain pronunţă acum cuvinte întregi, foarte coerente…

— Purtând peşte perniţă, declară Towarski. Şisteaşa lăptăşească lipsită de găteşi…

— Învăţăm împreună fabulele lui La Fontaine, explică Sonia. Este un exerciţiu excelent.

— Biyoneau din Carpaţi clipoci cu gula…

La naiba, mă gândeam, o fi un poet. Nu prea cunoşteam modernii, mă oprisem la Eluard. Vedeam bine că Lydia plângea, deci trebuia să fie destul de emoţionant. Dar eu nu ştiu să plâng şi, pe lângă asta, există momente când sunt în stare să apuc groaza, să-i sucesc gâtul şi, ca să crape mai repede, să o forţez să râdă. Râsul este uneori un mod de a crăpa al groazei. De Towarski mă durea în cot. Aveam deja tot ce-mi trebuia la mine. Eram echipat. *Clapsy's, paso doble,* dresaj, bipezi Stradivarius, instrumente cu coarde, îmi ajungeau până-n gât. Poate că eu nu eram un Stradivarius şi erau alţii mai buni la Beirut, dar scoseseră de la mine tot ce aveam. Pe Towarski îl înţelesesem de la primele cuvinte. Ştiam de jargonafazia lui Wernicke. Aveam un prieten care se prăbuşise cu avionul şi vorbea aşa stâlcit de doi ani. O parte a creierului este afectată şi se pierde în întregime controlul vorbirii. Cuvintele se formează şi ies la voia întâmplării. Ştii ce gândeşti, dar nu mai ştii deloc ce vorbeşti. Cuvintele încurcate se încâlcesc

după bunul plac. Dar nu le cunoşti. Îţi trebuie timp ca să-ţi dai seama. Pentru că gândirea este intactă, lucidă, normală. Doar că nu reuşeşte să se formeze în foneme corecte. Cuvintele se sparg, se desfac, se încurcă, se inversează, lasă fraza în aer, o nenorocesc, nu mai au niciun sens, este orice, numai vorbire nu. S-ar putea chiar face o ideologie din asta. O nouă dialectică. Să eliberăm în sfârşit limbajul de gândire. Să stâlcim încă o sută de milioane de cuvinte. Şi bineînţeles că este însoţită, involuntar, de logoree, nu te mai opreşti din bolborosit, pentru că toate frâiele sunt rupte, nu mai există control.

— Grangurii mă zburătăcesc dar băncile buricesc, zise amabil Towarski.

— Mulţumesc, nu fumez.

— Michel!

— Legitimă apărare, Lydia. M-ai adus aici ca să-mi dovedeşti că nu sunt campionul lumii, dar mă apăr. Mai există şi Beirutul, tortura şi copiii care mor de foame, dar te asigur că nu am nevoie de consolările astea. Recunoaşte şi tu că nu toate lanţurile sunt biologice, că unele sunt propria noastră operă şi le putem rupe.

— Întotdeauna este mult mai uşor să te refugiezi în generalităţi, zise Lydia.

Towarski se învârti de trei ori. Apoi se aplecă până jos, se ridică, îndoi un picior în spate, apoi pe celălalt. Braţele lui făceau mişcări dezordonate. Se puse în patru labe. Garda de corp îl ajută să se ridice.

Mă ţineam tare. Senor Galba, sau, mă rog, un alt maestru de-al nostru de dresaj, nu se putea făli cu o ispravă originală. Nu cu asta va stârni

entuziasmul şi aplauzele la *Clapsy's.* Asta-i ceva obişnuit. La afazie, subiectul este adesea incapabil să-şi sincronizeze mişcările cu scopul propus. Nu mai înţelege utilitatea obiectelor uzuale, aşa că face gesturi absurde.

— Hoaşcă bizon gigia mono, zise Towarski. E mustabac şi mo-moşu dar mănuşile bebează pliciplici…

— Da, dar zuavii mai au din plin, am replicat eu.

Sonia era fericită.

— Alain pronunţă din ce în ce mai bine fonemele, zise ea. Profesorul Tourian are mari speranţe.

— O, taci, Sonia, *taci…*

Deosebit de crudă era frumuseţea lui Towarski. Fineţea trăsăturilor, sensibilitatea, farmecul. Multă distincţie, eleganţă, ceva ce aducea a Oxford, pesemne că făcuse studii alese. Şi expresia de gentileţe, de blândeţe. Era într-adevăr un instrument de calitate excelentă, cu care se puteau atinge accente sfâşietoare. Acum înţelegeam privirea aceea fără viaţă. Şi vederea trebuie să-i fi fost afectată.

— Ştiţi, le-am spus, eu nu sunt credincios: nu cred că zeii-maimuţă premeditează. Este suficient să mergi la grădina zoologică să le vezi urmaşii care sunt în cuşcă pentru ca să-ţi dai seama că nu-i nimic de capul lor. Şi apoi, din când în când, câte o banană. Ni se azvârle câte un nimic, pentru a ne încuraja să continuăm.

— Cuţu mic căpcăţână şi solo solo?

Optam pentru dialog. Gata cu incomunicabilitatea.

— Solo solo, am zis eu. Şi chiar buluc solo solo.

Lydia se întoarse spre mine furioasă.

— Te rog, Michel.

Dar toată mânia, neputinţa şi disperarea acumulate şi amestecate cu alcool îmi urcară deodată la cap. Ştiam, cancerul avea să fie stârpit de pe pământ şi vom smulge unul câte unul toţi dinţii stricaţi pe care-i înfige în carnea noastră, dar deocamdată eram din nou învins şi vocea mea fusese doborâtă în luptă.

— Trageţi la rame, trageţi tare! am urlat eu. Haznaua s-o golim! Jawohl Hitler gulag Rex! Scuzaţi-mă, dar asta-i tot ce pot momentan!

Towarski păru profund interesat. Poate că ajunsesem până la el prin nu ştiu ce întâmplare nefericită. Întâmplarea este uneori o adevărată mârşăvie.

— Gărgăriţa ubita didia? Ubita didia? Didia ubec?

Am închis ochii. *Ubita didia. Didia ubec.* Încerca să spună „iubita mea, Lydia” şi „Lydia te iubesc”. Nu exista niciun dubiu. Niciun dubiu cu privire la importanţa crimei. Era un Stradivarius autentic şi un ticălos de Paganini se lăsa pradă bucuriei. Am auzit vocea ironică a Lydiei.

— Acum este ceva mai bine, nu, Michel? Te simţi mai puţin…?

Mă durea burta.

— Didia ubec…

Didia ubec. Voinţa se învârtea în jurul lui „Lydia te iubesc” şi nu găsea ascultare.

Alain Towarski tăcuse. Am ridicat privirea. Lângă el, pe canapea, erau câteva volume de Jules Verne, în frumoasa colecţie roşie *Călătorii extraordinare.* Totuşi, avea o privire de orb.

Probabil bătrâna se aşeza lângă fiul ei pentru a-i citi cu voce tare. Nu putea înţelege ce îi citea ea: cuvintele ajungeau deformate. Nu avea nicio importanţă, ea îi citea totuşi cu voce tare *Călătoriile extraordinare.*

— Tino Rossi, am zis eu. La mandolină Camus, la chitară Dostoievski şi la toba mare Dan te.

M-am întors cu spatele la ei şi m-am retras, cu enormă demnitate. În salon mai erau doar câţiva invitaţi prea bătrâni pentru a avea puterea să plece. Am nimerit la bufet, printre resturi.

— Numai Spartacus mai lipsea de-aici, i-am zis chelnerului.

— Da, au băut tot. Dar am pus deoparte o sticlă de şnaps.

Mi-a umplut un pahar, dar eu am pus mâna pe toată sticla. La urma urmei, nu era decât ora trei dimineaţa.

— Trebuie desfiinţat sectorul privat, am spus eu.

— Nu este un obicei de-al casei, domnule.

— Trebuie desfiinţat sectorul privat al nefericirii. Îndeosebi China. Când suntem opt sute de milioane, suntem mai puţini. Trebuie să ajungem doar demografici.

I-am turnat chelnerului de băut.

— Dă-i drumul, i-am zis eu. Doar este egalitate. Gata cu exploatarea, luptele de clasă, dictatura proletariatului. Le face prea mare plăcere, acolo sus. Un călcâi de fier, lupte de gladiatori şi cel care rămâne este tras pe sfoară puţin mai târziu. În cinstea ta.

Era tânăr, cu chipul jovial, inocent. Cu siguranţă că nu avea decât douăzeci de ani şi mai putea aştepta.

— Ştii, poţi să treci peste asta, i-am zis eu. Victimele nu sunt alese, este la întâmplare. Am întâlnit până şi ţigani fericiţi. Mai sunt şi georgieni care trăiesc până la o sută douăzeci de ani mâncând iaurt. Totul stă în iaurt, prietene. Noi nu mâncăm destul iaurt, asta-i problema.

Murea de râs. Punea vorbele mele pe socoteala beţiei. E tânăr, ce ştie el.

M-am dus la vestiar şi mi-am recuperat impermeabilul şi pălăria. Nu mai lipsea nimic. A, ba da, geanta de călătorie. Dar erau speranţe să o regăsesc. M-am simţit mai bine. Am aşteptat-o pe Lydia în coridor, cu tact. La urma urmei, era soţul ei. Aveau lucruri să-şi spună. Am râs. Mi-am căutat ţigările prin buzunare, dar mă lăsasem de fumat în urmă cu doi ani. Yannik insistase, zicea că duce la cancer. Când cele două doamne m-au găsit la intrare, încă râdeam. Oboseala mă ajuta mult, smulgând de la nervii mei resurse ascunse, şi mi-a venit deodată în trup, în sânge, un val de încredere şi de siguranţă, care crescu în mine ca un cântec tăcut. Nu mă amăgeam, ştiam că era doar al doilea suflu, pentru a mă încuraja să continui. Voi continua. Fiecare dintre noi ştie că s-a născut ca să fie învins, dar şi că nimic nu a reuşit niciodată şi nu va reuşi vreodată să ne învingă. Altcineva, dar ce contează, altundeva şi în nu ştiu ce viitor, dar lanţurile vor fi rupte şi vom trasa noi înşine linia viitorului în căuşul palmelor noastre.

Lydia se întorcea, plângând. Sonia o ţinea drăgăstoasă de braţ.

— Scuz-o, Michel. Lydia… şi probabil şi tu, nu sunteţi obişnuiţi. Astăzi toată lumea vrea să fie

fericită… chiar şi evreii! Noi, bătrânii, am învăţat…

Lydia îşi trase braţul cu un gest care mi se păru cam repezit. Nu avea consideraţie faţă de bătrâni.

— Aşa este, Sonia. Voi aţi învăţat. Eşti aşa de obişnuită, încât suferinţa a devenit la tine o a doua natură. Ai nevoie de ea ca să ai un motiv să trăieşti. Ţi-am răpit fiul şi timp de zece ani a fost fericit. Ce sacrilegiu! Acum nefericirea ţi-a fost înapoiată. Lucrurile au revenit la normal. Ştii pentru ce trăieşti: ca să dai dovadă de curaj. Admirabil. Acum nefericirea şi-a reintrat în drepturi. Familia noastră n-a fost masacrată degeaba.

— Nu asculta ce spune, Michel. Ea n-a cunoscut… ceea ce noi, bătrânii, am cunoscut. Toată lumea vrea să fie fericită, astăzi. Le va trece.

— Suferă! Mâine n-aştepta să vie, culege de-astăzi lacrimile vieţii[7]… Ştii că-i citeşte Jules Verne cu voce tare, femeia asta…

— Lydia, am zis eu, căci mă temeam de ce e mai rău.

Sonia radia.

— Îi plăcea mult Jules Verne, când era mic. Nu contează ce-i citesc. Înţelege greu cuvintele. Dar îmi aude vocea.

— Eşti foarte norocoasă, Sonia. Ţi-am furat fiul, dar viaţa ţi l-a înapoiat. Graţie unui accident de maşină. Există o dreptate. Eu mi-am pierdut fetiţa,

---

7 Aluzie la versurile din poezia *Când vei fi-mbă- trănit şi cu tristeţe* de Pierre de Ronsard, în româneşte de Alexandru Rally: *Trăieşte! Mâine n-aştepta să vie, / Culege de-astăzi trandafirii vieţii.* (*N. tr.)*

dar tu ţi-ai recuperat copilul…

— Gata, ajunge, am zis eu. Suntem totuşi în Franţa.

— Lydia nu este rea. Dar nu e deprinsă cu nefericirea.

— Da, nu sunt o bună evreică. Ştii, Sonia, dacă vei pune vreodată piciorul în Israel, ori te vor ţintui într-un muzeu, ori te vor arunca afară.

— Nu poate înţelege, Michel. Este o revoltată.

— O auzi? O revoltată. Cea mai mare insultă. De-a dreptul minunat. Acceptarea, supunerea, resemnarea. Cine a zis că evreii nu sunt creştini? Să plecăm de-aici. Dacă voi fi vreodată fericită, Sonia, îţi promit să merg în pelerinaj la Lourdes ca să mă vindec…

Bătrâna îmi păstră mult timp mâinile în ale ei.

— La revedere, Mişenka, la revedere… Să ai mare grijă de ea…

Mă prinse cu fermitate de cot şi nu-i dădu drumul până afară.

VIII

În maşină, cu ochii închişi, chipul calm, capul rezemat pe tetieră, aşteptă în linişte în timp ce în jurul nostru forfoteau antrenori invizibili, cei care supraveghează campionii mondiali cu atâta solicitudine, le ascultă păsurile, le ghidează paşii, le împlinesc rugăciunile, şterg parbrizul, fac plinul şi vă urează drum bun.

— Am fost îngrozitoare, ştiu, dar mă simt puţin mai bine. Unde este Caracas? Mi s-a mai propus şi un post la Organizaţia de ajutorare a refugiaţilor, la Bangkok. Ştiu, vorbesc prea mult despre mine.

Oare în ce moment încetezi să fii o femeie nefericită şi devii o scorpie?

— Asta trebuie să-l întrebi pe directorul teatrelor lirice, Lydia.

— Nu înţeleg nimic din dragoste.

— Pentru că dragostea înţelege tot, are răspuns la tot, rezolvă tot şi nu trebuie decât să te laşi în voia ei. E de-ajuns să iei un abonament ca să schimbi mijloacele de transport.

— L-am iubit cu adevărat, zece ani. Şi când am încetat să-l iubesc, am încercat să-l iubesc şi mai mult. Mai înţelege ceva dacă poţi.

— Culpabilitatea. Ţi-e ruşine. Nu poţi să recunoşti. Lupţi. Cu cât iubeşti mai puţin, cu atât încerci mai mult. Uneori, faci asemenea eforturi, încât te sufoci. De altfel, ceea ce le place, acolo sus, nu sunt victoriile sau înfrângerile noastre, ci frumuseţea eforturilor. Ai încercat lăptişorul de matcă? Se pare că te fortifică.

— Nu înţeleg cum se poate termina o iubire…

— Da, asta pare să compromită întreaga instituţie.

— Câteodată, s-a terminat, dar nu ne dăm seama, din obişnuinţă…

Se opri şi mă privi îngrozită.

— Cât e ceasul?

— Avem tot timpul.

— Când Alain a ieşit din spital, am încercat. Am continuat să trăim împreună. Avea jargonafazie, comunicarea era imposibilă…

— Ceea ce ar fi trebuit să uşureze lucrurile, nu?

— Ăsta nu mai este cinism, la tine, Michel, este… moarte.

— Da. Mă folosesc de toate mijloacele.

— Şi era de o locvacitate de speriat, pentru că, la cei cu afazia lui Wemicke, limita mintală a limbajului este distrusă şi nu se mai opresc din bolborosit... Şi nu poţi abandona un bărbat la necaz numai pentru că nu-l mai iubeşti... Dar oare trebuie să rămâi alături de el *pentru că* nu-l mai iubeşti?

— Ar trebui să încetezi cu psihologia, Lydia. Ţine capul afişului de prea mult timp. Trebuie schimbat programul. O să vorbesc cu conducerea.

— Mă întrebam câteodată dacă nu-mi inventam cu abilitate o scuză pretinzând că încetasem să-l iubesc înainte de accident... Era într-adevăr groaznic. Să nu mai iubeşti un bărbat şi să-l părăseşti numai pentru că a ajuns atât de... diferit... Frumos, nu?

— O, e un concurs de frumuseţe, fără îndoială.

— Se schimbase. Devenise altcineva.

— Rambursaţi!

— Şi aveam o scuză: era responsabil, chiar şi într-un mod inocent, de moartea fetiţei mele... Şi dacă nici responsabilitatea asta pe care i-o puneam în cârcă nu era decât o scuză în plus ca să-l părăsesc?

— Psihologia este bogată în tot felul de posibilităţi. Combinaţii inepuizabile. Şi este permis să trişezi. Este permis să adaugi, să scoţi şi să înlocuieşti piesele. Toate mişcările sunt acceptate şi se joacă întotdeauna împotriva propriei persoane. Căci, chiar dacă există o infinitate de piese şi infinite combinaţii, există o singură regină: culpabilitatea. Dar ce vrei, fără psihologie am fi animale. Cu siguranţă că animalele se prăpădesc de râs. Există un poet,

Francis Jammes, care ne-a lăsat o poezie foarte frumoasă. Titlul: *Rugăciune ca să merg la rai cu asinii*[8].

Am citit în ochii ei o urmă de bucurie amicală.

— Vei reuşi până la urmă, Michel. Ca şi contorsionistul de la *Clapsy's* despre care mi-ai vorbit. Te răsuceşti atât de bine şi cu atâta furie, încât vei reuşi să te încolăceşti într-un pumn şi să te introduci în cutia de pălării.

— Păi, trebuie totuşi să faci ceva cu viaţa, ce naiba.

— La ce ajută toate strigătele astea, Michel?

— Strigătele au fost întotdeauna cea mai nobilă origine a omului. Întreaga umanitate nu face încă altceva decât să bolborosească şi nu găseşte un limbaj coerent şi frăţesc. Dar cel puţin strigă, de la un capăt la celălalt al pământului, şi strigătele pot fi înţelese perfect. Nu spun că va exista milă, Lydia. Nu spun că se va sfârşi cruzimea şi pedeapsa va fi graţiată. Nu ştiu dacă va veni într-o bună zi Spartacus, iar sclavia va lua sfârşit, dar ştiu că există deja printre noi iluştri spărgători de lanţuri. Fleming a învins infecţia, Salk poliomielita, tuberculoza a fost ţinută în frâu şi sunt sigur că şi cancerul îşi trăieşte ultimele zile. Plesnim de slăbiciune, şi asta permite toate speranţele. Slăbiciunea a trăit întotdeauna din imaginaţie. Forţa nu a inventat niciodată nimic, pentru că se crede auto-suficientă. Întotdeauna slăbiciunea este cea care are geniu. Întunericului trebuie să-i fi picat falca atunci când omul i-a băgat focul sub ochi. Şi ce-a făcut atunci întunericul? A fugit să se plângă lui tăticu'. Nu, nu

8 In traducerea lui Ion Pillat şi N. I. Herescu. *(N. tr.)*

este un cântec barbar. Ci doar slăbiciunea care fredonează astfel şi eu am încredere în ea. În acest moment, într-un laborator, există cineva slab care luptă şi care ne va aduce victoria, în laboratoare îşi trasează umanitatea linia destinului din căuşul palmei. În laboratoare ia viaţă şi formă Declaraţia Drepturilor Omului. Tu şi cu mine am fost bătuţi. Învinşi, fără nicio îndoială. Dar toate victoriile trec prin asta. Poate că sunt beat. Sonat. Groggy. Nu am de ce mă agăţa, mâinile mele sunt mori de vânt. Probabil. Încrederea mea poate că nu este decât o euforie de sonat. Aşa o fi. Dar suntem mult prea slabi ca să ne putem permite să fim învinşi.

Conducea foarte încet, ca şi cum se temea să ajungă undeva.

— În toate astea, există o parte nemuritoare, Lydia. Este nevoie de mult ridicol. Altădată, se numea onoarea bărbaţilor. De ce nu l-ai… ajutat?

— Şi să-mi petrec restul vieţii întrebându-mă dacă nu cumva l-am ajutat pe soţul meu să moară ca să pun capăt unei suferinţe pe care *eu* nu o mai puteam suporta? Ai vorbit de solidaritate… Am încercat. Dar dacă să te dedici unui bărbat pentru că nu-l mai iubeşti este nedrept, atunci să te dedici unui bărbat în numele unei morale nu mai avea niciun sens. Era un umanitarism care nu mai avea nimic uman, un act împotriva naturii, şi Alain nu l-ar fi acceptat niciodată, când era… întreg. La început, nu ştia că nimeni nu-l putea înţelege. Se socotea victima unui complot, căzuse pradă unui adevărat delir al persecuţiei… La spital, văzusem doi afazici care aproape că se luaseră la bătaie, pentru că fiecare dintre ei credea că celălalt îşi

bătea joc de el… Un bărbat foarte frumos, foarte distins, care mă lua de mână şi-mi spunea tandru: popo oală mică co co co şi care o ţinea aşa ore întregi. Gândirea îi era intactă, dar rămânea încuiată de două ori. Şi mai avea doar douăzeci la sută din vedere. Iar pentru mine nu era decât autorul accidentului… Cu cât îl uram mai mult, cu atât încercam mai mult să-l iubesc. Dar pentru ce? Pentru ce, Michel? în numele unei anumite idei de dreptate, cred… sau de nedreptate. Din solidaritate între fiinţe. Un refuz de a se supune barbariei. Era aproape o chestiune de… de civilizaţie, nu ştiu cum să-ţi spun. Dar trebuia să recunosc că nu mai era vorba despre Alain acolo. Nu mă dedicam unui bărbat, ci unei anumite idei de bărbat, şi asta nu mai avea nimic uman până la urmă. Trăiască drapelul, trăiască onoarea, dar asta nu mai era viaţă. Şi mai era şi Sonia. Încrederea ei în nenorocire se dovedea complet justificată şi ea a fost la înălţime, adică admirabilă. De treizeci şi cinci de ani trăia din curaj: nu puteam intra în competiţie cu ea. Îi regăsea pe toţi ai ei. Soţul, fraţii şi acum fiul. Masacrul întregii familii nu era pentru ea o monstruozitate: era legea speciei. Nu ştiu dacă această lege era într-adevăr scrisă pe table de piatră, probabil că da: ea este de piatră. Valea plângerii. Suntem aici pentru a suferi. Facă-se voia Domnului. De piatră, îţi spun, de care nu ne mai putem lipsi, ca să punem capăt, pentru că este o scuză bună: nu poţi fi fericit, nu trebuie să încerci, totul este în regulă. Lumea poate crede ce vrea despre trilogia *Orestia* şi tragedia greacă, dar pentru mine cel mai semnificativ este faptul că reprezentaţiile se

derulau sub cerul liber, pentru ca cineva, acolo sus, să poată râde în hohote. Vreau să spun că există în umanitate o parte de nebunie care nu este o parte umană… Gata. M-ai ascultat. Drăguţ din partea ta. Sper că te-am ajutat puţin să… uiţi…

— Ştii, fie că recunoaştem sau nu, în viaţă mizăm întotdeauna pe sosirea ajutoarelor…

— Aiurea…

— Poate, dar, în sfârşit, tu şi cu mine suntem în această situaţie.

— Vorbeşte-mi despre ea.

— Nimic. Într-o zi, mi-a spus: „Până aici, gata.” Nu era numai refuzul de a suferi: era un gust al plenitudinii. Avea prea mult gustul plenitudinii pentru a accepta să lângă resturile din farfurie. Am răspuns cu laşitate: „Atunci, amândoi.” Am avut parte de o dezlănţuire pe cinste: „Nici nu se pune problema. Vorbeşti ca şi cum ai fi singurul care iubeşte. Dacă există ceva ce nu suport este ideea de a muri luând cu mine raţiunea mea de a trăi. N-am ştiut niciodată prea bine ce înseamnă o femeie „foarte feminină”, un bărbat „foarte viril”, cred că nu înseamnă altceva decât să fii mai întâi persoana pe care o iubeşti. Hai, promite-mi. Promite-mi să nu faci din durerea ta o cale uşoară, o eschivare. O casă cenuşie înconjurată de mărăcini şi ruine. O, nu! Nu vreau ca moartea să câştige şi mai mult decât ia cu sine. Nu vei răsuci cheia de două ori în broască în spatele zidurilor amintirii. Nu vreau să devin ajutor imobiliar de stat. Am fost fericiţi şi asta ne creează obligaţii faţă de fericire.” Nu văd ce altceva ţi-aş putea spune, decât că i-am dat totul şi acum totul a rămas în mâinile mele. Iubirea este singura

bogăţie care creşte odată cu risipa. Cu cât dai mai mult, cu atât îţi rămâne mai mult. Am trăit printr-o femeie şi nu ştiu cum se poate trăi altfel. Vrei amintiri? Iată una. Stătea culcată. Suferea deja mult. Eram aplecat asupra ei… O mână puternică, o prezenţă bărbătească, liniştitoare, de genul „Sunt aici.. N-ai de ce să mori. Îmi atinsese obrazul cu vârful degetelor. „M-ai iubit atât de mult, încât aproape că este opera mea. E ca şi cum aş fi reuşit într-adevăr să fac ceva cu viaţa mea. Pot să tot încerce milioane de fiinţe: numai un cuplu poate reuşi. Nu se poate număra cu milioanele decât până la doi.” Alte mici detalii? Era foarte blondă…

Avea o bucurie care-i poposea mereu pe buze şi nu voia să plece niciodată… Nu semăna cu tine, eşti foarte diferită şi, de altfel, nu este vorba nici de tine, nici de mine, ci de ceea ce uneşte… prin lipsa ei… Există o expresie bine-cunoscută, făcută să placă, pentru că se vrea înţeleaptă: „Mai bine să laşi focului ceva decât să pierzi tot.” Ei bine, nu, şi pe bună dreptate: focul este cel care nu se stinge niciodată, nu se va stinge niciodată. Ai văzut pe stradă cupluri foarte vârstnice, inseparabile, care se sprijină unul pe altul ca să poată merge? Asta înseamnă focul. Cu cât rămâne mai puţin din fiecare, cu atât rămâne mai mult din amândoi…

Lăsă să treacă un timp şi întrebă cu multă blândeţe:

— Dumnezeule, şi ce-o să faci acum?

Am coborât pleoapele, ca să-mi feresc mai bine privirea. Voi trăi până la o vârstă înaintată, ca să-ţi ofer amintirea mea. Voi avea întotdeauna patrie,

pământ, izvor, grădină şi casă: străfulgerare de femeie[9]. O unduire a şoldurilor, o fluturare a părului, câteva riduri pe care le vom fi crestat împreună, şi voi şti de unde mă trag. Voi avea întotdeauna o patrie feminină şi nu voi fi singur decât ca o santinelă. Tot ce am pierdut îmi dă un motiv să trăiesc. Intact, fericit, nepieritor… Străfulgerare de femeie. Vedeam bine că tu te apărai încă, te străduiai să mă asculţi aşa cum ai judeca numai calitatea timbrului, prospeţimea inspiraţiei şi, la un moment dat, pentru a mă îndepărta de tine prin acea ironie care ne sare întotdeauna în ajutor, ai pus o casetă cu un gest furios şi vocea mea a fost acoperită de alte valuri de muzică, deja înmagazinate. Au mai urmat câteva străzi, plângeai uşor, de necaz, furioasă pe tine însăţi pentru că te lăsai învinsă de credinţa acestui credincios adevărat de lângă tine şi, când am ajuns la tine şi ai regăsit în braţele mele, la pieptul meu, acel loc uitat de nefericire tinde nu ni se poate întâmpla nimic, eu, care aveam o obligaţie morală, am înţeles că totul era salvat. „Nu alege calea uşoară, Michel, nu face din mine o scuză ca să nu iubeşti: moartea este şi aşa destul de ticăloasă, nu vreau s-o îmbogăţesc. Voi dispărea, dar vreau să rămân femeie.” Când mi-ai şoptit, Lydia, fără nicio urmă de reproş: „Nu va exista niciodată altcineva, nu-i aşa, întotdeauna va fi ea”, am ştiut că simţeai deja multă tandreţe pentru cea pe care ţi-o încredinţasem. Ne întorceam; rătăcirea luase sfârşit şi estuarul era netulburat. Marea hăituire se sfârşise, ca şi cum

9 Joc de cuvinte între *clair* (clar) şi *eclair* (fulger, străfulgerare). (*N. tr.)*

am fi reuşit să ajungem la un refugiu cu tot ce ne fusese furat. Chiar dacă nu mai era vorba de tine şi de mine, ci de lupta pentru onoare, chiar dacă eram înlănţuiţi ca două amintiri, exista victorie umană. Nu ştiu dacă suflarea mea şopteşte aşa, sau dacă este vocea bătrânului recitator din pieptul meu; e întuneric, dar şi bunăvoinţă, căci lumina este tot mai frumoasă în acest sipet.

— Când Yannik m-a anunţat ziua şi ora, eram amândoi pe o câmpie din bazinul Eyre, aproape de aşezarea Imance – nu credeam că-mi voi aminti aceste nume, memoria se încarcă adesea cu detalii inutile. Îmi vorbise de tine cu atâta jovialitate şi prietenie, încât, pentru prima dată de luni de zile, în jurul nostru încolţi un început de speranţă. „Vreau să-i spui acestei surori necunoscute câtă nevoie am de ea. Mi-ar fi plăcut să o întâlnesc, să-i zâmbesc, să o îmbrăţişez. Soarta este vitregă, suntem prea… biologici şi viaţa noastră este adesea ca şi cum am avea o etichetă pe spate: «Agitaţi înainte de a bea.» Slăbiciunea este lipsită de apărare şi asta a însemnat întotdeauna luptă. Poate că sunt îngrozitor de egoistă, dar de ce nu vrei să continui să trăiesc şi să fiu fericită când nu voi mai fi aici? îţi cer să nu faci din amintirea mea o agoniseală păstrată cu gelozie. Cheltuieşte-mă. Dă-mă altcuiva. Astfel voi fi salvată. Voi rămâne femeie. În clipa când voi adormi, mă voi strădui să mi-o imaginez, ca să ştiu cum voi arăta, ce vârstă voi avea, cum mă voi îmbrăca, ce culoare vor avea ochii mei de data aceasta…”

Aprinse lumina. Chipul ei palid, cu ridurile atât de fine, urmele a tot ceea ce separat trăisem împreună ne dădeau douăzeci de ani de viaţă

comună. Privirea, umerii, părul alb în dezordine, urmele de candoare vulnerabilă din conturul buzelor ei, totul era fior, neliniște, zbucium…

— Eşti unul dintre acei francezi care nu mai există: ctitorii de catedrale… Eu nu ştiu ce aduce ziua de mâine, Michel. Nu am asemenea obiceiuri de lux. Sunt făcută din fărâme de astăzi. Este o luptă veche şi nobilă, ştiu, bărbatul, femeia, cuplul, împotriva tuturor, dar nu am nicio intenţie să intru în istorie. Voiam să văd chipul nostru, pentru că întunericul este întotdeauna puţin părtaş. Stăteai culcat aici, lângă mine, printre atâtea scuturi străpunse şi săbii sfărâmate şi… şi cu mine ce se întâmplă înăuntru?

— Mai am ani de viaţă înainte, îi pot oferi.

— Nu vreau viaţa ta. N-o vreau cu niciun preţ. Îmi ajunge a mea. Ai reuşit ceva de-a dreptul admirabil: i-ai luat totul lui Dumnezeu şi i-ai dat iubirii. Este prea mult pentru mine. Este prea mult pentru o femeie care lucrează. Uită-te bine la mine, prietene. O mulţime de lovituri. Nu voi porni în cruciadă ca să eliberez mormântul cuplului. Cel puţin, odinioară, bărbaţii plecau singuri în ţara sfântă. Vreau să fiu fericită pe cont propriu. Nu vreau să lupt pentru fericirea speciei. Nici măcar nu ştiu să zbor, închipuie-ţi. Nu am aripi. Sunt prea puţin şi cer şi mai puţin. Un pic de blândeţe, tandreţe, atenţie, şi apoi vântul o va duce cu sine – şi de ce nu, de ce n-ar fi şi vântul fericit la rândul lui?

— Este un mod de a-mi spune că eşti foarte exigentă…

— Ei bine, da. Foarte.

— Nu vom începe prin a muta munţii. Fii

liniştită, munţii ne vor găsi pe noi. Dacă-ţi imaginezi că, în acest moment, o parte din mine spune „cât te lasă inima, doamnă”, te înşeli. Şi nu-ţi spun: „Te iubesc.” îţi spun: „Să încercăm.” Nu există niciun motiv să respectăm nefericirea. Niciunul.

Îşi puse capotul, aprinse o ţigară, începu să se plimbe nervoasă dintr-un colţ în altul, gesticulând cu voinţa de luptă dezarmantă a celor lipsiţi de apărare.

— E vorba mai ales de salvarea unei femei, nu-i aşa? Ţi-a spus: „Fă din mine o alta”? Dar nu am chef să fiu doar metoda ta de a rumega amintiri… Of, scuză-mă. Nu mai ştiu nimic. Poate că nu mai sunt în stare de această luciditate supremă necesară pentru a continua lupta şi care se numeşte orbire. Nu mai ştiu cine a zis că în viaţă toate reuşitele sunt eşecuri ratate…

— La Rochefoucauld?

— Nu, nu era La Rochefoucauld.

— Oscar Wilde?

— Nu.

— Atunci, Lord Byron.

— Nu.

— Ascultă, Lydia, îţi ofer tot ce-i mai bun. La Rochefoucauld, Wilde, Byron. Vârfurile. Cu mine, sunt întotdeauna vârfurile. Râzi, se mai înseninează. Şi nu-mi spune: „Nu te cunosc destul.” Sau: „Mi-e teamă să nu mă înşel.” Doar n-o să-mi vorbeşti „în limitele bunului-simţ” când singura şansă o au doi împotriva neînţelesului? închide ochii şi priveşte-mă. Nu toate adevărurile sunt bune de locuit. Uneori nu au încălzire şi mori de frig. Neantul nu mă interesează, tocmai pentru

că există.

— Romantic?

— Da, faţă de un rahat. Nu este vorba de negarea realităţii, ci doar de a nu te lăsa în voia sorţii. Dacă am fi fost mai puţin fericiţi, fericiţi cât să uităm duşmanul, Yannik ar fi fost luată la timp şi poate salvată. Am uitat că fericirea este întotdeauna înconjurată de dinţi. La început invizibil, de nebănuit, duşmanul nu s-a arătat decât atunci când avea deja gura plină. Adevărata şi depravata mârşăvie, de o laşitate duşmănoasă. Ai vorbit de săbii sfărâmate şi scuturi străpunse: ei bine, da, se adună. Încă mai trebuie multă slăbiciune. Dar această slăbiciune, această fragilitate, fiorul nostru de viaţă atât de trecător se numeşte tocmai forţa sufletului. Poate ai observat că acest cuvânt, „suflet”, a dispărut din vocabularul nostru. Preferăm să nu ne lovim de el, pentru că pune în cumpănă. Poate că suntem foarte caraghioşi, tu şi cu mine, doi colaci de salvare care încearcă să se salveze unul pe altul, dar accept onoarea de a fi ridicol. Îţi atrag atenţia chiar că ceea ce aproape că putem numi figură umană s-a format din scuipături şi bătăi cu tarte cu frişcă… N-aş vrea să te îndoieşti vreo clipă de fidelitatea mea absolută pentru cea care nu mai este: n-are cum să moară, şi acum este a ta…

În vocea, în ochii ei mai persistau câteva urme din voinţa de a lupta. Cunoşteam bine tonurile, agresivitatea dezarmată, bătăile din aripi: era cuprinsă de panică pentru că se descoperea încă în stare să creadă.

— Nu ştiu dacă-ţi dai seama cu câtă indiferenţă în ceea ce mă priveşte, ca să nu zic cu câtă

cruzime, te zbaţi ca să reuşeşti să iubeşti încă o dată, şi o altă femeie, încât, dacă te-ar vedea cineva încercând aşa să traversezi oceanul înot, i-ar veni să se arunce în apă şi să te salveze de la înec… E periculos un bărbat disperat.

— Şi atunci?

— Atunci, păcat că nu ştiu să cânt la chitară, Michel, am fi putut compune un şlagăr. Sonia îl cunoaşte pe directorul teatrelor lirice de operă, poate ar accepta să ne aranjeze o audiţie.

— Da, ironia, ştiu. Lumea se apără cum poate. Dar dacă într-o zi voi înceta să mai iubesc, înseamnă că nu voi mai avea plămâni. Eşti aici, clar de femeie, şi nefericirea nu mai este o calitate a vieţii. E ora cinci dimineaţa, probabil s-a sfârşit, nu mai rămâne piatră pe piatră, şi asta înseamnă doar că trebuie construit iar. După ce a fost în întregime demolat, urmează un moment când totul devine intact. Îţi cânt acum un imn primitiv şi sălbatic, căci nu există alt mod de a trăi. Se spune că *Iliada* este o epopee şi îi sunt foarte admirate nenumăratele lupte eroice. Este mult mai greu să evoci cuplurile ce îmbătrânesc în tihnă, care sunt totuşi cele mai frumoase victorii ale noastre. Poate că nu simţi cât de mult am iubit, iubesc o altă femeie, şi aşa te poţi îndepărta de mine. Sau poate îţi spui: „Noi, femeile, ne-am săturat să fim mame care aduc foloase.” Dar cine îţi vorbeşte aici de aceste jumătăţi rătăcitoare? Eu vorbesc de cuplu, şi într-un cuplu nimeni nu ştie cine este pământ şi cine soare. Este o altă specie, un alt sex, o altă ţară. Sau poate vrei să-mi vorbeşti de „independenţă”, faimoasa „independenţă” a separatiştilor, aceste latrine „femei”, „bărbaţi”

unde te izolezi pentru a te ocupa cu dragoste de propria persoană. Bărbatul „independent”, femeia „independentă”, este un zgomot care vine de altundeva, din marile singurătăţi de gheaţă, unde nu există nimic decât atelaje de câini, şi acesta trebuie ascultat cu respect: este onoarea năpăstuiţilor. Mă vei părăsi în curând, dar există clipe care au memorie. Efemerul trăieşte din scânteieri şi eu nu-i cer fericirii rentă. Am să mă uit la ceas, am să mă scol, am să mă îmbrac, am să-ţi mulţumesc: „Ai fost amabilă că mi-ai ţinut companie, timpul a trecut foarte repede, sper că vocea mea nu a deranjat prea tare vecinii.” îţi poţi aranja la loc coafura şi reface machiajul, o să „ne venim în fire”, cum spun lucizii, acei lucizi la care numele însuşi are sonoritatea lipidelor din sânge. Este atât de banal, se întâmplă aşa de des în bâlciul nostru de mărunţişuri, se trăieşte din nimicuri, e uşor ca un voal să iubeşti, s-a întâmplat deja asta, e o chestie răsuflată, vrem să ucidem ecoul pentru că se repetă, dar ca să ne putem spune ceva din nou ar trebui mai întâi să ne smulgem coardele vocale. Nu semeni deloc cu ea şi prin asta îi asiguri permanenţa.

— Michel, Michel…

Se aşează pe pat lângă mine. Poate că mă asculta, dar noi doi încă nu aveam voce. Vocea noastră nu este încă decât un mod de a voma.

— Mi-e teamă că viaţa nu va fi la înălţime, prietene. Îşi pierde suflul foarte repede. Din păcate, există pietre care nu visează ecouri şi multă lume se află în situaţia asta.

— Da, este un mare poet care a exprimat-o admirabil, un mare poet care nu a scris nimic,

care nu a vorbit despre dragoste şi a ştiut să redea astfel partea imensă pe care o are în viaţa noastră absenţa ei… îi compătimesc. Când ai iubit o femeie din adâncul tuturor ochilor, din adâncul tuturor dimineţilor, pădurilor, câmpiilor, izvoarelor şi păsărilor, ştii că încă nu ai iubit-o destul şi că lumea este doar un început pentru tot ce-ţi mai rămâne să faci. Nu-ţi cer să te călugăreşti cu mine, ştiu că ai vrut doar să ajuţi o femeie, să-i faci moartea mai uşoară. Am vorbit amândoi toată noaptea, dar nu ţi-am spus aproape nimic, pentru că buzele tale îmi vorbeau despre ea. Şi nu vei şti niciodată cât de mult credea şi se bizuia pe tine. Mergeam deseori la Flot, îi plăcea mai mult pădurea decât marea, care este atât de schimbătoare. Ştia că e pierdută, dar asta nu se vede în mijlocul peisajelor. Când era întrebată în ce zodie este, răspundea râzând: „Licurici.” îi plăcea să atingă stâncile negre care visează freamăt şi efemer. Mergeam printre copaci în întâmpinarea unui alt cuplu, într-o mie de ani, în zece mii de ani, căci şi viaţa are nevoie de un motiv de a trăi. Spunea că eu idealizez şi că se pierde astfel realitatea unei femei; era cu atât mai bine, aşa se simţea mai puţin perisabilă; lipsită puţin de umanitate, devenea mai puţin muritoare. Îmi amintesc foarte bine de acel colţişor, de acea potecă; era un iaz verde-albăstrui luminat de libelule, sclipiri trecătoare între soare şi umbră. Duşmanul îşi luase deja prada în stăpânire, zilele ne erau numărate, îşi punea speranţa în tine. „Aş vrea să vină aici în acelaşi anotimp, când această pată violacee de busuioc-sălbatic va reapărea şi, în mâna ei, mâna ta îşi va aminti de a mea. Ar mai

trebui şi nişte poezii foarte frumoase, dar ce vrei, pentru poeţi, să vorbeşti despre iubire este lipsă de originalitate, fapt ce implică întotdeauna mijloace enorme. Iubirea, cuplul, într-o lume în care se explorează Marte şi se merge pe Lună, este paseism, lăsând gluma la o parte. Şi totuşi, cine a zis deja că tot ce este feminin este bărbat, tot ce este masculin este femeie? Nimeni. Ştiu că este incredibil de stupid să trebuiască să te părăsesc din motive tehnice, într-un fel, chestiuni de organe, de virus, de Dumnezeu mai ştie ce, dar ai încredere în mine: voi fi altă femeie pentru tine. Mă gândesc mult la ea. Este chiar nostim câtă grijă îi port. N-o cunosc, poate să-i lipsească solidaritatea şi atunci vom avea probleme, ea şi cu mine. Totuşi, am ajutat-o mult, căci nu vei putea trăi fără mine şi există întotdeauna un loc gata pregătit pentru alta. Nu vreau să plec ca o hoaţă. Trebuie să mă ajuţi să rămân femeie. Cel mai neîndurător mod de a mă uita ar fi să nu mai iubeşti. Spune-i asta…” Dar la ce bun, Lydia? Ştii prea bine: suntem aici. Nu trebuie reinventată roata, apa n-are ce lecţie să-i dea izvorului, inima nu-i explică sângelui din ce trăieşte… Ştim de mult timp cum s-au format lumile neînsufleţite, din ce lipsă uluitoare de buze feminine. Să continue deci să se frământe pentru că pământul nu este decât praf, mi-e complet indiferent să ştiu cine este praf şi cine este Dumnezeu, căci niciunul, nici celălalt nu sunt femeie. Chiar priveam uneori catedralele din Reims şi Chartres ca să văd cum te poţi înşela… Sensul vieţii are gust de buze. Acolo iau eu naştere. De acolo mă trag.

Se apleca asupra mea şi pe chipul ei, deşi atât

de aproape, nu ştiam dacă era acolo în sfârşit, sau dacă îmi dădea doar de băut. Şi apoi, cu un elan neaşteptat, mă îmbrăţişă, mă strânse în braţe ca în amintirile mele cele mai îndepărtate.

— Eşti un hoţ, Michel. Un jefuitor de biserici. Vei fi prins pentru furt din catedrale.

Îmi luă mâna şi îi zâmbi.

— Şi mai ai şi pumni. La ce folosesc?

— La visat pumni. Pumnii nu există încă, sunt o invenţie de-a lui Homer. O legendă pe care lanţurile vechi o povestesc celor noi, ca să le întărească.

— Şi atunci cum rămâne, Michel? Cum?

I-am atins buzele uşor şi îndelungat, pentru ca degetele mele să continue să binecuvânteze. Mâna mea îşi trăgea seva din părul ei, care luase de la vârstă ce avea mai luminos, şi din ridurile ei, cele ale zâmbetului, cel de pe frunte, vertical, crucificat parcă între cele două aripi ale sale, ale ochilor, atât de delicate, atât de fin crestate. Viaţa este celebră pentru operele ei.

— Aşadar, eşti aici, există clar de femeie. Poate că alţi bărbaţi sunt capabili să trăiască altundeva, dar eu nu.

IX

Când am deschis ochii, lumina ştearsă a zilei răzbătea printre perdele cu suita ei zgomotoasă de tomberoane. Tenebrele îşi pierdeau puterea în goana rapidă a apelor nopţii: mobile, lucruri, haine, cadrane orare mă înconjurau cu dovezile lor materiale. Nu vedeam din Lydia decât un braţ care atârna în dâra nopţii şi o mână goală şi

singuratică. M-am aplecat deasupra ei şi m-am ascuns acolo încă o clipă. Probabil se prefăcea că doarme ca să-mi fie mie mai uşor. Poate se aştepta să plec, e mult o viaţă, poate că începea să-i fie frică. M-am ridicat şi m-am îmbrăcat. Femeia de serviciu urma să sosească într-o oră, dar voiam să fiu acolo înainte. Voiam să mă aşez lângă ea, să aştept puţin, căci la urma urmei nu ştim nimic despre moarte şi, de altfel, nu fusese niciodată nevoie să vorbim ca să ne înţelegem. Rămăseserăm totuşi înţeleşi că nu o voi mai revedea niciodată, după.

— Habar n-am cum o să arăt. Se pare chiar că eşti calm, liniştit, ceea ce este pur şi simplu încă o mârşăvie...

Am revenit în cameră. Lydia nu era acolo. Am găsit-o în bucătărie. M-am aşezat în faţa ei fără să zic nimic şi am sorbit din cafea. Lumina zilei îi răvăşea chipul şi cât îmi erau de dragi cearcănele, umbrele cafeniu-închis, ridurile! Telalul dimineţii trecea degeaba şi făcea să fie iubit tot ceea ce voia să veştejească.

— Aş vrea să mă însoţeşti acolo, Lydia.

— Bine.

— Vom pleca după aceea. Ai paşaportul?

— Da. Mă pregăteam de ceva vreme să fug.

— Vom merge direct la Roissy. Ne-am putea opri în Mexic.

Se auzi telefonul. Sună mult timp. Ea nu avu nicio reacţie.

— E Alain. Telefonează în fiecare dimineaţă... Nu voi pleca aşa departe cu tine, Michel. La tine, să iubeşti o femeie este un soi de fervoare religioasă care e mult mai aproape de fervoarea

religioasă decât de femeie. E prea înaltă pentru mine căderea ta. Cazi prea sus. Eşti beat de durere şi nu ştiu cine eşti cu adevărat. Pleacă singur şi în trei, şase luni te vei întoarce şi vom încerca să ne cunoaştem. Vom vedea. Aş vrea să mă înşel, nu cer decât asta, dar trebuie să mă ajuţi. E greu, zi de zi, pas cu pas, la milimetru. Ne căţărăm mereu unul spre celălalt. Deocamdată, tu nu eşti tu. Eşti ea. Aş spune chiar că nu mai este vorba numai de ea, sau de tine, cu atât mai puţin de mine, ci de o luptă înaltă. Duci un fel de luptă sălbatică pentru onoarea umană. Refuzi să te laşi învins. Ţii pumnii strânşi. Înţeleg prea bine că suntem toţi în joc, ca întotdeauna când vine vorba de sfârşitul suferinţei. Mă gândesc la acei elveţieni, la admirabilii suedezi, chirurgi sub ruinele din Beirut, care salvează mult mai mult decât cei pe care-i salvează, chiar şi când nu reuşesc să salveze pe nimeni… Şi iubeşti atât de mult o altă femeie, încât e prea uşor de primit.

— Tu îţi faci socotelile, Lydia. Eu nu ştiu ce vrea să-nsemne asta, să speri cu luciditate. Iubirea este o aventură fără hartă şi fără busolă, în care numai prudenţa te face să te rătăceşti. După ce-ai chibzuit, crezi că la mine este o credinţă oarbă: feminitatea. „S-a oprit la prima capelă care i-a ieşit în cale ca să se roage.” Dar, spune-mi, la vârsta asta, cine ţi-ar vorbi astfel? Cine ar îndrăzni? Cine ar îndrăzni astăzi să pretindă permanenţă? Cine ar îndrăzni să-ţi spună că onoarea, virilitatea, simţul şi curajul de a fi bărbat este chiar o femeie? îţi mai spun o dată, eu nu-ţi cer nici măcar să mă iubeşti, eu vorbesc de solidaritate. Îţi cer să mi te-alături în profanarea

nefericirii. Nu există sărbătoare umană mai înaltă. O femeie, un bărbat – şi iată că o aruncare de zaruri aboleşte hazardul[10]. Avem nevoie de multă smerenie pentru a ne regăsi printre toate catedralele false.

— Michel, respiraţia gură la gură te poate readuce la viaţă, dar nu este un mod de a trăi.

— Vom trăi după. Deocamdată este vorba numai să dăm o şansă sorţii. E vremea când toată lumea urlă de singurătate şi nimeni nu ştie că urlă de iubire. Când cineva urlă de singurătate, urlă întotdeauna de iubire.

— Nu spun decât că poate e mai bine să rămânem la Paris, pentru că e mult mai greu decât într-o ţară de vis şi astfel vom şti mult mai repede la ce să ne aşteptăm…

Îşi lăsa privirea în jos. Mâna i se juca nervoasă cu firimiturile. Clipa se năruia, scăpa şi nu ştiam cum s-o reţin.

Se auzi telefonul.

— Vezi, ţi-am zis. Aici va suna tot timpul telefonul. La tine, la mine. Trebuie să plecăm.

Îşi ţinea cana de cafea cu ambele mâini şi se gândea. Eram chiar în toiul zilei, într-o bucătărie.

— Fie. Mă duc să-mi fac valiza.

Mi-am amintit deodată unde îmi lăsasem bagajul: în cabina lui señor Galba. Aveam acolo paşaportul şi cecurile de călătorie. Lydia căută în cartea de telefon numărul de la *Clapsy's,* dar nu răspunse nimeni. Mi-am amintit că maestrul coborâse la hotel Quillon şi am sunat acolo.

---

10 Aluzie la un poem de Sthephane Mallarme: *Un coup de des jamais n'abolira le hasard* (O aruncare de zaruri nu va aboli niciodată hazardul). *(N. tr.)*

— Aş vrea să vorbesc cu señor Galba, vă rog.

Răspunse o voce de femeie şi am repetat.

— Cine îl caută?

— Spuneţi-i că e prietenul lui din Las Vegas.

Tăcere…

— Sunteţi prietenul lui? Păi… el… n-aţi putea să veniţi până aici, domnule? Ceva nu e în regulă.

— Inima?

— Nu, dar se poartă foarte ciudat şi…

Am recunoscut vocea: era tânăra care făcea trotuarul în faţă la *Clapsy's.*

— Am mai vorbit în noaptea asta, domnişoară, eram în maşină cu o prietenă.

— Aha, deci îl cunoaşteţi bine. Mi-a cerut să-i ţin companie la hotel şi… Nu vreau să mai rămân aici. Mi-e frică.

Urmă din nou o tăcere, după care am auzit vocea lui señor Galba:

— A, tu erai. Da, bagajul tău e la mine. L-ai uitat în cabina mea… Apropo, ştii că Matto Grosso a murit?

— Încă n-am citit ziarele.

— Da, l-a lăsat inima. Uite-aşa… ţac!

— *Smrt.*

— În-toc-mai. Se întâmplă şi la case mari. Eram foarte ataşat de el, soţia mea îl iubea mult. Era bătrân şi-i era frică să rămână singur. A ales să plece el primul… Era un mare fricos. Dar mie îmi merge bine, am contracte pentru doi ani. Oamenii ăştia ştiu ce fac, îţi dai seama că nu vor să se trezească deodată cu un gol de talia mea în program. Matto o să-mi lipsească enorm, dar s-a înşelat. Dovada, vorbesc cu tine. Am cumva vocea unui om gata să cadă mort dintr-o clipă într-alta?

— Deloc.

— Sunt în plină formă. Chiar mi-am petrecut noaptea cu o femeiuşcă.

— Felicitări.

— Dar nu ştiu ce voi face fără câinele ăsta.

— Găseşte-ţi altul.

— Da, sigur, dar durează până legi o prietenie. Nu e ceva de pe-o zi pe alta. Sunt amintiri comune, obiceiuri. Avea un fel de a-şi pune botul pe labe şi de a se uita la mine ca şi cum eram singurul lucru care conta în viaţa lui… Ştii despre ce vorbesc?

— Da. Mi s-a întâmplat şi mie. Mi s-a întâmplat să-mi pun botul pe labe şi să mă uit la cineva ca şi cum ar fi fost singurul lucru care conta în viaţa mea… Trebuie să te las, Galba. Sunt aşteptat.

— Câinele ăsta a murit prea repede. S-a înşelat. Avea totuşi o mare intuiţie. Ar fi trebuit să simtă că mai am de trăit. S-a înşelat în pronosticurile lui. Debordez de viaţă, crede-mă. Şi am cel mai bun număr din lume. L-am repetat şi în noaptea asta. Ne-mai-po-me-nit! Asta spune tot. Nu-i aşa?

— Voi trece să-mi caut bagajul mai târziu. Lasă-l la portar.

— Nu, nu, urcă, urcă. Numărul cincizeci şi şapte. Şi tu pleci?

— Da.

— Departe?

— Caracas.

— Foarte frumos oraş. Urcă direct la apartament. A fost o prietenă la mine, dar tocmai a plecat. Nici măcar nu mi-a luat bani. O agitată. Hai, vino sus. Mi-e groază de camerele de hotel. Contez pe tine.

— Uite ce e, Galba, soţia mea a murit în noaptea asta, trebuie să trec s-o văd. Dar voi veni imediat după.

— Perfect. Şi mai ales rămâi beat!

— N-ai nicio grijă.

M-am dus la bucătărie, nu ştiam unde am uitat ceva ce căutam şi nu mai ştiam ce anume. Nu era în bucătărie şi m-am întors în sufragerie, apoi în dormitor, dar nu era acolo. Lydia deschidea dulapurile şi îşi arunca lucrurile într-o valiză. Evita să mă privească, de parcă i-ar fi fost frică să mă vadă. Poate se întreba ce aşteptam, de ce nu plecam, există întotdeauna momente de vid, goluri, nu putem fi fericiţi tot timpul. Uneori se rupe firul. Văzusem la Valldemosa măslini atât de încolăciţi, încât nu-i puteai deosebi unul de altul. Dar asta se întâmplă la măslini. M-am dus în anticameră, unde mi-am găsit impermeabilul şi pălăria. Mi le-am pus. M-am întors în sufragerie, m-am aşezat într-un fotoliu şi am rămas acolo o bună bucată de vreme, încercând să-mi amintesc ce-mi lipsea şi ce căutam. Mă dureau braţele şi pieptul, acolo de unde ea îmi fusese smulsă. M-am ridicat şi am scotocit atent prin buzunare, căci eram transpirat tot. M-am întors în dormitor.

— Scuză-mă, ai putea să-mi împrumuţi o batistă? Ţi-o înapoiez când ne vedem data viitoare.

Îmi aruncă o privire stranie, apoi se duse să ia o batistă din dulap şi mi-o întinse.

— Îmi pare foarte rău că mă vezi în halul ăsta, i-am zis. N-am avut timp să mă schimb.

Mă asculta foarte atentă, nu spunea nimic, evita să mă privească, îşi alegea hainele pe care să le pună în valiză. M-am aşezat. Eram bucuros că

puteam vorbi cu cineva.

— Nu mi-am dat cămaşa jos de pe mine de trei nopţi, aparatul de ras electric este în bagajul pe care l-am uitat la señor Galba, care are un număr de dresaj la *Clapsy's,* celebru în toată lumea. Nu ştiu cum să-ţi mulţumesc.

— Ar trebui să mănânci ceva.

— Nu, mulţumesc, scuză-mă, mă voi simţi mai bine în curând.

— Vrei să-ţi chem un taxi sau să te conduc?

— Cred că dacă m-ai putea însoţi până acolo ar fi mult mai plăcut. Vezi, lucrurile nu sunt deloc lăsate în voia sorţii, din moment ce ne-am întâlnit. La mijloc este bunăvoinţă, amabilitate, ajutor şi sprijin. Sunt sigur că señor Galba are mare grijă de animalele sale, deşi eu consider divertismentul lui o mare cruzime. Şi cred că ar fi şi mai surprinzător dacă nu ar apărea el însuşi pe scenă şi ar rămâne nevăzut în culise. Într-un fel, ar fi mai veridic. Cu toate acestea, cred că trebuie să ne continuăm eforturile. Se poate întotdeauna mai bine. Al doilea avânt este încurajat din plin, nici nu mai vorbim de al treilea şi de al patrulea, din discreţie. Trebuie împinse întotdeauna limitele răbdării, recordul mondial nu există, se poate întotdeauna mai bine. Totul stă în a nu-ţi menaja durerea. Se spune că, atunci când astronauţii americani au pus piciorul pe Lună, i-au găsit acolo pe chinezi. Indignaţi – doar ştie toată lumea că de fapt chinezii nu dispun de mijloacele tehnologice necesare –, le cer acestora explicaţii. Cum se face că sunteţi aici, cum aţi ajuns până pe Lună, contrar tuturor legilor naturii? Atunci un chinez mititel îşi puse un pumn peste celălalt, mimând

astfel o scară, şi explică zâmbind larg: „Un chinez, doi chinezi, trei chinezi mici…” Vezi, nu e cazul să te descurajezi. Vom face scara hoţului şi vom reuşi. Nu ştiu ce fel de señor Galba vom găsi acolo sus, dar îi vom rupe urechile, începând cu cancerul, puterea, ura şi nebunia, vom învinge pentru că suntem cei mai puternici, în lume se pregătesc forţe uriaşe care încă nu au atacat, un chinez, doi chinezi, trei chinezi mici…

Dar nu aveam nicio putere asupra acestei priviri calme fixate asupra mea. Am întrebat-o:

— Mă pui sub observaţie?

— Nu poţi continua aşa…

— Pot, Lydia. Niciun record nu ţine la infinit. Se poate întotdeauna mai bine. Data viitoare, mă voi antrena pur şi simplu în înălţime, ca Viren, campionul, când se pregătea pentru Jocurile Olimpice.

Se auzi din nou telefonul. Mă săturasem să stau la capătul firului. Am ridicat receptorul. O voce sacadată, puternică:

— Didia? Upu ău păpat mieu meu măi măi…

Am început să râd. Senor Galba – Celălalt, cel care are grijă să nu iasă din culise – nu se dădea cu siguranţă înapoi de la nimic. *Upu ău păpat mieu meu măi...* Ce-i venea la gură, numai să obţină efectul comic. I-am întins Lydiei receptorul.

— E campionul mondial. Soţul tău. Cred că este într-adevăr deţinătorul titlului în acest moment.

Îmi smulse aparatul din mână cu o privire care bătea prea sus şi prea departe pentru mijloacele noastre optice şi care se opri în treacăt asupra mea. Plângea uşurel, cruţându-şi lacrimile, căci îşi spunea probabil că ziua era lungă.

— Da, Alain, ştiu toate astea. Toţi ştim. Aflăm de fiecare dată că Dumnezeu decide şi până la urmă ne obişnuim cu ideea. Ştiu că nu e vina ta. Nu eşti responsabil. E ceea ce se numeşte un accident stupid. Ai aşezat-o pe cea mică în spate, conduceai încet. Ştiu ce vrei. Dar nu te pot ajuta, pentru că Sonia este încă acolo, nu are încredere în mine. M-au descusut deja, ieri. Aşa că trebuie să continui, trebuie să suporţi răul cu stoicism, este o expresie frumoasă. Sunt sigură că acum poţi înţelege câteva cuvinte, faci progrese. Deja reuşeşti să spui *Didia* şi *te ubec.* Va fi din ce în ce mai bine, o să vezi. Ştiu că Sonia este lângă tine şi e pe punctul să zâmbească. Curaj, curaj şi iar curaj. Trebuie să perseverezi. Vei reuşi, Alain, nu încape nicio îndoială, vei reuşi…

I-am sugerat:

— Spune-i că vom învinge pentru că suntem cei mai puternici. Marşul cel Lung[11]. Am pierdut o bătălie, nu am pierdut războiul, în lume se pregătesc forţe uriaşe care încă nu au atacat. Un chinez, doi chinezi, trei chinezi mici. Alexandru cel Mare, Nietzsche, Che Guevara, Marx, de Gaulle, Mao. Israelienii îşi vor trimite comandourile. Soldaţi, din vârful acestor piramide[12]. La arme, cetăţeni. În jurul nostru, drapelul însângerat al tiraniei s-a ridicat[13]. Vom reuşi. Vom pune capăt

---

11 Marşul cel Lung — retragere strategică din provincia Jiangxi a armatelor comuniste chineze, care încercau să scape de anihilarea totală în lupta cu forţele Kuomintangului (1934 - 1935). (N. *tr.)*

12 începutul celebrei fraze rostite de Napoleon când a invadat Egiptul în 1798. *(N. tr.)*

13 Aluzie la versurile din imnul naţional francez, *La Marseillaise:* „împotriva noastră s-a ridicat drapelul însângerat

chiar şi metastazei. Dumnezeul dreptăţii şi al bunătăţii, cu două urechi şi cu coadă. Ole, ole. Trei miliarde de Spartacus. Libertatea ne călăuzeşte paşii. Cu spatele la zid. *No pasaràn.* E bătălia finală. Până la ultima persoană. Şi de la capăt: vom învinge pentru că suntem cei mai puternici. Marşul cel Lung. Un chinez, doi chinezi, trei chinezi mici…

I-am simţit mâna pe umăr.

— Scuză-mă, Lydia, scârţâi puţin, dar aşa-i întotdeauna când scuturi lanţurile…

M-am ridicat.

În stradă era o florărie.

— Ce flori îi plăceau?

— Toate.

Reveni cu un buchet alb şi mov.

I-am pus valiza în maşină.

— Unde e?

— În Rue Vaneau.

Se adunase lume în faţa casei.

Portarul era afară, frizerul şi soţia lui la fel.

Mă priveau respectuoşi, de parcă nefericirea m-ar fi înălţat în ochii lor.

Cumnatul meu era cufundat într-un fotoliu.

— Ştiai c-o să facă asta, nu-i aşa? Eraţi înţeleşi… N-aveai dreptul s-o laşi să facă asta… Cât timp există viaţă, există speranţă…

— Exact. Am pierdut o bătălie, n-am pierdut războiul. În lume se pregătesc forţe uriaşe care încă n-au atacat. Un chinez, doi chinezi, trei chinezi mici…

Dădu din umeri şi încercă să fie răutăcios.

— Şi ce vei face acum?

---

al tiraniei [...] La arme, cetăţeni!" *(N. tr.)*

I-am spus adevărul:

— Voi încerca să fiu fericit. Doamna Lydia Towarski… cumnatul meu…

Doctorul Taller îmi strânse mâna cu putere, ţinând-o pe cealaltă pe umărul meu şi privindu-mă lung în ochi.

— Curaj, zise, ca şi cum ar fi aşteptat alţi pacienţi.

— Domnul doctor Taller reprezintă corpul medical. Doamna Lydia Towarski.

— Încântat, zise doctorul, şi nu m-am putut abţine să nu râd.

Am auzit în spate vocea cumnatului meu:

— Complet beat… Normal, ei îi datorează totul.

M-am întors.

— Exact.

Şi am adăugat:

— Şi lucrurile nu se opresc aici. Este destul pentru o viaţă întreagă, chiar pentru două. Ne-a lăsat din ce să trăim.

Toţi ne priveau cu acea stingherealã care încearcă să nu vadă prea mult. Venisem cu altă femeie, se ghicea cu uşurinţă că între noi exista o complicitate plină de afecţiune şi era culmea comediei să vezi figurile enervate pe care şi le compuneau. Eram un nemernic. Nu respectam durerea, drepturile, privilegiile, convenţiile şi buna-cuviinţă. Mă sustrăgeam cu aroganţă de la consideraţia care i se datora. Era o sfidare, o insubordonare, refuzul de a te supune, care este întotdeauna o lipsă de bună-creştere. Era o crimă de lezmaiestate, o profanare a sacrului, o insultă la adresa preşedintelui, un afront la puterea absolută, şi femeia asta care stătea liniştită lângă

mine, ca şi cum ar fi fost vorba de ceva permanent, nici nu părea să înţeleagă că se află într-un loc de doliu. Vedeam însă prea bine că Yannik nu mai respira, că era „moartă”, cum zic de regulă cei care nu se îndoiesc de nimic. Îşi pusese iar bluza mea de pijama şi nu cred că a făcut-o numai din obişnuinţă.

Am luat un scaun şi m-am aşezat în dreptul patului. Draperiile fuseseră trase, dar era destulă lumină.

— Vezi, ea este aici. Ţi-a adus flori. E aşa cum ai vrut tu să fie. Vom încerca să te facem fericită. Va fi cam greu, vor fi căderi, goluri, stângăcii, momente lipsite de inspiraţie, ca în orice operă de mari proporţii, dar am trecut prin multe amândoi şi nenorocirea apropie două persoane. Ştiai bine că nu voi putea trăi niciodată fără tine, aşa că i-ai lăsat mult loc. Nu-i voi mai vorbi niciodată despre tine, aşa cum ţi-am promis, pentru că nu voiai să o încarci cu o alta, nu voiai să-i impui gusturile, obiceiurile tale, voiai să fie liberă de orice legătură. Voi ascunde toate fotografiile şi toate obiectele la care ai ţinut, nu voi trăi din amintiri. Îmi va fi oricând de ajuns să văd pădurile, câmpiile, mările, continentele, lumea pentru a iubi puţinul care-mi rămâne din tine. A trecut aşa de repede, a zburat aşa de departe. Îţi aminteşti, la Valldemosa, cei doi măslini atât de încolăciţi, încât nu-i puteai deosebi unul de altul? Am fost despărţiţi cu lovituri de topor. Sigur că mă doare, mă dor mai ales braţele şi pieptul, de unde mi-ai fost smulsă, ochii, buzele, peste tot unde s-a adâncit absenţa ta, dar această urmă adâncă şi de neşters a devenit altar de femeie, unde totul e

gata să o întâmpine, s-o binecuvânteze şi să se lase iubit. Ea e acolo, te priveşte ca să vadă cine sunt, de unde vin, din ce sunt făcut. E neliniştită, e nevoie de timp, suntem încă nişte străini unul pentru altul, şovăitori, nesiguri, ne lipsesc neînţelegerile, disonanţele, încercările, descoperirea micilor cusururi, defecte şi lipsuri, toate nepotrivirile care ne vor permite să ne sculptăm mai bine unul în celălalt, să ne încropim legăturile, să ne adaptăm, să ne mulăm încet-încet după formele noastre, şi atunci afecţiunea va îmbogăţi ce-i lipseşte unuia prin ce-i lipseşte celuilalt…

Vedeam în penumbră o siluetă care ridica mâna şi-mi atingea buzele ca şi cum ar fi existat în suflarea mea cine ştie ce forţă care putea fi împărtăşită, cine ştie ce slăbiciune care nu putea da greş.

X

În jurul nostru, au mai fost câteva priviri, o tăcere grea de respect, aere de circumstanţă, mâini care trebuiau strânse, mulţumiri, nu trebuia să sparg sau să răstorn nimic, la ce bun să le tulburi obiceiurile, nu eram un tribun, nici urmă de drapel, sau baricade, nu aveam să-i chem la luptă, să le vorbesc despre victorii viitoare, mă mulţumeam să murmur printre dinţi: „Un chinez, doi chinezi, trei chinezi mici.”

O doamnă în vârstă, pe care nu o cunoşteam, îmi zâmbi pe scări.

— Sunt doamna Jambei, locuiesc la etajul al doilea, spre curte. Fiul meu a fost ucis în Algeria.

I-am mulţumit. Încercă să mă încurajeze.

În apropierea maşinii era un chioşc cu ziare, cu un titlu pe prima pagină: VIAŢA PE MARTE: NOI SPERANŢE.

Casa în care scriu acum este aproape de mare şi-i ascult murmurul. Îl ascult cu atenţie, pentru că vine din adâncul vremurilor. Poate că vor exista lumi noi, voci pe care nimeni nu le-a auzit încă, o fericire care nu va fi un gust de buze, o bucurie încă neimaginată, o plenitudine care nu va fi doar un clar de femeie, dar eu trăiesc doar din cel mai îndepărtat ecou al nostru. Nu se trăieşte decât din ceea ce nu poate muri. Nopţile vin cu prietenie şi mă lasă să împărtăşesc puţin somnul ei. De îndată ce închid pleoapele, totul redevine intact. Ziua, fratele meu Oceanul îmi ţine companie: numai Oceanul are mijloacele vocale necesare pentru a vorbi în numele omului. Probabil ar fi fost greşit să mă comport cu Lydia ca şi cum era ea: ne cunoşteam încă atât de puţin, totul era atât de fragil, în jurul nostru existau un oraş, străzi, maşini, nu era un loc de rugăciune, şi ce femeie ar accepta să fie doar un templu în care mergi să adori eternitatea? Mă asculta cu deosebită atenţie, ca şi cum tot ce spuneam îi dădea dreptate. Cu părul în dezordine, chipul crispat, aproape ostil, părea să extragă din vocea mea o forţă care mă îndepărta de ea.

— Ce se întâmplă, Lydia?

— Ştii că Pavarotti, tenorul, nici măcar nu-şi priveşte partenera când dă ce are mai bun? Aşa cum există credincioşi care trăiesc numai din credinţa lor, şi cultul devine propriul său obiect, ceea ce le-a permis întotdeauna religiilor să se

lipsească de Dumnezeu.

— Nu înţeleg…

— Lumea se opreşte la prima capelă ieşită în cale ca să se roage. Dintre başi, bulgarul Christoff are cea mai frumoasă voce. Îmi place mult şi Placido Domingo. Mai sunt şi rapsodiile, şi apoi Beethoven, Wagner, Vivaldi, toţi aceştia. Tăcerii îi plac strigătele noastre, o îmbracă bine. Şi corurile gregoriene, le ştii? De la un capăt la celălalt al pământului. E vremea să-l concediem pe directorul teatrelor noastre lirice, Michel. „Strigătele disperate sunt cele mai frumoase strigăte” figurează de prea mult timp în program. Suntem biftecul tartar al cuiva. Şi, în plus, nu vreau să fiu o femeie teoretică.

— Asta ce înseamnă?

— Biserica. Credinţa. Cultul. N-am niciun chef să fiu un obiect de cult. Femeia-noastră-care-eşti-în-ceruri. Sunt doar un câine bătut, atât. Nu ştiu care dintre noi doi l-a ajutat pe celălalt mai mult. Să admitem că ne-am sprijinit fiecare pe umerii celuilalt. E deja mult. Nu voi uita niciodată. Mi-ai redat oarecum simţul posibilului. Îl pierdusem. Ştii, este extraordinar să descoperi, după patruzeci de ani, că încă este posibil. Nu cer mai mult. Mi-ai dat poftă să mai fiu femeie. Cam asta-i tot. Du-te să-ţi cauţi geanta de voiaj. Te aştept în maşină.

— Lydia…

— Du-te. M-am smiorcăit destul.

— În sfârşit, o primă izbucnire, i-am zis eu. Abia acum am început cu adevărat.

Am traversat coridorul printre plantele verzi şi i-am lăsat portarului cele câteva secunde, care-i

trebuiau ca să-mi arate indiferenţa lui.

— Senor Galba, vă rog?

— La cincizeci şi şapte. ÎI aşteaptă deja cineva.

Scoase un creion galben de după ureche şi îl îndreptă undeva peste umărul meu. Svansson era instalat, cu picioarele întinse, lângă telefon. Avea ţinuta lui de turul lumii, Afganistan, Caşmir, Katmandu, Mexic, cizme roşii cu ţinte de argint, blugi şi lanţuri cu simboluri ezoterice în jurul gâtului. Blugii şi vesta de piele erau pline de etichete, ca o valiză: moteluri din Arizona, ashram-uri de la Pondichery, *Hertz rent a car,* Acropole, *Schwab's on the Strip,* Hotelul Notre-Dame, Disneyland, regatul divertismentului. Părul lung şi bărbuţa blondă aminteau de un Iisus ieftin din cele mai vechi reproduceri ale noastre şi ochelarii mari, negri veneau în ajutorul şi apărarea privirii de copil.

— Am aflat vestea cea tristă, i-am zis eu. Câinii ar trebui să trăiască la fel de mult ca şi zeii lor.

— Da, legea este prost întocmită. Erau foarte ataşaţi unul de celălalt. Ştiţi, cred că señor Galba este foarte uşurat acum. Are totuşi o mare grijă în minus: îi era frică să nu moară primul şi să rămână câinele singur. Şi câinele la fel. Adică, Matto era un bun câine de pază, dar se temea că n-o să fie la înălţimea sarcinii, începeau într-adevăr să se teamă unul de celălalt. Era destul ca señor Galba să se simtă puţin obosit şi trebuia chemat repede veterinarul. De trei ani fac turul lumii cu el. Pregătesc o teză despre divertisment la Universitatea din Uppsala.

— Abia aştept s-o citesc.

— Era cazul să înceapă cineva, dar erau opriţi

unul de celălalt şi se împiedicau să moară în linişte, dacă mă înţelegeţi.

— Înţeleg.

— Când nu eşti ataşat de nimeni, poţi să te stingi în pace, pur şi simplu…

— *Smrt,* am zis eu.

— Exact. Poate ar fi mai bine să trăieşti fără câine, dacă s-ar putea.

— Stoicismul.

— De-asta cred că pentru señor Galba este totuşi o mare grijă în minus.

— În sfârşit liber.

— Exact. Când Matto Grosso a murit în cabina lui, m-a chemat şi eram îngrijorat, pentru că numărul trebuie să continue, este o capodoperă de dresaj, publicul nu se mai satură. Eram deci foarte îngrijorat şi am întrebat: „Cum te simţi, *señor?"* îi place să fie numit *señor,* deşi este italian din Trieste. „Bine, Sven, câinele ăsta era foarte nervos… Ar trebui să repetăm în noaptea asta, lipseşte ritmul." A comandat şampanie şi apoi s-a întors la hotel, luându-i cu el pe Jackson, cimpanzeul, şi pe Dora, ştiţi, canişul roz. Este un om care nu poate sta fără companie. A mai invitat şi o tânără prostituată, cu care legase o prietenie trecătoare. Îi plac mult femeile de stradă „pentru că nu-ţi dau timp să te ataşezi", aşa cum mi-a explicat el. Trebuie să vă spun că a iubit foarte mult o femeie care-l părăsise şi am observat că astea sunt lucruri care lasă urme…

— Exact.

— A trebuit să-i dau două sute de franci bacşiş paznicului de noapte ca să-i lase să urce în apartament, pentru că un cimpanzeu, un caniş roz

şi o tânără prostituată sunt lucruri care trezesc bănuieli pornografice. Am venit de dimineaţă să-l ajut să-şi facă bagajele, luăm avionul în după-amiaza asta. O să-l las să doarmă puţin, merită. Cel mai bun număr din lume, domnule, fără nicio îndoială. Nu există nimic mai bun, în materie de dresaj. Nu, domnule, nu există nimic mai bun.

Tăcu şi aşteptă, parcă pentru a-mi da timp să-mi scotocesc viaţa în căutarea unei replici.

— Nu sunt suficient de informat, m-am scuzat eu.

— Poate veţi spune: să-ţi dedici viaţa unui număr atât de frivol… dar tocmai, domnule, tocmai! Asta spune tot!

— Ar trebui să te întorci în Uppsala şi să îţi termini doctoratul, Svansson. Acum scuză-mă, dar sunt aşteptat. Aş vrea să-mi recuperez geanta de călătorie, asta-i tot.

Zâmbi plictisit.

— Înţeleg, înţeleg. Probabil preferaţi Shakespeare. Dar operele lui Shakespeare, domnule, aduc onoare vieţii şi morţii, pe când señor Galba îşi bate joc în chip suveran de ele.

— N-aş alege capodoperele, Svansson. Şi acum…

— Bun, haideţi.

Am bătut discret la uşa camerei cincizeci şi şapte, dar nu am primit niciun răspuns. Am hoinărit puţin pe coridoare în căutarea cameristei, care nu vru să ne lase să intrăm. A trebuit să sunăm portarul. După ce autoritatea superioară se pronunţă în favoarea noastră, camerista ne deschise uşa.

Draperiile erau trase şi lumina aprinsă. Señor

Galba era aşezat într-un fotoliu, lângă şemineu. Cimpanzeul era instalat pe genunchii lui şi îl căuta de păduchi. Canişul roz era culcat lângă fotoliu şi dădu din coadă când îl văzu pe Svansson.

Señor Galba era în pijama. Avea ochii larg deschişi, chipul părea tras înapoi şi nasul cu nările puternice părea astfel şi mai mare, ca şi cum ar fi ieşit înaintea duşmanului. Senor Galba murise.

Cimpanzeul ne privi, apoi îşi sărută stăpânul şi îl mângâie pe obraz.

Camerista strigă ceva în portugheză, apoi fugi să anunţe conducerea că fuseseră lăsate animale în cincizeci şi şapte.

Svansson făcu atunci o greşeală.

— Jackson! strigă el.

Nu ştiu dacă cimpanzeul îşi pierduse capul, sau, dimpotrivă, dădu dovadă de o admirabilă prezenţă de spirit, dar răspunse la chemarea numelui său printr-un reflex de mare profesionist. Scoase un scheunat speriat, sări spre pick-upul aşezat pe măsuţă şi execută fidel gestul pe care-l îndeplinea pe scenă: porni aparatul. Răsună în toată splendoarea *paso doble-ul El Fuego de Andalusia* şi ceea ce urmă făcea cu siguranţă onoare artei dresajului, ale cărei limite erau marcate numai de privirea fixă, de sticlă, a lui señor Galba.

Într-o clipă, cimpanzeul şi canişul se treziră unul în braţele celuilalt, în mijlocul salonului, dansând *paso doble,* aruncându-ne din când în când priviri îngrozite, ca şi cum ar fi înţeles că era vorba de o chestiune de viaţă şi de moarte.

— La dracu’, zise Svansson, nu fără oarecare emoţie.

M-am îndreptat hotărât spre canapea, mi-am

luat geanta de călătorie şi am ieşit pe coridor. Înainte să o iau la fugă, pentru că asta ni se pare întotdeauna posibil, am aruncat o ultimă privire spre prietenul meu din Las Vegas: era foarte emoţionant acest ultim omagiu pe care un cimpanzeu şi un caniş îl aduceau astfel operei unei vieţi. Până la urmă, señor Galba avusese ultimul cuvânt.

Am coborât valvârtej scările, în timp ce aria vioaie de *paso doble* mă urmărea de la un etaj la altul până pe trotuar, deşi probabil că n-o mai auzeam. Mi se mai părea că privirea goală a prietenului meu din Las Vegas studia cu o indiferenţă cutezătoare eforturile pe care le făceam ca să scap de dresaj. Când am văzut că maşina Lydiei nu mai era acolo, am rămas o clipă sub arcadele de la intrare, cu geanta de călătorie în mână, ascultând *paso doble-ul* care părea să răsune în jurul meu, urlat de difuzoare, apoi am ieşit în şosea, în mijlocul maşinilor şi al insultelor, m-am învârtit o dată sau de două ori pocnind din degete, ca să marchez ritmul, şi când un taxi se opri în sfârşit, ezită să mă ia, temându-se pentru pernele maşinii. I-am dat adresa Lydiei şi l-am rugat pe şofer să închidă radioul, fiindcă eu ascultam muzică. Îi vedeam privirea suspicioasă în oglinda retrovizoare. Îmi spuneam că eram în puterea vârstei şi că puteam să mai trăiesc mult, dacă nu fumam şi făceam mişcare. În euforia mea, am hotărât să conversez cu şoferul.

— Ştiţi, media de vârstă a crescut cu şapte ani, conform statisticilor…

— Dacă vi se pare că eu conduc periculos, n-a veţi decât să coborâţi.

— Nu asta am vrut să zic... Făceam doar o observaţie optimistă, generală.

— Puţin îmi pasă de conversaţia dumneavoastră.

Era un drum de doar zece-cincisprezece minute, dar am reuşit să-l fac într-o oră. Timpul mă trata cu o migală de artizan şi finisa fiecare minut ca pe o bijuterie. Îmi mai lipsea foarte puţin să fiu dresat: un fir de cinism, de „facă-se voia Ta”, un dram de josnicie, un aer de stoicism şi câteva picături de ironie. Dar iubisem o femeie cum numai o femeie poate fi iubită şi nu puteam să capitulez.

Am sunat şi am crezut la început că nu era nimeni acasă. Apoi uşa se deschise şi am fost primit de o doamnă în vârstă, toată numai zâmbet, care trebuie să fi crezut că era vorba de o ceartă de îndrăgostiţi.

— Intraţi, intraţi. Doamna vă roagă să aşteptaţi. Va telefona.

În salon, pe masă, erau cornuri calde şi cafea.

— Vreţi să vă fac nişte ochiuri?

— Nu, mulţumesc.

— Doamna a spus că trebuie să mâncaţi şi să dormiţi puţin.

— Ea unde este?

— O, nu ştiu, n-am nici cea mai vagă idee. O să vă telefoneze.

Am aşteptat o oră. Ştiam că se va întoarce. Acum, că va fi mereu acolo, puteam chiar să stau singur. Imediat voi merge să cumpăr flori şi să i le duc tinerei prostituate care-i ţinuse companie lui señor Galba, căci omul nu poate trăi numai cu un câine.

Am lăsat telefonul să sune o bună bucată de

vreme.

— Michel…

— Ştiu, Lydia. Înţeleg.

— Sunt la Roissy. Plec pentru câteva luni.

— Ai dreptate.

— Te-am ascultat rugându-te toată noaptea şi… este prea mult loc. Pentru mine este prea mult. Nu-mi laşi destulă micime. Nu este destul să adori, ca să iubeşti. Tu eşti un ctitor de catedrale, pe când eu locuiesc într-un apartament cu două camere, de optzeci de metri pătraţi. Ai pierdut o femeie care era toată viaţa ta şi acum încerci să faci din viaţa ta o femeie. Ţi-a lăsat miliarde. M-aş simţi mai liniştită dacă ai fi mai sărac: ai avea mai mult de dat. Ştiu că este imposibil să trăieşti fără să iubeşti. Doar că imposibilitatea de a trăi fără să iubeşti este la rândul ei un mod de a trăi. Ştiam foarte bine ce fac. Eram atât de nefericită, încât aveam nevoie să ajut pe cineva. Am încercat să vă ajut pe amândoi. Ştiu că e foarte egoist… În fine. Ai vorbit de solidaritate, îţi aminteşti…

— Sigur că da. Este singurul lucru pe care femeile şi bărbaţii nu l-au încercat încă niciodată împreună. Nu există orificiu pentru aşa ceva.

— Nu pot iubi ca şi cum ar fi un sacerdoţiu. Este o povară prea greu de purtat.

— Nu există nimic altceva de purtat. Nu plânge.

— Michel, nu se poate trăi aşa.

— Atunci, ai motiv să plângi.

— O femeie nu poate fi doar un bărbat. Un bărbat nu poate fi doar o femeie.

— N-am încotro. Tu eşti condiţia mea biologică. Strigătul celulelor mele.

— La tine e vorba mai mult de un soi de credinţă

absolută, sălbatică şi barbară, decât de faptul că putem avea un destin personal…

— Da.

— Când întâlneşti aşa o nevoie de a iubi la un bărbat, nici nu mai ştii dacă exişti pentru el, dacă eşti iubită sau dacă eşti doar un instrument de cult… Şi eu trebuie să trăiesc. Nu vreau să mă călugăresc. Nu avem nevoie de adoraţie, Michel. Până la urmă, adoraţia pretinde întotdeauna sfinţenie, şi sfinţenia ne-a jucat deja renghiul. Cred că este destul, şi că târfele au poate astăzi mai mult dreptul la cuvânt şi au mai multe lucruri să ne spună decât sfintele.

— Trebuie să fi petrecut o noapte cumplită.

— Am petrecut o noapte, Michel. Şi am ajutat o altă femeie. Acum plec. Plec pentru că eşti beat de nefericire şi nici măcar nu ştiu cine eşti cu adevărat. E prea multă disperare, prea multă panică la tine… şi la mine. E prea uşor. Într-o zi, când nu vom mai fi naufragiaţi, când vom fi într-adevăr noi înşine, ne vom revedea… şi vom face cunoştinţă.

— Lucizi…

— Da, şi totul va fi mult mai greu. Ne vom privi poate ascunzându-ne mirarea, tu vei gândi: „Nu pot să cred!”, şi eu: „Nu e el, e imposibil…”

Plângea în hohote. Eram fericit. Deja, eram împreună.

— Lydia, pleacă liniştită. Pleacă oricât de departe poţi. Rămâi atâta timp cât te îndoieşti. Întâlneşte-te cu alte persoane. Trăieşte pentru o vreme de pe o zi pe alta. Nu-ţi fie teamă, nu se va întâmpla nimic. Te voi aştepta la întoarcere.

— Pe curând. Poţi locui la mine, dacă vrei.

— Nu, imaginează-ţi că mi-e groază de iluzii. Pleacă. Voi încerca să mă dezbăt.

Râse.

— Nu prea mult, totuşi.

— Fii liniştită.

Afară, m-am oprit în faţa chioşcului cu flori. „Ce flori îi plăceau?

— Toate.” Prefera liliacul, dar pentru asta va trebui să aşteptăm primăvara. Trebuia să-mi duc trupul acasă, să-l spăl, să-l hrănesc, să-l îmbrac curat, să-l pun în vitrină lângă ai lui, mai putea fi de folos. Lumea mă privea ciudat, pentru că fantoma fără femeie nu părea la ea acasă pe aceste meleaguri. Pe deasupra acoperişurilor, se arăta celălalt soare. Simţeam că lucrurile din jurul meu încercau să-şi reia cursul, dar era vorba de eternitate, de univers, de ani-lumină, şi cerul se prefăcea, dar imensitatea lui îl trăda, pentru că cerul adevărat este mic cât o mână. Eram surprins să văd în jurul meu atâţia bărbaţi demni şi mândri care nu cerşeau, atâtea femei ai căror ochi nu rugau. Pe trotuar, o fetiţă visa deasupra pantofului care-i căzuse şi pe care încerca să şi-l pună la loc. Era o activitate dificilă, care necesita ajutor. Înălţă o privire gravă spre domnul zâmbitor care se apleca spre ea şi care se putea face util.

— Nu ştiu să-mi pun pantoful, zise ea. Mă ajuţi?

Am pus genunchiul jos şi am scos-o la capăt. Fericirea blondă atinse în treacăt obrazul meu şi am simţit o răsuflare atât de blândă şi delicată, încât am închis ochii.

— Mulţumesc, eşti drăguţ. Locuiesc vizavi.

Mă privi atentă şi hotărî că-i mai puteam fi de folos. Mă luă de mână.

— Vino, zise ea. Te ajut să traversezi.

Sfârşit

CARTEA DE PE NOPTIERĂ

Există cărți de care rămâi cumva îndrăgostit: crezi că le-ai uitat și totuși le duci atât de tare dorul... Sau cărți cărora le-ai presimțit miracolul, fără să le fi cunoscut vreodată. Cărți gata să te iubească, adunate pentru tine în colecția CARTEA DE PE NOPTIERĂ.

O întâlnire întâmplătoare, pe stradă: un bărbat abia întors de la aeroport lovește cu ușa taxiului o femeie. Ea îi dă adresa. Și așteaptă.
Se pare că nu e suficient ca doi oameni să fie nefericiți separat pentru a fi fericiți împreună – dar încercarea merită făcută. Se pare că e minunat să poți ajuta pe cineva când ai nevoie tu însuți de ajutor. Se pare că e de ajuns ca măcar unul din doi să creadă în dragoste.

Sfatul criticului: De meditat la fraza nefericirii lui, „Tot ce făcea din mine un bărbat se afla la o femeie".

ISBN 978-973-50-2044-6

Foto copertă © Eric Cahan/CORBIS/PHOTOLAND